

Europski socijalni fond u funkciji razvoja gospodarstva Republike Hrvatske

Bašić, Šime

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:705720>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORII

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju

Diplomski sveučilišni studij menadžmenta (jednopedmetni)

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju

Diplomski sveučilišni studij menadžmenta (jednopedmetni)

Europski socijalni fond u funkciji razvoja gospodarstva Republike Hrvatske

Diplomski rad

Student/ica:

Šime Bašić

Mentor/ica:

izv.prof.dr.sc. Mladen Rajko

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Šime Bašić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Europski socijalni fond u funkciji razvoja gospodarstva Republike Hrvatske** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 26. veljača 2021.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	EUROPSKI SOCIJALNI FOND.....	3
2.1	Strategija Europa 2020.....	3
2.2	Regionalna politika EU	6
2.3	Učinkovitost u povlačenju i korištenju sredstava EU fondova	7
2.4	Mogućnosti korištenja europskog socijalnog fonda	9
2.5	Europski socijalni fond	10
2.5.1.	Projekti ESF-a i njegova namjena	11
2.5.2.	Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali.....	12
3.	ANALIZA MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA U RH	17
3.1	Bruto domaći proizvod u RH	18
3.1.1.	BDP u RH prije pristupanja EU.....	18
3.1.2.	BDP u RH nakon pristupanja EU	21
3.2	Analiza poljoprivrednog sektora u RH.....	25
3.3	Analiza gospodarskog sektora u RH	30
3.4	Analiza turističkog sektora u RH.....	36
3.5	Ulaganje u RH	40
3.6	Inflacija i zaposlenost	44
3.7	Uvoz i izvoz RH	48
4.	MOGUĆNOST KORIŠTENJA ESF-A U CILJU RAZVOJA GOSPODARSTVA RH.....	52
4.1	Značaj ESF-a u ostalim članicama EU	52
4.2	Dosadašnji doprinos ESF-a u Hrvatskoj	56
4.2.1	Projekt „Inkluzija korak bliže društvu bez prepreka“	57
4.2.2	Projekt „Stare vještine za novi posao“	57
4.2.3	Projekt „HEAR ME OUT - podizanje svijesti i stvaranje prilika za zapošljavanje gluhih i nagluhih osoba“	58
4.2.4	Projekt „INTOwork - osposobljavanje nezaposlenih osoba sa slušnim i vizualnim oštećenjima, tjelesnih invalida i oboljelih od multiple skleroze na radnom mjestu radi povećanja njihove konkurentnosti na tržištu rada“	59
4.3	Potencijal korištenja ESF-a u funkciji razvoja gospodarstva RH.....	60
4.3.1	Učinak ESF-a u Hrvatskoj.....	60
4.3.2	Potencijal korištenja ESF-a u Hrvatskoj trenutno i u narednom razdoblju	65
5.	ZAKLJUČAK	68
6.	LITERATURA.....	70

POPIS GRAFOVA	79
POPIS TABLICA.....	81
ABSTRACT	81

SAŽETAK

Strategija Europa 2020 predstavlja strateški razvojni plan EU-a te uključuje 5 glavnih ciljeva u vezi klimatskih promjena, zapošljavanja, istraživanja i razvoja, obrazovanja, smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Ostvarenje strategije značajno ovisi o tome koliko su države članice EU sposobne provesti nužne reforme na nacionalnoj razini da bi se ostvario rast. Europski strukturni i investicijski (ESI) fondovi imaju zadatak podržati realizaciju navedene strategije te učvrstiti socijalnu, gospodarsku i teritorijalnu koheziju. Kohezijska politika definira 11 tematskih ciljeva za generiranje rasta u razdoblju 2014.-2020., a ti ciljevi se preslikavaju u investicijske prioritete ESI fondova. Jedan od ESI fondova je i Europski socijalni fond te predstavlja glavni europski instrument za poticanje rasta zapošljavanja, mobilnosti radne snage, ulaganja u obrazovanje, cjeloživotnog učenja i učinkovitosti javne uprave. EU se unutar programskog razdoblja 2014.-2020. suočava s mnogim izazovima kao što su klimatske promjene, očuvanje okoliša, smanjivanje socijalne isključenosti i siromaštva, pružanje pomoći kod suzbijanja negativnih posljedica gospodarske krize, zadržavanje postojećih te otvaranje novih radnih mjesta. Svaka od članica EU donosi operativne programe, tj. dokumente u kojima se tematski ciljevi povezuju s konkretnim aktivnostima. Europska komisija je odobrila Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali gdje su navedena područja za koja će RH moći koristiti sredstva ESF-a. U ovom radu je analizirano gospodarstvo RH, predstavljeni su projekti za čiju realizaciju su iskorištena sredstva ESF-a te je na kraju provedeno istraživanje o dodatnim mogućnostima korištenja ESF-a za implementaciju novih projekata koji bi trebali potaknuti daljnji rast gospodarstva RH. Istraživanjem se došlo do zaključka da sredstva ESF-a mogu pomoći u realizaciji određenih novih projekata koji bi zasigurno imali značajan pozitivan utjecaj na razvoj gospodarstva RH.

Ključne riječi: operativni program, Europski socijalni fond, projekti, gospodarstvo RH, socijalna uključenost

1. UVOD

Svrha ovog rada je predstaviti Europski socijalni fond (ESF) kao glavni financijski instrument Europske unije kojim se pokušavaju ispuniti strateški ciljevi politike zapošljavanja te njegov utjecaj na gospodarstvo Republike Hrvatske. Europski socijalni fond je usredotočen na povećanje zapošljavanja na način da se pruži podrška poslodavcima i tražiteljima posla. Jedan od ključnih mehanizama ESF-a je ulaganje u ljudske resurse te je veoma bitan za one regije EU koje imaju visoku stopu nezaposlenosti. Taj instrument RH upotrebljava da bi putem raznih projekata uspješno implementirala nacionalne politike koje imaju za cilj povećati zaposlenosti. Sredstva ESF-a sudjeluju od 50% do 85% u ukupnoj vrijednosti projekta. Fond je usmjeren na rast zapošljavanja i povećanje mobilnosti radne snage, na ulaganje u obrazovanje i cjeloživotno učenje, na jačanje socijalne uključenosti, borbu protiv siromaštva, na povećanje institucionalnih kapaciteta te rast efikasnosti javne uprave.

U radu je analizirano stanje gospodarstva RH po glavnim granama te stvarni potencijali ESF-a za unapređenje pojedinih sastavnica gospodarstva u Hrvatskoj. Predmet rada je utvrditi u kojem opsegu ESF trenutno utječe na razvoj gospodarstva RH te detektirati neiskorištene mogućnosti ESF-a i područja u kojima sredstva ESF-a mogu značajno podignuti razinu razvijenosti. Objekt istraživanja je ESF zajedno s glavnim tematskim područjima gdje ESF obično ima najveću primjenu i gdje najviše može pomoći u razvoju određene socijalne grupacije, odnosno gospodarske cjeline.

Svrha istraživanja provedenog u korist ovog rada je saznati u kojoj mjeri ESF trenutno pomaže u razvoju gospodarstva RH. Dodatan važan cilj je prikazati na koji način i koliko daleko ESF može u narednom razdoblju dodatno osnažiti gospodarski razvoj RH ulaganjem u neka nova područja dotada zanemarena ili nedovoljno istražena. Također je u radu ukazano i na nedostatke postojećih procesa korištenja ESF-a te su pronađena moguća unapređenja postojećih mehanizama, odnosno navedene su smjernice za učinkovitiju implementaciju novih mehanizama korištenja sredstava fonda.

Kroz ovaj rad koristile su se metode kompilacije, komparacije, analize i sinteze te deskripcije, a od literature su analizirane knjige, znanstveni i stručni članci, statistički izvještaji te ostala korisna građa. Deskripcija uključuje proces opisivanja predmeta i pojava te dokazivanja njihovih veza i odnosa, ali bez pružanja znanstvenog objašnjenja. Kod komparacije se (nove) informacije vezano za neku temu proučavaju te se pravi usporedba s prethodnim saznanjima i činjenicama. Komparacijom se između pojmova utvrđuju različitosti, odnosno pronalaze

zajedničke karakteristike. Također je korištena metoda analize i sinteze gdje se složeni pojmovi i zaključci rastavljaju na sastavne dijelove, odnosno gdje se istraživanje vrši putem povezivanja dijelova i elemenata u cjelinu. Metoda kompilacije je proces izlaganja rezultata istraživanja drugih autora i njihovih zaključaka, mišljenja i postignuća. Navedena metoda je učestala kod pisanja sveučilišnih i istraživačkih radova te se korištena literatura obično navodi na način kako to reguliraju odgovarajući pravilnici.

Struktura rada se sastoji od 6 cjelina koje formiraju logički lanac po kojem se vidi tijek istraživanja. Prvi dio se odnosi na uvod gdje se iznosi glavna tema, objekt i predmet rada, tj. publiku se upoznaje s Europskim socijalnim fondom i njegovim skrivenim potencijalom u svrhu razvoja gospodarstva RH. U drugom dijelu se prezentira Strategija Europa 2020, tj. riječ je o desetogodišnjoj strategiji Europske unije za rast i zapošljavanje gdje je cilj postizanje pametnog, održivog i uključivog napretka. Također se u istom dijelu predstavlja i objekt rada, tj. ESF kao jedan od strukturnih i investicijskih fondova EU-a te se daju detaljnije informacije o OP-u Učinkoviti ljudski potencijali kao plansko-programskom dokumentu koji definira prioritetne osi, investicijske prioritete i specifične ciljeve. U trećem dijelu nalazi se pregled kretanja glavnih makroekonomskih pokazatelja gospodarstva RH te su analizirane glavne gospodarske grane u RH da bi se dobio uvid u stanje gospodarstva RH. U četvrtom dijelu se daje pregled primjene sredstava ESF-a u brojnim programima diljem Europe te se prezentira njegova uloga u osnaživanju inozemnih gospodarstava, daje se prikaz dosadašnjih primjena sredstava ESF-a u implementaciji projekata u RH te se konačno predstavlja analiza dodatnih mogućnosti i neiskorištenih potencijala ESF-a u svrhu ulaganja i primjene u brojnim drugim područjima i projektima s ciljem daljnjeg jačanja gospodarstva RH, rasta zaposlenosti te ispunjavanja zajedničkih ciljeva između RH i EU. Na kraju se nalazi zaključak u kojem su sažeto predstavljene odgovori na najvažnija pitanja postavljena u ovom radu.

2. EUROPSKI SOCIJALNI FOND

Europa se susreće s raznim izazovima poput globalizacije, ubrzanog neodrživog iskorištavanja prirodnih resursa te povećanja udjela stanovništva starije dobi. Potrebna je strategija koja će pomoći u stvaranju pametne, održive i uključive europske ekonomije i koja će dovesti do ostvarenja visokih stopa zaposlenosti i produktivnosti.

2.1 Strategija Europa 2020

Riječ je o strategiji EU za vremensko razdoblje od 10 godina čiji je glavni fokus povećanje rasta i zapošljavanja. Ona je nastavak na Lisabonsku strategiju koja je za razdoblje od 2000. do 2010. godine imala funkciju glavnog razvojnog plana EU. To je program Europske unije gdje je cilj osigurati rast broja novih radnih mjesta u ovom desetljeću koje je na završetku. Potiče se održiv i uključiv rast kojim se pokušavaju smanjiti strukturne slabosti europskog gospodarstva i unaprijediti konkurentnost i proizvodnju te održivi socijalni razvoj.

U okviru Strategije predlaže se djelovanje prema trima prioritetima (Europska komisija 04, 2010):

- 1) pametan rast koji bi bio pokretan ekonomijom koja se temelji na znanju i inovaciji,
- 2) održiv rast na temelju ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, konkurentnija je i ekološki osvještenija,
- 3) uključiv rast na temelju ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja podrazumijeva društvenu koheziju

Pametan rast se odnosi na bolje rezultate u obrazovanju na način da se osobe više usmjere prema učenju i usavršavanju vještina, stvaranju novih ideja i proizvoda koji će otvoriti nova radna mjesta te prema širem korištenju informacijsko-komunikacijskih tehnologija u društvu. Održiv rast uključuje smanjene emisije ugljika, održivo korištenje resursa, upotrebu pametnih električnih mreža, bolje uvjete za poslodavce te kvalitetnije informiranje potrošača. Uključiv rast je usmjeren na veće zapošljavanje s naglaskom na žene, djecu i starije, veće investicije u znanja i vještina kako bi se lakše nosilo s promjenama te omogućio jednoliki rast u svim dijelovima EU.

U Strategiji su dogovoreni sljedeći ciljevi EU do 2020. godine (Europska komisija 04, 2010):

- 1) da 75% osoba od 20 do 64 godina bude zaposleno,
- 2) da se 3% BDP-a EU-a ulaže u istraživanje i razvoj,

- 3) poboljšanje klimatskih uvjeta, tj. emisije stakleničkih plinova smanjiti za 20% u odnosu na razine iz 1990. godine, da se udio energije dobivene iz obnovljivih izvora poveća na 20%, povećanje energetske učinkovitosti za 20%,
- 4) da se prijevremeno napuštanje školovanja smanji ispod 10% i da bude najmanje 40% osoba u dobi između 30 i 34 godine sa završenim visokim obrazovanjem,
- 5) barem za 20 milijuna manje ljudi koji žive u i/ili na rubu siromaštva

Kroz Europski semestar, tj. godišnji ciklus EU-a za koordinaciju makroekonomskih politika i nacionalnih proračuna, nadzire se i usmjerava proces ispunjavanja ciljeva. To je period kada zemlje članice ujednačavaju vlastite gospodarske programe i ulažu napore u provedbi strategije Europa 2020. U sklopu Europskog semestra svaka članica sastavlja dva programa: program nacionalnih reformi koji se odnosi na ostvarenja u odnosu na strategiju Europa 2020 te program stabilizacije koji uključuje dugoročne proračunske projekcije. Sukladno navedenim programima Komisija priprema preporuke za svaku članicu koje obuhvaćaju teme poput javnih financija, bankarskog sektora, mirovinske reforme, obrazovnog sustava, novih radnih mjesta. Preporuke predstavljaju ciljeve koje bi države trebale ispuniti kroz sljedećih 12 do 18 mjeseci. Države članice eurozone imaju dodatnu obavezu da u jesen podnose svoj nacrt proračunskih planova Komisiji koja zatim provjerava da li je on u skladu s nacionalnim programima reformi, planovima stabilnosti i konvergencije te dobivenim preporukama. Zbog financijske krize su 2011. godine uvedena nova pravila o gospodarskom upravljanju koja se posebno odnose na zemlje eurozone te uključuju sankcije onim zemljama koje ne provode aktivnosti u vezi održivosti proračuna. Svi ciljevi Strategije se dalje prenose u nacionalne ciljeve svake od članica EU. Strategija služi kao referentni okvir za aktivnosti na razini EU te na regionalnim i nacionalnim razinama. Jedan od važnijih prioriteta kohezijske politike je pomoć manje razvijenim regijama čiji je BDP po stanovniku manji od 75% prosječnog BDP-a EU (Jovančević, 2012). Jedan od najvažnijih principa kohezijske politike je potreba za sufinanciranjem što podrazumijeva da bi zemlje članice trebale doprinijeti sa vlastitim sredstvima zajedno s nepovratnom pomoći EU-a (Oprescu et. al., 2005.)

U svrhu ostvarenja strategije Unije za pametan, održiv i uključiv rast kao i ispunjenja ciljeva fondova te ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije ESI fondovi će podržavati sljedeće tematske ciljeve (Službeni list Europske unije 01, 2013):

- (1) jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija
- (2) poboljšanje pristupa informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji te njezine uporabe i kvalitete

- (3) jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća (MSP-ova), poljoprivrednog sektora (u sklopu EPFRR-a) te sektora ribarstva i akvakulture (u sklopu EFPR-a)
- (4) podršku prelasku na ekonomiju s niskom razinom emisije CO₂ u svim sektorima
- (5) promicanje prilagodbe na klimatske promjene, sprečavanje rizika i upravljanje njima
- (6) očuvanje i zaštita okoliša te promicanje učinkovitosti resursa
- (7) promicanje održivog prometa i uklanjanje uskih grla u infrastrukturi ključnih mreža
- (8) promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage
- (9) promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije
- (10) ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje
- (11) jačanje institucionalnih kapaciteta javnih tijela i zainteresiranih strana te učinkovite javne uprave

Za razdoblje od 1. siječnja 2014. do 31. prosinca 2020. svaka članica izrađuje sporazum o partnerstvu kojim je obuhvaćena cjelovita potpora iz ESI fondova (Službeni list Europske unije 01, 2013). Mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova su opisane kroz operativne programe, tj. kroz plansko-programske dokumente. Operativnim programima se definiraju prioritetne osi, investicijski prioriteti i specifični ciljevi čije će se ispunjenje financirati iz fondova, između ostalog i iz ESF-a.

U skladu s ciljevima Strategije te uzimajući u obzir osobitosti hrvatskog društva i gospodarstva određeni su sljedeći nacionalni ciljevi (Anonymous 02, 2019):

- Stopa zaposlenosti (% zaposlenih ljudi u dobi od 20 do 64 godine) = 62,9%
- GERD (Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj, % BDP-a koji je uložen u istraživanje i razvoj/inovacije = 1,4
- Emisije stakleničkih plinova (indeks 1990 = 100) = 106
- Energija iz obnovljivih izvora energije (%) = 20
- Povećanje energetske učinkovitosti (%) = 20
- Stopa ranog odustajanja od obrazovanja (%) = 4
- Postotak građana sa završenim terciarnim obrazovanjem (%) = 35
- Broj ljudi u siromaštvu i socijalnoj isključenosti ili izloženih riziku od istog = 150.000

Kada je 30. listopada 2014. godine potvrđen Sporazum o partnerstvu s EU-om ujedno je naglasak stavljen na otvaranje novih radnih mjesta i stvaranje konkurentnijeg gospodarstva. Sporazumom je određeno kako će RH pridonijeti ispunjavanju ciljeva Strategije Europa 2020 i definiran je okvir za korištenje ESI fondova u razdoblju 2014.-2020. Iz ESI fondova za RH je

predviđeno 10,676 milijardi eura u razdoblju 2014.-2020. od čega je 8,397 milijardi predviđeno za ciljeve kohezijske politike, 2,026 milijardi za poljoprivredu i ruralni razvoj te 253 milijuna eura za razvoj ribarstva. Ukupna sredstva iz ESF-a za RH u periodu 2014.-2020. iznose 1,516 milijardi eura. Sredstva Inicijative za zapošljavanje mladih (IZM) za razdoblje 2014.-2015. iznosila su 66,177 milijuna eura. Za razdoblje 2014.-2020. Hrvatska je prijavila dva operativna programa za provedbu kohezijske politike: Operativni program Konkurentnost i kohezija te program Učinkoviti ljudski potencijali gdje se koriste sredstva ESF-a i IZM-a.

Strategija će uspjeti u onoj mjeri u kojoj države članice budu sposobne i predane u provedbi potrebnih mjera na nacionalnoj razini sa svrhom rasta i razvoja.

2.2 Regionalna politika EU

Regionalna politika ima za cilj stvaranje novih radnih mjesta, jačanje tržišnog natjecanja, politike održivog razvoja te unapređenje života građana na prostoru svih regija EU-a. Drugi naziv za regionalnu politiku je kohezijska politika jer je njen glavni cilj osnažiti koheziju na ekonomskom, socijalnom i teritorijalnom planu među regijama (Europska komisija 05, 2014). Za kohezijsku politiku je namijenjeno 355,1 milijardi eura u razdoblju od 2014. do 2020. godine što čini oko trećinu ukupnog proračuna EU. Sredstva namijenjena za regionalnu politiku se planiraju utrošiti na proširenje prometne i komunikacijske infrastrukture, za poticanje gospodarstva koje je manje štetno za okoliš, za pomoć malim i srednjim poduzećima da postanu konkurentnija i inovativnija, za izmjenu obrazovnog sustava koji će više biti usklađen s današnjim trendovima te za stvaranje društva koje će biti manje isključivo (Europska komisija 05, 2014). Putem regionalne politike države EU pokazuju međusobnu solidarnost zbog toga što se veliki dio sredstava usmjerava na manje razvijene regije EU-a. Tri glavna cilja regionalne politike EU su konvergencija, kooperacija i konkurentnost EU. Regionalna politika za razdoblje 2014.-2020. odnosi se na 274 regije EU-a koje su ispunile kriterije za primjenu strukturnih fondova. Osim ESF-a i EFRR-a za potrebe regionalne politike koriste se i ostali izvori financiranja poput Kohezijskog fonda (65,3 milijarde eura), Europske teritorijalne suradnje (10,2 milijarde eura), IZM-a (3,2 milijarde eura) te posebnih sredstava za najudaljenije i rijetko naseljene regije (1,6 milijarde eura). Sredstva ESF-a se zajedno sa sredstvima ostalih fondova (EFRR i kohezijski fond) izdvajaju za ostvarenje ciljeva konvergencije i konkurentnosti gdje se nastoji osnažiti ekonomski rast, povećati zaposlenost u najslabije razvijenim regijama te potaknuti razvoj poduzetništva, inovacije i zaštita okoliša (Kesner-Škreb, 2009). Više od 50% sredstva EFRR-a će u razdoblju 2014-2020. biti uložena u rješavanje problema urbanih područja. Sredstva iz kohezijskog fonda se ulažu prvenstveno u prometnu povezanost i okoliš,

u projekte povezane s energetsom učinkovitošću i obnovljivim izvorima te se povezivanjem regija nastoje smanjiti gospodarske i socijalne razlike (Europska komisija 05, 2014).

Samo između 2007. i 2012. godine u sklopu regionalne politike (Europska komisija 05, 2014):

- otvoreno je oko 594 000 novih radnih mjesta
- investicije su učinjenje u 198 000 MSP-ova
- pomoć je pružena kod pokretanja 77 800 novih tvrtki
- oko 61 000 istraživačkih projekata je financirano
- oko 5 milijuna građana je dobilo pristup širokopojasnom internetu
- pomoć je pružena u izgradnji 1208 km cesta i 1495 km željeznica u cilju izgradnje trans-europske prometne mreže (TEN-T)
- kvaliteta života za 3,2 milijuna građana je podignuta na višu razinu kroz modernizaciju vodoopskrbnog sustava i prometa

U istom razdoblju oko 20 milijardi eura uloženo je u projekte urbane i ruralne obnove te za obrazovanje, zdravstvo, skrb o djeci, stanovanje i ostalo (Europska komisija 05, 2014). Ulaganja povezana s regionalnom politikom dovela su do toga da se BDP po glavi stanovnika povećao sa 60,5 % prosjeka EU-27 u 2007. na 62,7 % prosjeka u 2010. godini (Europska komisija 05, 2014). Statistička podjela regija, odnosno NUTS2 klasifikacija je instrument kojim se nastoji pravedno dodijeliti pomoć regijama EU-a te predstavlja važan element u provedbi kohezijske politike EU-a. Klasifikacija se temelji na kriterijima broja stanovništva i postojećim administrativnim podjelama uz određene iznimke. U 2012. godini RH je podijeljena na dvije NUTS2 regije: kontinentalnu i jadransku regiju. Ta podjela je dovela do neželjenih rezultata budući da je prevelik bio utjecaj Grada Zagreba na BDP po stanovniku u regiji Kontinentalna Hrvatska i zbog toga neka manje razvijena područja nisu mogla dobiti dovoljan iznos sredstva. Početkom 2019. godine vlada RH je objavila da će se NUTS2 klasifikacija izmijeniti na način da će se ustrojiti 4 regije: Panonska Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Jadranska Hrvatska i Grad Zagreb (Vlada Republike Hrvatske 02, 2019).

2.3 Učinkovitost u povlačenju i korištenju sredstava EU fondova

Problemi oko apsorpcije sredstava dosta ovise o institucionalnim čimbenicima, tj. nacionalnim i EU strukturama. Na razini EU, problemi su vezani najviše uz Europsku komisiju te se odnose na transparentnost procesa alokacije sredstava fondova i birokratsku administraciju čiji organizacijski kapacitet može biti nedovoljan zbog nedostatka vertikalne komunikacije, odnosno horizontalne koordinacije. Na nacionalnoj razini, institucionalni čimbenici se odnose

na administrativni kapacitet, politički sustav (federalni nasuprot središnjeg) te na ekonomske politike (Zaman, Georgescu, 2009). Ekonomski učinci potpore regijama EU su izraženiji kod razvijenijih država, tj. uspješna iskoristivost primljenih sredstava dosta ovisi o sposobnostima okruženja koje prima pomoć (Cappelen et al., 2003). Pokazalo se da je u prvim godinama članstva manja sposobnost povlačenja sredstava EU fondova zbog nedostatka iskustva i poteškoća u stvaranju prihvatljivih projekata te nepridržavanja zahtjeva EU u smislu procedura i financiranja (Zaman, Georgescu, 2009). Sposobnost za dobivanje i optimalno iskorištavanje vanjskih financijskih sredstava za regionalne i lokalne aktivnosti vođeno je prvenstveno efikasnošću teritorijalnih jedinica, odnosno sposobnošću da osmisle prikladne projekte, privuku partnere te upravljaju javnim inicijativama na efikasan način. Neki od važnijih uvjeta koje projekt mora zadovoljiti je postojanje poveznice između ulaganja i željenih rezultata u odnosu na ciljeve predmetnog natječaja i operativnog programa čime se pokazuje relevantnost projekta (Hrvatska udruga poslodavaca, 2020). U RH u sustavu državne i javne uprave nedostaju ozbiljne sankcije za djelatnike koji loše rade, a također nedostaju i odgovarajuće nagrade za one koji kvalitetno rade pa dolazi do učestalih migracija zaposlenika. Zbog toga dolazi do problema u fazi pripreme i provedbe projekata jer nema stabilnosti u tumačenju regulativa i pravila. To sve skupa dovodi do neželjenih ishoda poput lošije pripremljenih poziva, neujednačenog davanja smjernica korisnicima u fazi provedbe, kašnjenja kod objave poziva, dodjele sredstava i analize izvještaja. Dodatni problem u RH je sporo rješavanje imovinsko-pravnih odnosa što posebno pogađa velike infrastrukturne projekte i ugrožava ispunjenje rokova provedbe. Može se reći da na apsorpcijski kapacitet kod povlačenja sredstava EU fondova na strani ponuđača, kao što je npr. javna uprava, utječu sljedeća tri faktora:

- makroekonomska značajka koja se mjeri sukladno BDP-u gdje je gornja granica za alokaciju strukturnih i kohezijski fondova određena kao postotak BDP-a, konkretno riječ je o 4 % BDP-a zemlje članice,
- financijska značajka koja se može opisati kao sposobnost sufinanciranja projekata potpomognutih EU fondovima,
- administrativna značajka koja se može definirati kao vještina centralnih, regionalnih i lokalnih tijela da pripreme odgovarajući plan, programe i projekte u dogovorenom roku, da koordiniraju suradnju između partnera, da se uspješno nose s obavezama izvještavanja te da uredno financiraju i nadziru implementaciju izbjegavajući nepravilnosti u što većoj mjeri.

Potreban kapacitet podrazumijeva odgovarajuću strukturu, ljudske resurse, sustave i alate. Razina ugovorenih sredstava ESI fondova za razdoblje 2014.-2020. u RH iznosi 114 %, dok je isplaćeno ukupno 44 % sredstava prema podacima dostupnima na datum 30.09.2020. Glavni uzroci slabog korištenja sredstava EU fondova u RH su slabi interes za projekte i nedostatak stručnog kadra, manjak vlastitih financijskih sredstava prijavitelja, kompleksna procedura i dokumentacija, nepostojanje odgovarajućih natječaja (Matučec, 2016). Kad se uzmu u obzir ciljevi i precizno definirani mehanizmi za upravljanje fondovima EU, jasno je da uspješnost upravljanja ovisi ponajviše o kapacitetima zemalja članica u kojoj mjeri će znati iskoristiti prilike koje im pružaju sredstva EU. Jako je važno da se politike za jačanje administrativnih kapaciteta kod upravljanja sredstvima EU brzo usvoje na najvišim političkim razinama (Knežević 2010).

2.4 Mogućnosti korištenja europskog socijalnog fonda

Povijest korištenja financijskih sredstava EU u Hrvatskoj započinje još tamo u ranim 90-ima u obliku humanitarne pomoći. Zatim se u fazi 2001.-2004. do stjecanja statusa kandidata koriste sredstva iz programa CARDS. Nakon stjecanja statusa koriste se sredstva iz programa PHARE, ISPA i SAPARD u fazi 2005.-2006. te iz programa IPA od 2007. godine. Cilj IPA programa bio je što bolje pripremiti zemlje kandidate za punopravno članstvo. IPA program se dijeli na 5 komponenti: Pomoć u tranziciji i izgradnji institucija (IPA I), Prekogranična suradnja (IPA II), Regionalni razvoj (IPA III), Razvoj ljudskih potencijala (IPA IV) te Ruralni razvoj (IPA V). Iz IPA programa za razdoblje 2007.-2011. bilo je alocirano 750 milijuna eura (Pejčinović, 2010). EU sredstva su ograničena pa tako može doći do neželjenih efekata kao što su pretjerana ovisnost siromašnijih regija o sredstvima EU ili do pojava poput moralnog hazarda gdje članice usvajaju određene politike samo s ciljem povlačenja sredstava, ali ne i u svrhu bržeg vlastitog ekonomskog razvoja (Bilas, Franc, Cota, 2011). Da bi se uspješno i kvalitetno pripremili i vodili projekti EU nužno je imati stručne ljude koji su upoznati s europskom procedurom. Učestala fluktuacija u administrativnom osoblju rezultira s nedovoljnim iskustvom i praktičnim znanjem zaposlenika što kasnije dovodi do neefikasnog upravljanja projektima i neiskorištenosti sredstava fondova. Primarni uvjet za učinkovito povlačenje sredstava EU fondova je kvalitetan proces upravljanja projektima te projekti napisani sukladno EU smjernicama (Tolušić, M., Koporčić, Tolušić, Z., 2013).

ESF je dio europske kohezijske politike koja ima za cilj ojačati jedinstvo diljem Europe na način da se smanje ekonomske, socijalne te razlike u ljudskim pravima između europskih regija.

ESF pomaže stanovništvu u članicama EU da unaprijede vlastito obrazovanje i vještine kako bi povećali šanse za dobivanje posla. Predstavlja najvažniji instrument EU za promociju zapošljavanja i socijalne uključenosti što posebno pomaže nezaposlenima, onima koji prelaze iz škole na posao, zaposlenicima i onima koji otvaraju tvrtke. Pozornost se pridaje prevenciji bilo kakve diskriminacije te jednakom postupanju kako prema muškarcima tako i prema ženama. ESF nije agencija za zapošljavanje, već se kroz njega promoviraju projekti u kojima se kroz praktične treninge obučavaju osobe kako bi se lakše zaposlile.

2.5 Europski socijalni fond

To je jedan od strukturnih fondova EU-a uz Europski regionalni razvojni fond i Kohezijski fond čiji je glavni cilj smanjiti razlike u životnom standardu između država članica kroz povećanje društvene i ekonomske kohezije. Nakon što je nastao primjenom članka 123. Rimskih ugovora, ESF je postao operativan 1960. godine. Nastoji se poticati poduzetništvo, pomoći osobama da pronađu bolje radno mjesto i uspostaviti pravedniji sustav zapošljavanja s jednakim mogućnostima za sve. Europska komisija i zemlje članice zajedno odlučuju o načinu trošenja sredstava ESF-a.

Neki od ciljeva fonda su (Službeni list Europske unije 02, 2013):

- bolja gospodarska i socijalna kohezija
- otvaranje boljih i održivih radnih mjesta
- pomoć regijama što onda dovodi do pozitivnih promjena na gospodarskom i socijalnom planu u uvjetima rastuće globalizacije
- veći stupanj primjene informacijskih i komunikacijskih tehnologija

ESF sudjeluje u sljedećim tematskim ciljevima (Službeni list Europske unije 02, 2013):

- „Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage”
- „Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije”
- „Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje”
- „Jačanje institucionalnih kapaciteta javnih tijela i zainteresiranih strana te učinkovite javne uprave”

Proračun ESF-a donose Europska Komisija, parlament i članice na čemu se dalje temelje sedmogodišnji operativni programi koje države članice utvrđuju zajedno s Komisijom (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 01, 2019). Nositelji

financiranih projekata su javne i privatne organizacije. Prema članku 9. Ugovora o funkcioniranju EU-a (UFEU) zadaće ESF-a bi trebale biti povezane s povećanjem razine zapošljavanja, osiguranjem dovoljne razine socijalne zaštite, suzbijanjem socijalne isključenosti te povećanjem razine obrazovanja, osposobljavanja i očuvanja ljudskog zdravlja (Službeni list Europske unije 02, 2013).

2.5.1. Projekti ESF-a i njegova namjena

ESF se smatra glavnim instrumentom EU-a koji za cilj ima pokrenuti poduzetničke aktivnosti, pomoći posloprimcima u traženju boljih radnih mjesta te stvaranju jednakih mogućnosti za sve ljude u fazi zapošljavanja. Poput ostalih strukturnih fondova i ESF je važan faktor u smanjivanju razlika između država i regija EU-a čime doprinosi gospodarskoj i socijalnoj koheziji. Namjena ESF-a je i ulaganje u ljude s namjerom da se povećaju mogućnosti zaposlenja i obrazovanja kako bi se omogućio ostanak na tržištu rada u uvjetima globalnih izazova i promjena. Projekti se kreću od pomoći dobrotvornim ustanovama za zapošljavanje osoba s poteškoćama do razvoja strukovnog obrazovanja unutar društva. Vrste usluga financiranih sredstvima ESF-a mogu biti javne, privatne ili se mogu ostvarivati u zajednici te ih mogu isporučivati različiti subjekti poput javne uprave, privatnih tvrtki, socijalnih tvrtki ili nevladinih organizacija.

Unutar prioriteta „socijalno uključivanje“ cilj je omogućiti lakše zapošljavanje te bolje uskladiti radne obaveze i obiteljski život kroz unapređenje i stvaranje novih socijalnih usluga u društvu. Neke od aktivnosti unutar prioriteta „socijalno uključivanje“ koje se mogu sufinancirati su: stjecanje dodatnih znanja i vještina za osjetljive skupine poput osoba s invaliditetom, osoba s niskim stupnjem obrazovanja, mladih i nezaposlenih osoba, dugotrajno nezaposlenih osoba, žena, korisnika socijalne skrbi kako bi se lakše uključili na tržište rada, programi psihološkog jačanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije, treninzi o životnim vještinama, jačanje motivacije za sudjelovanje u aktivnostima zajednice (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 05, 2021).

Ciljevi kod prioriteta „obrazovanje“ se odnose na povećanje ulaganja u ljudske resurse kroz razvoj i provedbu politike razvoja ljudskih potencijala i nacionalnog kvalifikacijskog okvira, poboljšanje kvalitete sustava obrazovanja i učenja vještina sukladno potrebama tržišta rada, unapređenje sustava cjeloživotnog učenja i osnaživanja ljudskog kapitala u aktivnostima istraživanja i razvoja. Projekti i aktivnosti koje se mogu sufinancirati unutar navedenog prioriteta su npr. nabava nužnih nastavnih pomagala, razvoj sustava učenja na daljinu, unapređenje školskih kurikuluma, studijskih programa te implementacija novih programa,

izmjena postojećih i izrada novih programa za usavršavanje odraslih. Sudjelovati mogu organizacije poput dječjih vrtića, osnovnih škola, srednjih škola, visokih učilišta, udruga učenika, centara za obrazovanje, nevladinih udruga, javnih ustanova za upravljanje obrazovanjem, sindikati, istraživački instituti itd. (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 06, 2021).

Unutar prioriteta „zapošljavanje“ aktivnosti projekata su usmjerene na veće zapošljavanje većinom skupina kojima je to inače otežano i koje se teže prilagođavaju brzim promjenama u poslovanju. Ciljevi navedenog prioriteta su povećati zaposlenost i zapošljivost, ponovno uključiti nezaposlene osobe na tržište rada, promicati konkurentnost na tržištu rada, jačati lokalna partnerstva u svrhu zapošljavanja jer ti modeli najbolje razumiju potrebe na lokalnoj razini, jačanje glavnih institucija za razvoj tržišta rada te podizanje razine prilagodljivosti obrta i poduzeća kroz prenošenje znanja i vještina. Neke od uključenih skupina su dugotrajno nezaposleni, slabije obrazovane osobe, osobe mlađe dobi bez radnog iskustva, nacionalne manjine, starije osobe te se uz pomoć sustava obrazovanja i socijalne skrbi pokušava te osobe obrazovati, uputiti, motivirati da zakorače na tržište rada (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 04, 2021).

Unutar prioriteta „dobro upravljanje“ ciljevi su jačanje pozicije organizacija civilnog društva da što više utječu na stvaranje demokratskog, uključivog, otvorenog, ekološki osviještenog društva. Unutar navedenog prioriteta sufinancirati će se aktivnosti koje će osnažiti regionalne i lokalne strukture u cilju razvoja civilnog društva, koje će pružati podršku organizacijama civilnog društva u pomaganju socijalno isključenim grupama i jačati ulogu volonterstva u društvu. Projekti potpomognuti ESF-om su usmjereni na obrazovni sustav, prosvjetne djelatnike, posloprimce i buduće poduzetnike raznih sektora. U njima mogu sudjelovati nevladine organizacije, neprofitne organizacije, javne ustanove, privatne ustanove, privatne tvrtke, lokalna i regionalna uprava te razvojne agencije (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 07, 2021).

2.5.2. Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali

Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali (OPULJP) će podupirati ispunjavanje glavnih ciljeva Strategije kroz ESI fondove u pogledu integriranog teritorijalnog razvoja kako je definirano i u Sporazumu o partnerstvu. Ciljevi i mjere koji su utvrđeni u teritorijalnim strategijama poput Strategije regionalnog razvoja RH i sl. jesu i ubuduće će biti vodilja za ulaganja putem ESI fondova, kao i oni ciljevi i mjere koji se odnose na OPULJP. Tim pristupom

se postiže komplementarnost s Operativnim programom Konkurentnost i kohezija kao i s ostalim EU i nacionalnim fondovima što bi u konačnici trebalo dovesti do ispunjenja ciljeva u vezi jedinstvenog teritorijalnog razvoja. Svrha OPULJP-a je u ulaganju u sljedeća četiri tematska cilja Zajedničkog strateškog okvira i u pripadajućim investicijskim prioritetima:

- Visoka zapošljivost i mobilnost radne snage
- Socijalno uključivanje
- Obrazovanje i cjeloživotno učenje
- Dobro upravljanje

Tijelo koje je mjerodavno za definiranje i usvajanje kriterija te metodologija za odabir projekata u sklopu OPULJP-a je Odbor za praćenje Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali (Anonymous 02, 2019). Projektni natječaji se izvršavaju putem otvorenih ili ograničenih poziva za dostavu prijedloga, tj. kroz procedure izravne dodjele. Bitni kriteriji za odabir operacija/projekata su:

- doprinos operacije/projekta realizaciji ciljeva utvrđenih u nacionalnim, strateškim dokumentima kao što su strategije, smjernice, akcijski planovi, programi
- doprinos operacija/projekta u ostvarivanju ciljeva i pokazatelja OPULJP-a
- precizno navedene ciljane skupine i njihove potrebe u vezi ciljeva OPULJP-a
- kvaliteta prijedloga projekta, tj. da su aktivnosti navedene u prijedlogu precizno određene, odnose se na probleme koje bi projekt trebao riješiti i doprinose ciljevima projekta, da je projekt provediv
- znanja i vještine podnositelja zahtjeva u pogledu razine operativne sposobnosti koja je potrebna za pripremu i izvršavanje projekta
- održivost projekta je precizno navedena (moguća je šira primjena rezultata projekta)

OP Učinkoviti ljudski potencijali se sastoji od 5 prioriternih osi:

Prioritetna os 1: Zapošljavanje i mobilnost radne snage

Odnosi se na tematski cilj 8 „Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage“. Ukupna alocirana sredstva za tematski cilj 8 iznose 365.461.077,00 EUR (ESF) i 202.590.104,00 EUR (IZM) te je os dalje podijeljena na Investicijske prioritete (IP) (Anonymous 02, 2019).:

- 8i „Pristup zapošljavanju za osobe koje traže posao i neaktivne osobe, uključujući one koji su dugotrajno nezaposleni i one koji su daleko od tržišta rada, kao i provedbom lokalnih inicijativa za zapošljavanje i potpore za mobilnost radne snage“

- 8ii „Održiva integracija mladih na tržište rada (ESF), posebno onih koji nisu zaposleni, ne obrazuju se niti osposobljavaju, uključujući mlade koji su izloženi riziku od socijalne isključenosti i mlade iz marginaliziranih zajednica, uključujući provedbom Garancije za mlade“
- 8vii „Modernizacija ustanova tržišta rada kao što su javne i privatne službe za zapošljavanje te bolja usklađenost s potrebama tržišta rada, uključujući putem djelovanja koja povećavaju transnacionalnu mobilnost radne snage, kao i putem programa mobilnosti te bolja suradnja institucija i relevantnih dionika“

Nužno je aktivirati mjere Aktivne politike zapošljavanja (MAPZ) kako bi se pomoglo najranjivijim skupinama na tržištu rada. IP 8ii se odnosi na održivu integraciju mladih u tržište rada, posebno onih koji su nezaposleni, ne obrazuju se niti osposobljavaju, mlade koji su izloženi riziku od socijalne isključenosti i mlade iz zapostavljenih zajednica. U preporukama EU Komisije za RH navedena je potreba sve većeg uključivanja mladih i njihov lakši prijelaz iz škole na posao budući da su među najranjivijim skupinama. Najviše će se nastojati pomoći dugotrajno nezaposlenima koji ne pohađaju nikakvu vrstu treninga ili edukacije. IP 8vii se odnosi na modernizaciju ustanova tržišta rada kao što su javne i privatne službe za zapošljavanje te na bolju usklađenost s potrebama tržišta rada, između ostalog i povećanjem transnacionalne mobilnosti radne snage, kao i putem programa mobilnosti te boljom suradnjom institucija i relevantnih dionika.

Prioritetna os 2: **Socijalno uključivanje**

Prioritetna os „Socijalno uključivanje“ odnosi se na smanjenje stope siromaštva i socijalne isključenosti kroz poticanje integracije na tržište rada i integracije ranjivih skupina, borbu protiv diskriminacije, bolji pristup zdravstvenoj skrbi u nerazvijenim područjima i pomoć ranjivim skupinama te općenito na jačanje svijesti o zdravlju, poticanje deinstitucionalizacije, povećanje broja i održivosti društvenih poduzeća. Ciljane skupine su nezaposlene osobe (mladi, žene, dugotrajno nezaposleni), osobe s invaliditetom, djelatnici zdravstvenih i socijalnih ustanova. Os uključuje tematski cilj 9 „Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije“ za koji je alocirano iz ESF-a 328.000.000,00 EUR te se os dalje dijeli na sljedeće IP-ove:

- 9i „Aktivna uključenost, uključujući s ciljem promicanja jednakih mogućnosti te aktivnog sudjelovanja i poboljšanja zapošljivosti“

- 9iv „Poboljšanje pristupa pristupačnim, održivim i visokokvalitetnim uslugama, uključujući usluge zdravstvene skrbi i socijalne usluge od općeg interesa“
- 9v „Promicanje društvenog poduzetništva i strukovne integracije u društvenim poduzećima te socijalne ekonomije i ekonomije solidarnosti radi olakšavanja pristupa zapošljavanju“

Prioritetna os 3: **Obrazovanje i cjeloživotno učenje**

Ciljevi su poboljšanje kvalitete i učinkovitosti visokog obrazovanja, povećanje stope visokog obrazovanja, promicanje cjeloživotnog obrazovanja, poboljšanje obrazovnog sustava za odrasle i unapređenje vještina i kompetencija odraslih, unapređenje ponude strukovnog obrazovanja te podizanje njegove kvalitete. Ciljane skupine su učenici, studenti, znanstvenici, djelatnici u obrazovnim ustanovama. Prioritetna os uključuje tematski cilj 10 „Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje“ za koji je ukupno alocirano 450.000.000,00 EUR (ESF) te je os dalje podijeljena na sljedeće IP-ove:

- 10ii „Poboljšanje kvalitete i učinkovitosti tercijarnog i ekvivalentnog obrazovanja te pristupa njemu radi povećanja sudjelovanja u njemu i njegova stjecanja, posebno za skupine u nepovoljnom položaju“
- 10iii „Povećanje jednakog pristupa cjeloživotnom učenju za sve dobne skupine u formalnom, neformalnom i informalnom okruženju, unapređenje znanja, vještina i kompetencija radne snage, promicanje fleksibilnih načina učenja, između ostalog profesionalnim savjetovanjem i potvrđivanjem stečenih kompetencija“
- 10iv „Poboljšanje značaja obrazovnih sustava i sustava osposobljavanja za tržište rada, olakšavanje prijelaza iz škole na posao, jačanje sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (SOO) te njihove kvalitete, između ostalog mehanizmima za predviđanje vještina, prilagodbom nastavnih planova i programa te uvođenjem i razvojem sustava učenja koji se temelje na radu, uključujući dualne sustave učenja i programe naukovanja“

Prioritetna os 4: **Dobro upravljanje**

Nastoji se povećati djelatnost i kapacitet javne uprave kroz unapređenje pružanja usluga i upravljanje ljudskim potencijalima, unaprijediti rad pravosuđa kroz podizanje razine kvalitete upravljanja i kompetencija, osnažiti razvoj organizacija civilnog društva, udruga i socijalnih partnera. Ciljane skupine su djelatnici javne uprave, pravosuđa, udruga i socijalnih partnera (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 02, 2016). Os se odnosi

na tematski cilj 11 „Jačanje institucionalnih kapaciteta javnih tijela i zainteresiranih strana te učinkovite javne uprave“ za koji je alocirano sredstava u iznosu 191.276.944,00 EUR (ESF) te je dalje podijeljena na sljedeće IP-ove:

- 11i „Ulaganje u institucionalne kapacitete te u učinkovitost javnih uprava i javnih usluga na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini s ciljem reformiranja, boljeg uređivanja i dobrog upravljanja“
- 11ii „Izgradnja kapaciteta za sve dionike koji osiguravaju obrazovanje, cjeloživotno obrazovanje, osposobljavanje te zapošljavanje i socijalne politike, uključujući uz pomoć sektorskih i teritorijalnih paktova radi omogućavanja reformi na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini“

Prioritetna os 5: **Tehnička pomoć**

Ukupna alocirana sredstva iznose 80.000.000,00 EUR (ESF). Os uključuje sljedeće specifične ciljeve:

- 1 - „Osiguranje učinkovite pripreme, upravljanja, provedbe, praćenja, vrednovanja i kontrole Operativnog programa“
- 2 - „Podrška potencijalnim korisnicima i regionalnim dionicima u uspješnom prijavljivanju i provedbi ESF projekata jačanjem njihovih kapaciteta i razvijanjem kvalitetne zalihe budućih projekata“
- 3 - „Podrška komunikacijskim aktivnostima u svrhu djelotvorne provedbe Komunikacijske strategije i osiguranje kvalitetnog informiranja potencijalnih korisnika i voditelja projekata o mogućnostima i uvjetima financiranja u okviru Operativnog programa“

Sljedeće preporuke za RH će se ispunjavati putem prioritetnih osi OPULJP-a da bi se u konačnici ostvarili nacionalni ciljevi (Anonymous 02, 2019):

- **Stope zaposlenosti i gospodarske aktivnosti među najnižima su u EU, a posebno su niske za mlade i starije osobe**
- **Visoka nezaposlenost i slabo sudjelovanje na tržištu rada rezultirali su lošijom socijalnom situacijom u Hrvatskoj**
- **Zdravstveni sektor ostvaruje dosta dobre rezultate te su usluge uglavnom dostupne, uz neke regionalne razlike, ali sustav značajno opterećuje javne financije**
- **Unatoč raznim inicijativama za poboljšanje javne uprave i učinkovitosti pravosudnog sustava, potrebna su još velika ulaganja u razvoj ljudskih potencijala i poslovnih procesa**

Sukladno najvažnijem cilju OPULJP-a koji se odnosi na povećanje zaposlenosti i zapošljivosti najveća financijska sredstva će se usmjeriti u prioritetnu os 1 „Visoka zapošljivost i mobilnost radne snage“. Naponi će se uložiti u jačanje učinka MAPZ-a na način da se više uključe mlade osobe, dugotrajno nezaposleni i starije osobe te da se prevencijom pomogne onima koji su u riziku od gubitka posla kako bi se očuvala zaposlenost u nestalnim okolnostima na tržištu rada. Mladi su u posebnom fokusu zbog njihove nepovoljne pozicije na tržištu rada (Anonymous 02, 2019). Značajna sredstva su predviđena i za smanjivanje regionalnih razlika budući da postoje značajna odstupanja u stopama nezaposlenosti među HR županijama, a upravo lokalna tržišta imaju važnu funkciju u smanjenju nezaposlenosti. Modernizacija i veća dostupnost institucija tržišta rada omogućit će veći opseg i kvalitetu usluga koje su nužne za pomoć ugroženim i nezaposlenim skupinama (Anonymous 02, 2019).

3. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA U RH

Makroekonomija je grana ekonomske znanosti čiji su glavni ciljevi postizanje gospodarskog rasta, stabilnosti cijena, pune zaposlenosti i pozitivne vanjsko-trgovinske bilance koristeći sredstva fiskalne, monetarne i dohodovne politike (Wikipedia, 2020). Kretanje makroekonomskih pokazatelja kao što su BDP, inflacija, nezaposlenost, vanjski dug, platna bilanca utječe na odluke investitora o budućim ulaganjima i što je gospodarstvo stabilnije to je rizik na ulaganje manji pa je samim time i veća vjerojatnost realizacije investicije (Jurišić,

2019). U nastavku su detaljnije analizirani najvažniji makroekonomski pokazatelji gospodarstva RH.

3.1 Bruto domaći proizvod u RH

BDP se može jednostavno opisati kao vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u zemlji tijekom jedne godine te opisuje snagu gospodarstva zemlje. Što je BDP veći to je zemlja gospodarski jača, a vrijednost BDP-a u odnosu na broj stanovnika opisuje stupanj razvoja određene zemlje.

3.1.1. BDP u RH prije pristupanja EU

U vrijeme dobivanja samostalnosti RH je bila opterećena ratom i posljedično ratnim štetama te gubitkom tržišta bivše države što je dovelo do pada od oko 35 % realne gospodarske aktivnosti u 1995. godini u odnosu na 1989. godinu (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017).

Tablica 1. Realni rast BDP-a u razdoblju 1990.-1995.

	Indeks 1995./1989.
Poljska	98,6
Češka	94,1
Slovenija	92,5
Mađarska	85,4
Rumunjska	84,7
Slovačka	84,2
Bugarska	76,8
Hrvatska	67,3
Estonija	63,9
Litva	56,0
Latvija	54,8

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

Od 1995. do 2008. godine i globalne ekonomske krize gospodarstvo RH je raslo sporim intenzitetom osim 1999. godine kada je došlo do pada zbog posljedica krize na Kosovu. Taj rast je bio umjeren s obzirom na nisku razinu gospodarske aktivnosti u 1995. godini te je BDP porastao za 65,5 %, dok je prosječan rast u zemljama EU10 (skupina deset bivših tranzicijskih zemalja članica EU, bez Hrvatske) bio 82 % (tablica 2).

Tablica 2: Realni rast BDP-a u razdoblju 1996.-2008.

	Indeks 2008./1995.
Latvija	225,9
Litva	222,1
Estonija	212,8
Slovačka	193,3
Prosjek EU10	182,0
Poljska	178,2
Slovenija	171,6
Hrvatska	165,6
Rumunjska	163,7
Češka	153,3
Mađarska	150,4
Bugarska	148,8

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

Od 1994. do 1998. godine događa se konstantni rast zbog vrlo niske baze gospodarske aktivnosti. U tom razdoblju znatno rastu sve potrošne kategorije BDP-a osim robnog izvoza te su na rast BDP-a najviše utjecale investicije u fiksni kapital što je povezano ponajviše s obnovom stambenih zgrada, infrastrukture i proizvodnih objekata. Na rast BDP-a je u manjoj mjeri u navedenom razdoblju utjecao rast osobne potrošnje i izvoza usluga. Osobna potrošnja je rasla zbog rasta prosječnih neto plaća te veće otvorenosti građana i tvrtki prema potrošnji, dok je izvoz usluga rastao zbog povratka turista na Jadran čime je ostvaren za gotovo 2,5 puta veći broj noćenja 1998. godine u odnosu na 1995. godinu. Zbog tih pozitivnih kretanja RH se počela zaduživati na vanjskim tržištima zbog čega je porastao i vanjski dug, a i kreditna zaduženja građana su tada porasla zbog čega je 1998. godine razina kredita stanovništvu bila za gotovo četiri puta veća u odnosu na 1995. godinu. U razdoblju 2000.-2008. dolazi ponovno do rasta BDP-a, ponajviše zbog jačeg rasta domaće potražnje, dok je utjecaj rasta izvoza roba i usluga bio relativno nizak. Između 2000. i 2008. godine BDP je rastao po prosječnoj stopi od 4,2 %. Realni rast izvoza roba i usluga u RH je u 2008. godini u odnosu na 1999. godinu iznosio 85 % i bio je među najnižim ostvarenim rezultatima kada se gledaju zemlje EU10. Tada je RH prema udjelu pokrivenosti ukupne potražnje uvoznim robama i rastu te pokrivenosti bila među zemljama EU10 s najmanjim udjelom i najmanjim povećanjem pokrivenosti.

Tablica 1: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a u razdoblju 2000.-2008. (razlika u odnosu na prethodnu godinu, milijuni HRK)

	Osobna potrošnja	Državna potrošnja	Bruto investicije u fiksni kapital	Izvoz roba i usluga
2000.	4.871	-1.899	-1.440	13.600
2001.	6.872	-2.229	2.731	8.805
2002.	12.691	3.050	6.806	4.536
2003.	6.544	1.152	12.945	10.832
2004.	7.199	1.761	3.700	6.634
2005.	7.380	1.752	2.793	5.454
2006.	6.073	3.089	7.544	6.912
2007.	11.858	4.067	5.909	4.488
2008.	2.546	-463	8.075	1.065

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

Između 1999. i 2008. godine rast investicija u RH je također utjecao na rast BDP te je bio ponajviše baziran na snažnoj izgradnji infrastrukture, cestogradnji, stanogradnji, odnosno na investicijama privatne i proizvodne prirode. U istom razdoblju RH je bila među zemljama EU11 koje su najviše povećale vanjski dug u odnosu na rast vlastitog BDP-a. Udio vanjskog duga u BDP-u se povećao na 84,3 %, tj. iznos duga se povećao za 231 % u razdoblju 2000.-2008. godine (tablica 4).

Tablica 4: Udio Bruto inozemnog duga u BDP-u, %

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	Razlika 2008.-2000., postotni bodovi
Hrvatska	52	52,4	53,1	64,8	68,5	71,2	73,9	76,8	84,3	32,3

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

U navedenom razdoblju RH je zajedno s Latvijom od svih EU10 država ostvarila najmanji porast izvoza roba i usluga u odnosu na rast inozemnog duga te je također relativno malo povećala domaću potražnju u odnosu na promjene inozemnog duga zbog čega se može zaključiti da je inozemno zaduživanje neučinkovito iskorišteno (tablica 5).

Tablica 5: Odnos rasta vanjskog duga, izvoza roba i usluga i domaće potražnje, 2008. na 2000.,

	Rast Bruto inozemnog duga, mil. EUR	Rast izvoza roba i usluga, mil. EUR	Rast domaće potražnje, mil. EUR	Rast izvoza roba i usluga u odnosu na rast duga, %	Rast domaće potražnje u odnosu na rast duga, %
Hrvatska	28.326	9.910	27.699	35,0	97,8

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

Od 1999. do 2008. ukupni krediti banaka povećani su za 365,9 %, od čega su se najviše povećali krediti stanovništvu. Udio kredita u BDP-u se povećao s 23 % iz 2000. godine na 69,5 % u 2008. godini. Stoga se može reći da su znatna kreditna zaduženja stimulirala domaću potražnju što je rezultiralo u konačnici i rastom BDP-a.

3.1.2. BDP u RH nakon pristupanja EU

Šest godina je BDP padao u razdoblju od 2009. do 2014. godine uslijed posljedica globalne krize. Zbog smanjenja globalne potražnje i prekida tokova kapitala u 2009. godini dolazi do pada BDP-a u velikom broju zemalja pa tako i u EU. U RH je 2014. godine realni pad BDP-a iznosio 12,6 % u odnosu na 2008. godinu što je bolji rezultat jedino od pada BDP-a u Grčkoj od 26 % (tablica 6). Pad BDP-a u RH se ponajviše očitovao u padu osobne potrošnje koji je bio najveći uspoređujući među zemljama EU10, odnosno u padu vrijednosti investicija u fiksni kapital koji je bio jedan od najnižih među državama EU10. U RH gospodarstvo je bilježilo duži pad gdje je BDP između 2008. i 2013. godine pao za 12% (Anonymous 02, 2019). Gledajući ostale pokazatelje, u 2014. godini razina industrijske proizvodnje bila je za 16,9 % niža u odnosu na 2008. godinu, promet u trgovini na malo bio je realno niži za 19,7 %, a obujam građevinskih radova niži za 46,7 % (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017). U istom razdoblju 2008.-2014. godine dogodio se i pad broja zaposlenih za 14,2 %, rast stope nezaposlenosti s 13,2 % na 19,7 % te rast prosječne neto plaće za 6,9 %. U prethodnom usporedivom razdoblju koje je završilo s 2008. godinom nominalni rast plaća iznosio je značajnih 39,2 % (Anonymous 02, 2019). Zbog pada razine zaposlenosti i slabog rasta neto plaća dogodio se stoga i pad kupovne moći te negativna kretanja osobne potrošnje.

Tablica 6: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a 2014. u odnosu na 2008. godinu, %

	Osobna potrošnja	Državna potrošnja	Bruto investicije u fiksni kapital	Izvoz roba i usluga	BDP
Bugarska	1,8	-3,2	-31,6	27,4	1,8
Češka	1,7	2,7	-9,7	28,3	0,7
Estonija	-3,3	5,4	-16,7	35,6	2,0
Hrvatska	-14,2	-1,3	-32,6	3,3	-12,6
Latvija	-2,5	-12,0	-28,6	27,7	-4,4
Litva	-6,2	-2,6	-17,8	51,7	2,2
Mađarska	-8,1	8,6	-4,1	18,0	0,1
Poljska	13,6	11,4	13,1	35,9	19,0
Rumunjska	-2,4	-4,1	-37,9	59,3	0,0
Slovenija	-2,6	-4,4	-38,7	7,6	-6,7
Slovačka	-0,5	11,7	-10,4	30,4	8,0

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

U 2015. godini dolazi do oporavka BDP-a te je on povećan za 1,6 %, a u 2016. godini za 2,9 % što je dovelo do toga da je njegova realna razina bila za 8,4 % manja nego 2008. godine (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017). U 2014. godini dogodio se veliki rast robnog izvoza zbog pristupanja RH Europskoj uniji budući da su uklonjene prepreke slobodnoj trgovini s ostatkom EU-a. Navedeni rast izvoza je nastao dijelom i zbog značajnijeg rasta trgovine, odnosno izvoza roba inozemnog podrijetla. Ukupna domaća potražnja je u 2014. godini smanjena za oko 6 milijardi kuna, a izvoz usluga je povećan za oko 2,5 milijarde kuna iz čega se može zaključiti da je najveći dio realnog rasta vrijednosti robnog uvoza od 6,1 milijarde kuna prebačen u robni izvoz koji je rastao za 7,4 milijarde kuna. Relativno veliki rast robnog izvoza stoga nije značajno utjecao na rast proizvodnje i posljedično na rast BDP-a. Krajem 2014. godine dolazi do značajnog pada cijena sirove nafte na svjetskom tržištu što dovodi do rasta gospodarstva u zemljama uvoznicama nafte. Pad cijena nafte omogućio je i pad cijena naftnih derivata što dovodi do smanjenja troškova poslovanja, dok su potrošači time dobili veći raspoloživi dohodak za potrošnju na ostale stvari i usluge (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017). U 2015. godini dolazi do promjena u sustavu poreza na dohodak pa se tako povećavaju porezni razredi i osobni odbitak što rezultira povećanjem neto plaća za 2,8% u prvom kvartalu na godišnjoj razini, dok plaće zbog deflacije realno rastu za 3,2%. Pad cijena nafte i ostalih energenata i sirovina imao je veliki utjecaj na smanjenje opće razine cijena što je dovelo i do rasta realne vrijednosti raspoloživog dohotka. Tijekom 2015. godine i dalje pada cijena nafte, dolazi do sve većeg gospodarskog rasta u EU, povećava se robni izvoz RH te su ostvareni dobri rezultati u turističkoj sezoni zahvaljujući i vanjskim čimbenicima kao što su izbjeglička kriza i strah od terorizma na ostatku Mediterana. Zahvaljujući izvozu brodova dolazi do rasta robnog izvoza i do značajnijeg rasta industrijske proizvodnje. Zbog rasta domaće potražnje i izvoza

roba i usluga dolazi i do jačeg rasta uvoza pa BDP u 2015. godini raste samo 1,6% što je relativno malo uspoređujući s rastom ukupne potražnje (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017).

U 2016. godini zadržao se povoljan ekonomski ciklus, rast EU-a je bio malo usporen, nastavljen je rast neto plaća u RH zbog rasta potražnje i proizvodnje te daljnji oporavak potrošnje, a ojačao je i utjecaj deflacije. Zbog boljih financijskih rezultata u 2015. godini nego godinu ranije investitori se ohrabruju te dolazi do porasta ulaganja, ali investicije dijelom rastu i zbog korištenja EU fondova. Robni izvoz u RH je rastao smanjenim intenzitetom dijelom i zbog smanjenog izvoza brodova, dok su prihodi u turizmu i broj noćenja dostigli rekordnu razinu što je zajedno s rastom unutarnje i vanjske potražnje dovelo do rasta BDP-a od 2,9% (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017).

Tablica 7: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a u 2014., 2015. i 2016. godini., %

	Osobna potrošnja	Državna potrošnja	Bruto investicije u fiksni kapital	Izvoz roba i usluga	Uvoz roba i usluga	BDP
2014.	-1,6	-0,8	-2,8	7,6	4,5	-0,5
2015.	1,2	-0,3	1,6	10,0	9,4	1,6
2016.	3,3	1,7	4,6	6,7	7,3	2,9

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 01, 2017

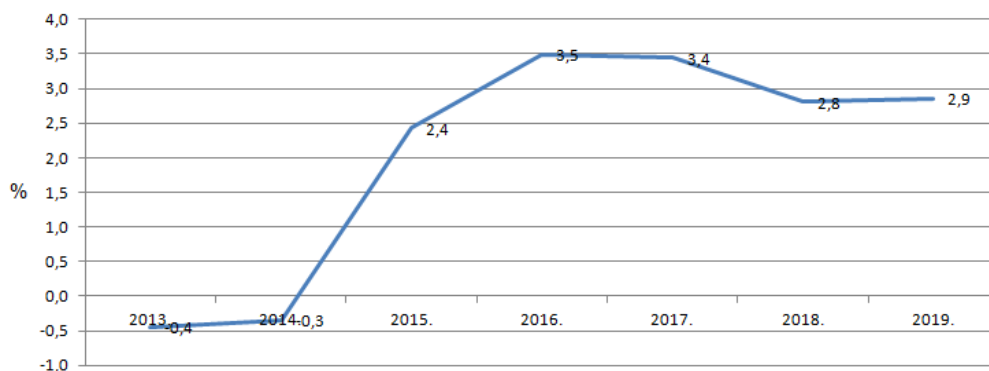
Tijekom 2015. i 2016. godine smanjene su kreditne obveze stanovništva, ali i svih sektora zajedno pa su tako i kreditni dugovi tvrtki i opće države smanjeni u odnosu na 2014. godinu. Smanjen je i vanjski dug u razdoblju 2015.-2016. tako da nije značajno utjecao na rast BDP-a. Prema novijim podacima BDP je u 2016. godini bio realno veći za 3,5% u odnosu na 2015. godinu (Hrvatska gospodarska komora 02, 2019). U 2017. godini realan rast BDP-a iznosio je 2,9% u odnosu na prethodnu godinu.

Tijekom 2018. godine i dalje se bilježe pozitivna kretanja gospodarskih aktivnosti koja su krenula 2015. godine i to nakon šestogodišnje recesije. I dalje je prisutna visoka likvidnost financijskog sustava te raste kreditna aktivnost banaka. U 2018. godini došlo je i do pozitivnog rasta domaće potražnje što je dodatno potaknulo realan rast BDP-a, dok je neto inozemna potražnja imala negativan doprinos (Ministarstvo financija, 2019). BDP je 2018. godine prema prvim procjenama bio realno veći za 2,6% u odnosu na 2017. godinu (Državni zavod za statistiku 01, 2019). Rastu BDP-a u 2018. godini najveći pozitivan doprinos došao je od potrošnje kućanstva koja je u 2018. realno rasla za 3,5% na što je najviše utjecao rast zaposlenosti, realni rast plaća te veće povjerenje potrošača. Inozemna zaduženost RH se

nastavila smanjivati i u 2018. godini tako da je bruto inozemni dug u 2018. iznosio 38,8 milijarde eura (75,4% BDP-a) što je za 3,5% manje nego u 2017. godini, odnosno došlo je do smanjenja udjela duga u BDP-u za 6,7% (Ministarstvo financija, 2019). Tijekom četiri godine snažnog rasta izvoza roba i usluga u razdoblju 2014.-2017. došlo je do znatnijeg usporavanja tog rasta u 2018. godini. Neki od razloga su i to što je s vremenom povećana baza i teže je ostvarivati visoki intenzitet rasta izvoza, učinci pristupanja EU su dijelom iskorišteni, gospodarstvo EU je usporilo rast što je dovelo onda i do smanjenja inozemne potražnje. Zbog toga je realna vrijednost izvoza roba i usluga gledajući cijelu 2018. godinu povećana za 2,8%, dok je prosjek za prethodne četiri godine bio 6,9%. U 2018. nastavljen je rast domaće potražnje koja je zbog rasta neto plaća, povećanja zaposlenosti i kreditne aktivnosti poslovnih banaka, veće sklonosti potrošnji i investiranju porasla nešto više nego u prethodne dvije godine. Osobna potrošnja koja ima najveći udio u strukturi BDP-a zanemarivo je rasla u 2018. godini u odnosu na ostvareni rast iz 2017. godine (Hrvatska gospodarska komora 02, 2019).

Za prva tri mjeseca 2019. BDP je realno rastao za 3,9% u odnosu na isto razdoblje 2018. godine. Najveći utjecaj na povećanje BDP-a u prvom kvartalu 2019. imao je rast izdataka kod konačne potrošnje kućanstava, a dodatno je na povećanje BDP-a pozitivno utjecao rast domaće potražnje, rast bruto investicija u fiksni kapital te rast konačne potrošnje (potrošnja države, kućanstava i neprofitnih ustanova koja služe kućanstvima). Negativan doprinos je došao od neto inozemne potražnje zbog nepovoljnih vrijednosti uvoza (Državni zavod za statistiku 01, 2019).

Graf 1: Bruto domaći proizvod, realne stope rasta %

Izvor: Državni zavod za statistiku 02, 2020

Hrvatskoj nedostaje model gospodarskog razvoja koji će omogućiti dugoročan i intenzivan rast BDP-a. Često su na značajan rast BDP-a u RH utjecali dugoročno neodrživi faktori poput rasta vanjskog i unutarnjeg duga te povoljna globalna situacija. Očekivanja o rastu BDP-a temelje se

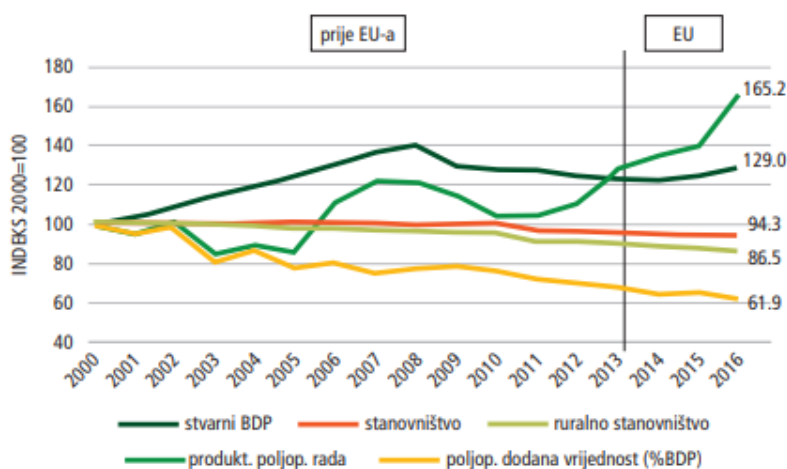
na rastu vrijednosti roba i usluga vezano uz dobru turističku sezonu, rastu osobne potrošnje zbog izmjena u sustavu poreza na dohodak, rastu plaća u javnom sektoru, rastu mirovina, jačanju kreditne aktivnosti te rastu investicija zbog učinkovitijeg povlačenja sredstava EU fondova. No, to nisu izvori rasta koji će jamčiti dugoročno prihvatljiv model rasta te je stoga potrebno osmisliti sustav s ciljem povećanja investicija u proizvodnju i značajnijeg povećanja vrijednosti robnog izvoza. Ukupan robni izvoz RH je u 2015. godini bio za 190% veći u odnosu na 1999. godinu što predstavlja najmanji rast među zemljama EU11 (skupina jedanaest bivših tranzicijskih zemalja članica EU, s Hrvatskom), dok je npr. rast u Latviji bio 790% veći od one razine iz 1999. godine. Za povećanje izvoza RH nije imala ni odgovarajuću strategiju, a niti unutarnji faktori nisu bili pogodni za rast izvoza. Konkurentnost domaćih proizvođača, ali i razinu stranih investicija u RH dodatno otežavaju jaka kuna, složena administracija, visoka porezna davanja, prosječne bruto plaće koje su najviše među EU11 osim u Sloveniji.

3.2 Analiza poljoprivrednog sektora u RH

Poljoprivreda je bitna zbog proizvodnje dovoljne količine zdrave hrane, osiguranja gospodarske aktivnosti na određenom području te zapošljavanja u ruralnim dijelovima. Budući da u RH postoji obilje različitih tipova klime, reljefa i tla moguća je proizvodnja velikog raspona poljoprivrednih proizvoda od vinograda, kontinentalnog i mediteranskog voća i povrća do ratarskih i industrijskih usjeva (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020). Poljoprivreda čini oko 5,5 % BDP-a i oko 13,8 % ukupne radne snage. Problem je velik uvoz hrane u RH iako postoje jako dobri klimatološki i poljoprivredni preduvjeti za proizvodnju dovoljne količine za vlastite potrebe (Anonymous 01, 2014). Poljoprivrednici se suočavaju s nizom problema i čimbenika kao što su slabiji razvoj ruralnih krajeva, niži životni standard poljoprivrednika, obaveza u ispunjavanju strogih zahtjeva, mali udio dobiti u lancu proizvodnje hrane, prepreke kod pokretanja proizvodnje itd. Prosječna veličina poljoprivrednog zemljišta u RH je oko 5,6 ha što je puno manje od prosjeka u zemljama EU-27 gdje je prosječna veličina oko 14,4 ha. Više od 89 % poljoprivrednih gospodarstava u RH je manje od 10 ha. Zbog prosječne veličine i strukture poljoprivrednih gospodarstava upitna je njihova ekonomska isplativost. Prema ukupnoj vrijednosti proizvodnje poljoprivrednog gospodarstva oko 38 % gospodarstava pripada grupi veličine manje od 2.000 eura. Mala gospodarstva s druge strane imaju značaj u očuvanju populacije u ruralnim dijelovima, promociji nacionalne kulture i tradicije te lokalne proizvodnje. Budući da prosječna veličina, struktura i gospodarski rezultat malih gospodarstava nisu na potrebnoj razini to ujedno odražava i slabi investicijski potencijal

te posljedično slabu tehnološku i tehničku opremljenost. Na grafu 2 se može vidjeti da se poljoprivreda u RH nalazi u procesu strukturne transformacije gdje dodana vrijednost poljoprivrede izražena kao udio u BDP-u pada te poljoprivreda dobiva važnost na širem gospodarskom planu koji se odnosi na primarnu proizvodnju, preradu poljoprivrednih proizvoda i usluge. Također dolazi do ozbiljnog povećanja produktivnosti rada što ima veze i s većim ruralno-urbanim migracijama i smanjenjem udjela ruralnog stanovništva u RH (Svjetska banka 01, 2019).

Graf 2: Prikaz napretka strukturne transformacije poljoprivredno-prehrambenog sustava u Hrvatskoj

Izvor: Svjetska banka 01, 2019

Ratarstvo u RH je značajno zbog toga jer su ratarski proizvodi osnova prehrani ljudi i stoke i predstavljaju sirovinu za prehrambenu industriju. Kukuruz ima najveći udio u strukturi proizvodnje žitarica. Između 2012. i 2016. godine u ukupnoj proizvodnji žitarica kukuruz je imao udio od 59,7%, na drugom mjestu je bila pšenica s 28,7%, ječam sa 7%, zob s 2,4%, pšenični raž s 2%, raž s 0,1% i ostale žitarice s 0,1%. RH je samodostatna s vlastitom proizvodnjom žitarica, osobito obične pšenice, kukuruza, ječma i zobi. Proizvodnja pšenice u 2017. bila je za 21,9% manja od petogodišnjeg prosjeka u razdoblju od 2012. do 2016. godine (Ministarstvo poljoprivrede 03, 2019).

Vinogradarstvo i vinarstvo ima dugu tradiciju u RH te je u nekim područjima zapravo i jedina moguća grana poljoprivrede. Proizvodnja vina u RH danas ide u smjeru razvoja kvalitete što potvrđuje činjenica da se u RH proizvodi oko 60% kvalitetnih vina. Opći ciljevi vinarstva u RH su povećanje proizvodnje kvalitetnih vina, povećanje konkurentnosti proizvođača premještanjem vinograda na povoljnije geografsko okruženje, modernizacija tehnologije i metoda, nova ulaganja u infrastrukturu vinarija i prerađivačke kapacitete kako bi se smanjili

troškovi proizvodnje i očuvali ekološki standardi. Hrvatska ima veliki broj autohtonih sorti upravo zahvaljujući bogatstvu klimatskih i pedoloških uvjeta i to je jedna posebnost hrvatskog vinogradarstva. Najviše se vina uvozi iz Sjeverne Makedonije čiji je udio u ukupnom uvozu u 2017. godini iznosio 34,2%. Najviše se izvozi u BIH (3,5 milijuna eura) čiji je udio u ukupnom izvozu u 2017. godini bio 26,77% (Ministarstvo poljoprivrede 01, 2017).

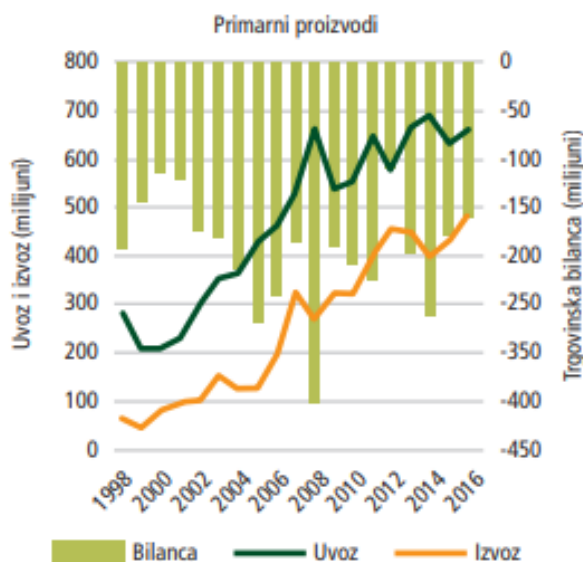
RH ima dosta povoljne uvjete za proizvodnju različitog voća od suptropskih do kontinentalnih sorti budući da na prostoru RH ima područja s mediteranskom i umjereno kontinentalnom klimom. U 2017. samo 2% poljoprivrednog zemljišta u RH korišteno je za proizvodnju voća. U 2017. godini najviše površina je korišteno za proizvodnju jabuka (17,2%), šljiva (15,5%), oraha (19,7%), lješnjaka (13,6%) i mandarina (7,1%). Ukupna proizvodnja voća u 2017. za 37,8% je manja u odnosu na prosjek proizvodnje u razdoblju između 2013. i 2016. godine ponajviše zbog elementarnih nepogoda. Samodostatnost u proizvodnji voća u 2016. godini iznosila je 49,89% potreba domaće potražnje. U 2016. godini RH je vlastitom proizvodnjom u potpunosti zadovoljila potrebe domaće potražnje za trešnjom, višnjom, mandarinom, dok je potrebe za jabukom, šljivom, jagodama i orašastim plodovima trebalo pokriti uvozom (Ministarstvo poljoprivrede 05, 2019).

U RH je proizvodnja povrća moguća tijekom cijele godine zahvaljujući pogodnim klimatskim i pedološkim uvjetima, no ipak udio povrća u ukupnoj vrijednosti produkata biljne proizvodnje nedovoljan je s obzirom na potrebe stanovništva, turizma, prehrambene industrije, izvoza. U RH su u 2017. najzastupljenije povrtlarske vrste bile rajčica (22,7%), bijeli kupus, luk, češnjak, paprika i mrkva. Proizvodnja povrća važna je za razvoj prerađivačke industrije, ali i turizma što onda utječe na povećanje zapošljavanja i rast BDP-a (Ministarstvo poljoprivrede 02, 2019).

Stočarstvo u strukturi poljoprivredne proizvodnje RH ima udio od oko 35%. Najvažnije sastavnice u strukturi stočarske proizvodnje su govedarstvo, svinjogojstvo, peradarstvo, ovčarstvo i kozarstvo. Stočarski sektor je već nekoliko godina uključen u intenzivan proces restrukturiranja pa je zbog toga i proizvodnja u stočarstvu duže vrijeme izložena nepovoljnim tržišnim uvjetima. U govedarstvu proizvodnja mlijeka predstavlja osnovnu djelatnost na koju se nastavlja ostala proizvodnja poput proizvodnje goveđeg mesa. Svinjogojstvo ima važnu ulogu u opskrbi stanovništva mesom, a osim toga važno je i za ostale sektore poput prerađivačke industrije, industrije stočne hrane, prerade ratarskih proizvoda i nusproizvoda prehrambene industrije. Ovčarstvo i kozarstvo su uglavnom zastupljeni u krajevima s težim uvjetima gospodarenja i specifičnim geografskim i klimatskim uvjetima. Peradarstvo je okrenuto proizvodnji mesa i jaja i u tom segmentu ima dobru perspektivu budući da je uvedena visoka tehnologija proizvodnje (Ministarstvo poljoprivrede 04, 2019).

Trenutno je RH neto uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i evidentan je rast neravnoteže u poljoprivredno-prehrambenoj trgovinskoj razmjeni (Svjetska banka 01, 2019). Urodi osnovnih poljoprivrednih kultura u RH su ispod razina u ostalim europskim zemljama. Veliki problemi u proizvodnji usjeva dolaze zbog nedovoljnog navodnjavanja što zajedno s učestalim sušama rezultira smanjenim urodom. U 2015. godini se navodnjavalo samo 1,1 % poljoprivrednog zemljišta jer je infrastruktura navodnjavanja na niskoj razini i velik broj poljoprivrednika nema mogućnost ulaganja u navodnjavanje. Negativan utjecaj na poljoprivredni potencijal RH ima i činjenica da je 19 % poljoprivrednog zemljišta još uvijek dio minski sumnjivog područja. Unatoč velikim mogućnostima koje pruža tržište EU, vanjsko-trgovinski deficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je velik i dalje raste (graf 3).

Graf 3: Poljoprivredna trgovinska bilanca, primarni proizvodi, Hrvatska, 1998.-2016

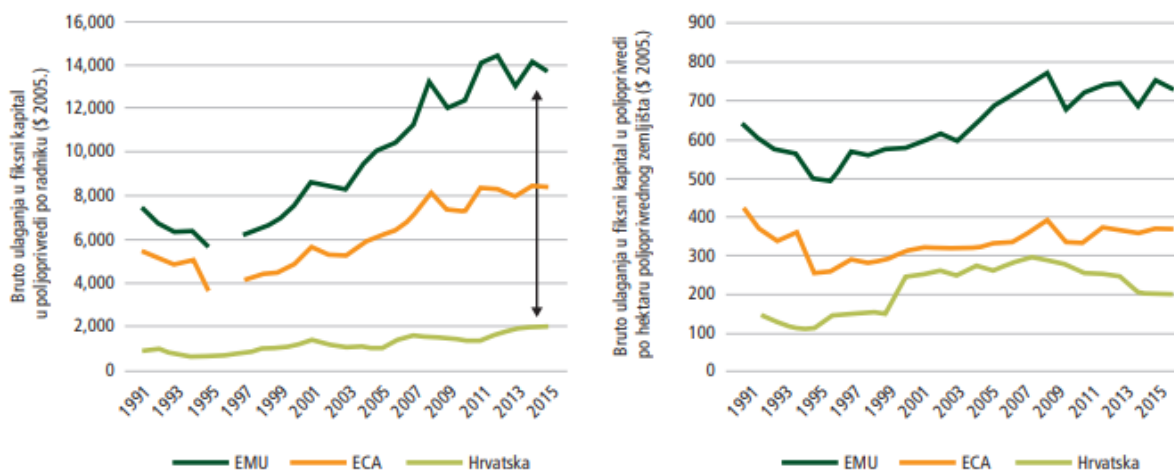

Izvor: Svjetska banka 01, 2019

Udio stočne proizvodnje u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji u 2012. godini bio je oko 35 % što je niže nego u zemljama EU-27 gdje je taj udio bio oko 40 %. Jedan od aspekata poljoprivrede u RH je što je to uglavnom obiteljski posao i zbog toga su izvozni kapaciteti i konkurentnost na nižoj razini u odnosu na EU članice. U 2012. godini oko 93% radne snage u poljoprivredi činili su poljoprivrednici ili članovi njihovih obitelji, dok je u EU-27 taj udio oko 76% (Anonymous 01, 2014). Prema istraživanju iz 2010. godine oko 4,96 % poljoprivrednika u RH ima poljoprivredno obrazovanje, dok je taj iznos u EU-27 oko 29,59 % što dodatno govori o nedostatnoj obrazovnoj strukturi poljoprivredne radne snage (Ministarstvo poljoprivrede 06, 2017). U RH formalno obrazovanje iz poljoprivrede se provodi kroz srednjoškolski i visokoškolski obrazovni program, dok istovremeno ne postoje odgovarajući programi

neformalnog obrazovanja i strukovnog osposobljavanja. U RH je prihvaćen Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u RH za razdoblje 2011.-2016. te je višestruko povećano poljoprivredno zemljište koje se koristi za ekološku proizvodnju što govori u prilog značaju ekološke poljoprivrede za ruralni razvoj u Hrvatskoj (Anonymous 01, 2014). Na grafu 4 je vidljivo da se bruto ulaganja u fiksni kapital po radniku i po hektaru zemljišta od 2000. godine nisu bitno mijenjala, dok u zemljama EU ta izdvajanja značajno rastu.

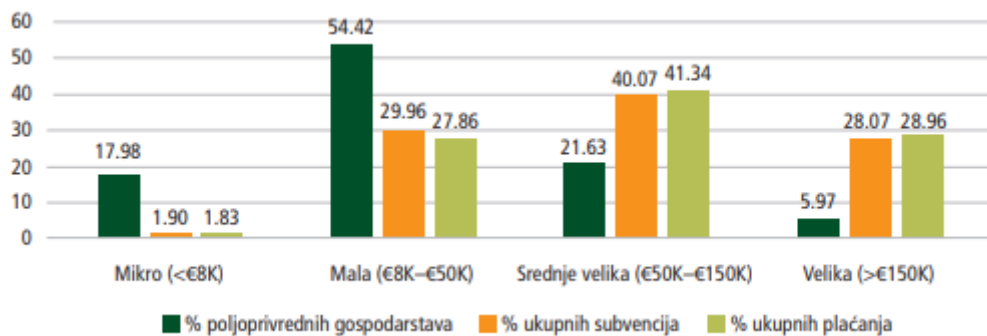
Graf 4: Bruto ulaganja u fiksni kapital u poljoprivredi (1991.-2015.)

Izvor: Svjetska banka 01, 2019

Glavni faktori ekonomske neučinkovitosti su niski prinosi i mala gospodarstva te prevelike investicije po jedinici proizvoda tako da je potrebno okrupniti gospodarstva te izgraditi skladišta i ostale kapacitete za doradu kako bi se u konačnici postigla veća prodajna cijena. Nužno je motivirati mlade za pokretanje poljoprivredne proizvodnje i u tom smislu potrebno je osigurati dodatna izravna plaćanja za mlade poljoprivrednike, pomoći im u pokretanju proizvodnje, olakšati pristup financijskim instrumentima i potporama. Potpora ulaganjima se mora bolje uskladiti sa strateškim prioritetima i potrebama tržišta. Na grafu 5 se vidi da raspodjela izravnih plaćanja u RH ide u korist vrlo velikim poljoprivrednim gospodarstvima, a na štetu gospodarstava srednje veličine koja su imala velike gubitke u obje vrste potpora. Jedan od razloga je i taj što mali broj vrlo velikih gospodarstava koristi veći dio poljoprivrednog zemljišta (Svjetska banka 01, 2019).

Graf 5: Raspodjela ukupnih potpora i izravnih plaćanja po gospodarskoj veličini poljoprivrednog

Izvor: Svjetska banka 01, 2019

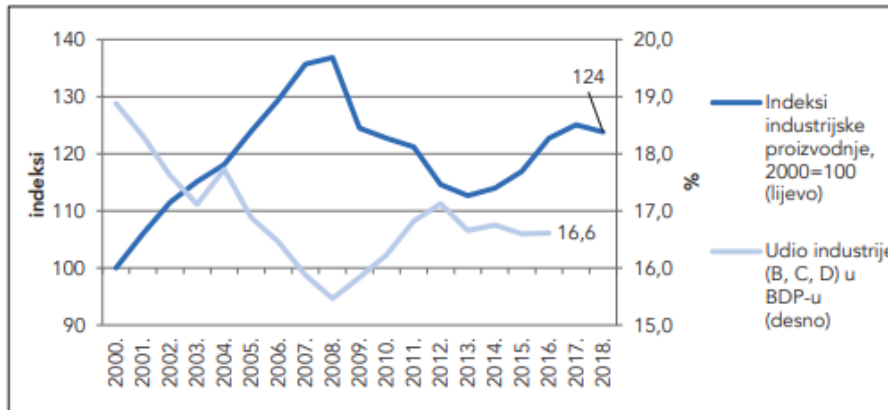
3.3 Analiza gospodarskog sektora u RH

Gospodarstvo RH jedno je od najjačih u jugoistočnoj Europi, a sudeći po BDP-u, koji je npr. 2018. godine iznosio 51,6 milijardi eura, jače je i od nekih zemalja u EU. Uslužne djelatnosti u RH imaju oko dvije trećine udjela u BDP-u, a glavne industrijske grane su brodogradnja, graditeljstvo, petrokemija i prehrambena industrija. Najvažnija gospodarska grana u RH je turizam s oko 10 milijuna gostiju godišnje i s oko 15% udjela u BDP-u. Sve do druge polovice 2000-ih i do potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatskoj je bio otežan pristup tržištu EU-a i mogućnost korištenja hrvatskih inputa u proizvodima koji su se proizvodili u srednjoeuropskim državama članicama EU-a (Stojčić, 2019). Prije recesije industrijska proizvodnja je imala značajan udio u ukupnoj proizvodnji, a po dobrim rezultatima proizvodnje posebno su se isticale prerađivačka i petrokemijska industrija te brodogradnja. Gledajući ukupne prihode među vodećim industrijskim granama su proizvodnja hrane, pića i duhana te kemijska i naftna industrija. U izvozu industrijskih proizvoda najviše sudjeluje prerađivačka industrija s udjelom od 98,5%, a od proizvoda su 2018. godine u izvozu najveći udio imali redom koks i naftne prerađevine (13%), gotovi metalni proizvodi (8,3%), prehrambeni proizvodi (7,8%) itd. (Carnet, 2021).

Industrijska proizvodnja je temelj gospodarstva RH te prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD) obuhvaća područja poput prerađivačke industrije, rudarstva, opskrbe vodom, upravljanja otpadnim vodama, gospodarenja otpadom, opskrbe električnom energijom i plinom. U Industrijskoj strategiji RH za razdoblje 2014.-2020. rečeno je da sljedeće industrijske grane imaju visok pokretački potencijal: metaloprerađivačka, elektronička, farmaceutska i ICT industrija (Vuković, 2019). Industrijska proizvodnja u RH je u 2018. godini još uvijek na nižoj razini od one iz 2008. godine. Na grafu 6 su prikazani godišnji indeksi industrijske proizvodnje u RH u razdoblju 2000.-2018. godine, a za baznu godinu je uzeta 2000. godina. Vidi se da je

proizvodnja rasla do izbijanja globalne krize 2008. godine nakon čega je proizvodnja počela padati sve do 2014. godine kada je započeo uzlazni trend. U 2018. godini se ponovno dogodio pad nakon dugog vremena rasta ponajviše zbog smanjene domaće potražnje i krize u brodogradnji (Hrvatska gospodarska komora 03, 2020).

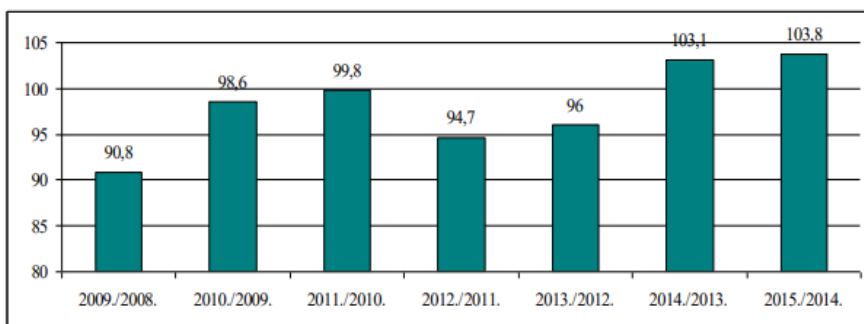
Graf 6: Godišnji indeksi i udjeli industrijske proizvodnje u BDP-u, Hrvatska

Izvor: Hrvatska gospodarska komora 03, 2020

Prerađivačka industrija je sektor gospodarstva koji ima jedan od najvećih udjela u BDP-u i ukupnoj zaposlenosti te apsolutno najveći udio u ukupnom izvozu RH, a obuhvaća sektore poput proizvodnje tekstila kože, odjeće, kemijskih i farmaceutskih proizvoda, metala, elektroničkih proizvoda i strojeva, prehrambenih proizvoda i pića, papira i dr. Značajna je budući da ostvaruje visoku dodanu vrijednost, zapošljava veći broj stanovnika, utječe na rast izvoza, a samim time i na rast prihoda. U 2017. godini prerađivačka industrija je imala udio od 89% u ukupnom robnom izvozu te je ostvaren rast od 13% u odnosu na prethodnu godinu (Vuković, 2019). Na grafu 7 su prikazani verižni indeksi proizvodnje prerađivačke industrije gdje se vidi da je proizvodnja padala do 2014. godine (Gabelica, 2017).

Graf 7: Verižni indeksi proizvodnje prerađivačke industrije od 2008. do 2015.

Izvor: Gabelica, 2017

Energetski sektor u RH se bazira uglavnom na električnoj energiji, nafti i plinu s time da više od polovice proizvodnje energije dolazi iz hidroelektrana, a ostalo iz termoelektrana i ostalih izvora. Hrvatska se može pohvaliti vlastitim prirodnim izvorima energije, izvorima nafte i plina te posebno geografskim potencijalom za iskorištavanje obnovljivih izvora energije poput vjetra, hidroenergije i solarne energije (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020). RH nije samodostatna u proizvodnji prirodnog plina i nafte tako da npr. naftna polja u kontinentalnoj Hrvatskoj zadovoljavaju 20-25% domaćih potreba, a domaća proizvodnja prirodnog plina pokriva oko 45% potreba (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020). Hrvatska je zahvaljujući postojećim hidroelektranama te nedavno otvorenim vjetroelektranama i solarnim elektranama ispunila cilj EU-a za 2020. godinu gdje je potrebno bilo osigurati najmanje 20% obnovljive energije u ukupnoj potrošnji finalne energije (Svjetska banka 02, 2019).

Graf 8: Udio obnovljivih izvora energije u finalnoj energetske potrošnji

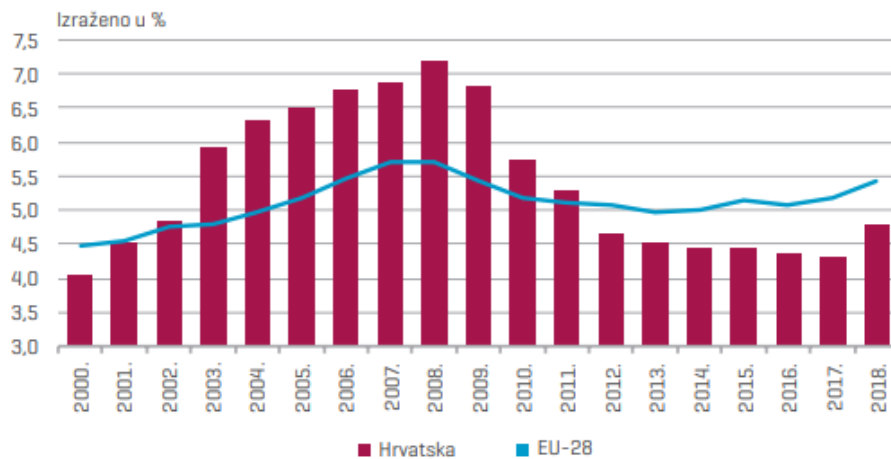

Izvor: Svjetska banka 02, 2019

Do pojave recesije 2009. godine građevinarstvo je bilo jedan od najaktivnijih sektora, posebno što se tiče cestogradnje, stambene i poslovne gradnje, ali nakon 2008. projekti su bitno smanjeni i tek nakon izlaska iz recesije dolazi do rasta građevinskog sektora (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020). Stabilizacija i oporavak građevinarstva krenula je od 2015. godine i

traje i dalje, no vrijednost građevinskih radova još uvijek je dosta ispod razina iz predrecesijskog razdoblja. U prvoj polovici 2019. godine građevinarstvo je u strukturi ukupnog gospodarstva sudjelovalo s oko 4,8%. Građevinarstvo ima značajan utjecaj na ukupnu zaposlenost u RH u kojoj sudjeluje sa 7,1% zaposlenih djelatnika (Buturac, 2019).

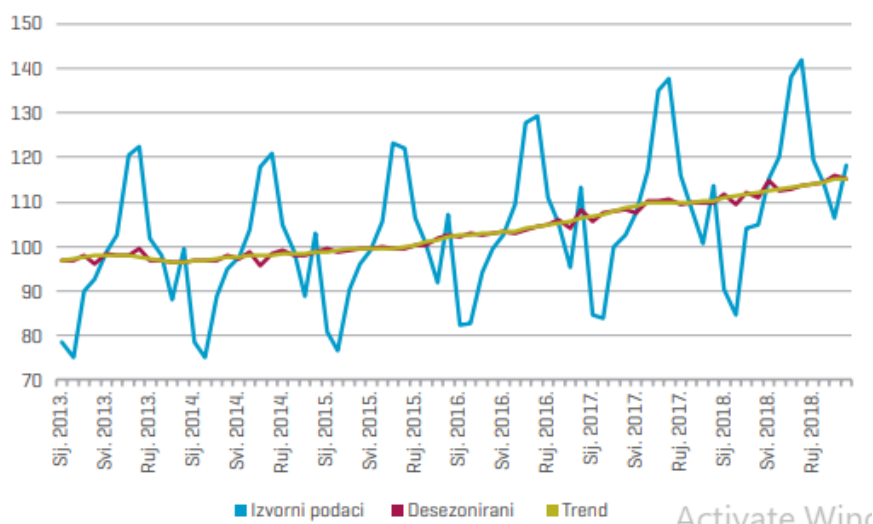
Graf 9: Udio građevinarstva u bruto domaćem proizvodu u Republici Hrvatskoj i EU-28, 2000.–2018.

Izvor: Buturac, 2019

Trgovina je posrednička djelatnost u lancu dodane vrijednosti te stoga ima važan utjecaj na proizvodnju i potrošnju. U 2018. godini udio trgovine u bruto dodanoj vrijednosti RH iznosio je 19%, a u zaposlenosti kod pravnih osoba udio je iznosio 15,7%. Prema NKD-u trgovina obuhvaća sektore trgovine na malo, trgovine na veliko, trgovine i popravka motornih vozila (Anić, 2019). Na grafu 10 se vidi da promet u trgovini na malo konstantno raste prema svim pokazateljima. Prema izračunima koeficijentata korelacije pokazatelja makroekonomskog okruženja i prometa trgovine na malo za razdoblje 2014.-2018. ustanovljeno je da kada raste BDP i potrošnja kućanstva, uglavnom će rasti i promet trgovine na malo. Bankarski sektor je također utjecao na povećanje potrošnje budući da je porastao broj ugovorenih kunskih kredita za kućanstva zbog smanjenja kamatnih stopa. Također je prisutan i trend povećanja primjene informacijsko-komunikacijskih tehnologija u kućanstvima što je dovelo onda i do rasta elektroničke trgovine (Anić, 2019).

Graf 10: Promet u trgovini na malo – originalna, desezonirana i trend serija, 2015. = 100

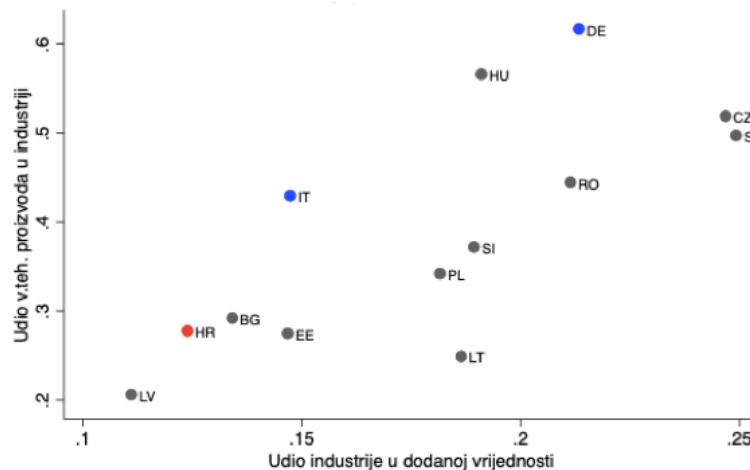
Izvor: Anić, 2019

Između 2008. i 2013. godine zaposlenost je zbog globalne krize značajno smanjena u građevinskom sektoru, veleprodaji i maloprodaji, medijima i prerađivačkoj industriji gdje je po procjeni nestalo više od šestine zaposlenika. Zaposlenost je rasla u uslužnim djelatnostima koje se temelje na znanju kao što su zdravstvo, IT i obrazovanje (Anonymous 02, 2019). Prema Industrijskoj strategiji i Strategiji razvoja turizma iz 2014. cilj je oporavak gospodarstva RH na način da se poveća stopa zaposlenosti za 5% do 2020. godine ulaganjem u industriju srednje do visoke tehnologije, komunikacijsku tehnologiju i IT sukladno zahtjevima sve popularnije „zelene ekonomije“ (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017). Razina industrijske proizvodnje od 2014. godine stalno raste s time da je rast usporio u 2017. godini, a u 2018. dolazi do smanjenja za -1% u odnosu na 2017. godinu. Razina industrijske proizvodnje u 2018. je u odnosu na razinu iz 2008. godine bila manja za 9,6% (Hrvatska gospodarska komora 02, 2019). U prerađivačkoj industriji najviše je na rast utjecalo povećanje proizvodnje farmaceutskih proizvoda (56,9%), povećanje proizvodnje proizvoda od gume i plastike te prehrambenih proizvoda (Hrvatska gospodarska komora 02, 2019).

Radno intenzivne djelatnosti su dale inicijalni impuls reindustrijalizaciji srednjoeuropskih zemalja, a s vremenom su se djelatnosti u tim državama uzdigele u globalnom lancu dodane vrijednosti ka tehnološki intenzivnijim i sofisticiranijim dijelovima proizvodnje. Na grafu 11 je prikazan odnos udjela industrije u dodanoj vrijednosti gospodarstva i udjela visoko tehnološki intenzivnih djelatnosti u dodanoj vrijednosti prerađivačke industrije u 2017. godini. Može se vidjeti da zemlje s visokim udjelom industrije u dodanoj vrijednosti također imaju i visoki udio visoko tehnološki intenzivnih djelatnosti u dodanoj vrijednosti industrije pa se nameće zaključak da je kod tih država došlo do strukturne transformacije ka aktivnostima koje imaju

viši potencijal rasta i omogućuju održivost na višim razinama razvijenosti. Vidi se da je Hrvatska na začelju među novim članicama EU s drugim najnižim udjelom visoko tehnoloških proizvoda u dodanoj vrijednosti industrije i udjelom dodane vrijednosti industrije što upućuje na industrijsku strukturu koja nije prikladna za održivi rast na visokim razinama dohotka i na slabu konkurentnost RH u segmentu tržišta koje se temelji na kvaliteti (Stojčić, 2019).

Graf 11: Udio high-tech proizvoda u industriji i udio industrije u dodanoj vrijednosti 2017

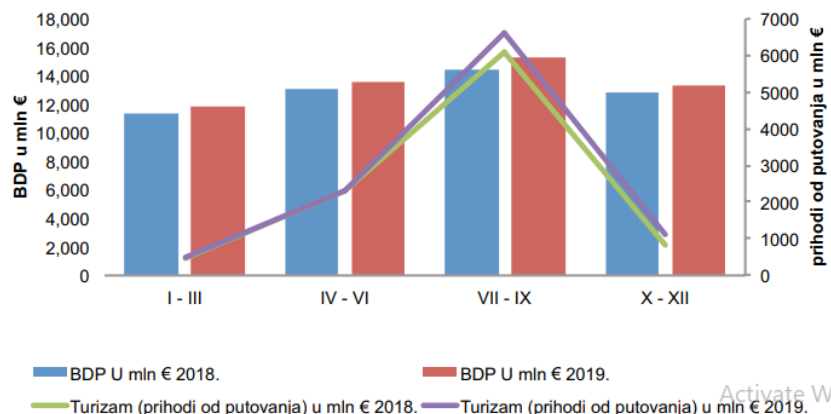
Izvor: Stojčić, 2019

Financijska sredstva se koriste za podizanje konkurentnosti zemalja kroz financiranje operativnih programa u dijelu koji se odnosi na inovacije i istraživanja, razvoj ICT, mala i srednja poduzeća te obrazovanje itd. Da bi industrija u RH u budućnosti ojačala potrebno je uvoditi suvremene tehnologije i proizvode koji su generatori rasta, realizirati u većoj mjeri zajednička ulaganja i osnovati strateška partnerstva s inozemnim tvrtkama te zakoračiti na nova tržišta (Carnet, 2021). Povećanje konkurentnosti na način da se privuku inozemni investitori i da se industrija integrira u globalne lance dodane vrijednosti ugrožavaju procesi kao što su protekcionizam u drugim državama i sve veći trend uvođenja automatizacije u radno intenzivne segmente proizvodnje zbog čega nestaju troškovne prednosti izmještanja industrije u druge zemlje. Zbog toga će RH ovisiti o izgradnji vlastitih tehnoloških kapaciteta i znanja te pravovremenom uključivanju u nove nadolazeće industrije gdje su onda ulazni troškovi niži (Stojčić, 2019). Radno intenzivne djelatnosti mogu dati poticaj rastu na nižim razinama razvijenosti gospodarstva, ali za prijelaz iz srednje ka visokoj razini dohotka potrebno je jačati konkurentnost u sofisticiranim dijelovima proizvodnog lanca i razviti domaće inovacijske kapacitete (Stojčić, 2019).

3.4 Analiza turističkog sektora u RH

Hrvatska je tipičan primjer zrele turističke destinacije u kojoj dominira jedan proizvod „sunce i more“ s visokim trendom sezonalnosti. Unatoč raznim poteškoćama poput naslijeđene neučinkovite poslovne strukture, posljedica rata, neefikasnih modela privatizacije, turizam u RH je opravdao potencijal zahvaljujući interesu inozemnog tržišta, atraktivnosti zemlje i otpornosti turizma kao fenomena na povremene globalne poremećaje. Dobri poslovni rezultati u turizmu su porasli posebno od 2000. godine te je uslijed globalne krize turizam dokazao otpornost te je ostvaren rast viši i od zemalja u okruženju (Vlada Republike Hrvatske 01, 2013). Turizam je jako bitan za RH budući da oko 6% zaposlenih radi u sektoru turizma i ugostiteljstva i zato jer konstantno generira nova radna mjesta (Anonymous 02, 2019). Na grafu 12 se vidi izražena sezonalnost turizma RH gdje se velika većina turističkog prometa obavi između lipnja i rujna, a također se vidi i važnost zarade u turističkoj sezoni na ukupan BDP.

Graf 12: BDP i prihodi od turizma 2019. (2018.) godine

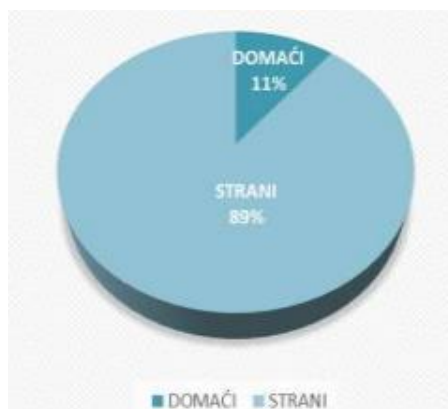

Izvor: Ministarstvo turizma 02, 2019

Gosti u RH prvenstveno dolaze zbog iznimnih osobitosti prirodnog prostora i bogatstva kulturno-povijesne baštine, a manje zbog kvalitetnih i raznovrsnih turističkih sadržaja. Glavne prirodne atrakcije su more, razvedena obala i velik broj otoka, očuvane plaže, bogatstvo šuma i zelenila diljem zemlje, velik broj zaštićenih prirodnih područja i velika bioraznolikost. Dominantni turistički proizvodi u turizmu RH su „sunce i more“, nautički turizam, poslovni i kulturni turizam. Proizvodi s potencijalom koji će sve više biti u fokusu turista i u koje je potrebno dalje ulagati su: zdravstveni turizam, cikloturizam, gastronomija, enologija, ruralni i planinski turizam, pustolovni turizam, golf turizam, ekoturizam. Iako postoji velik broj prirodnih, kulturnih i povijesnih atrakcija, tek je manji broj uključen u turističku ponudu. Hrvatskoj nedostaju novostvoreni turistički sadržaji kao što su suvremeno opremljeni kongresni

centri, tematski i zabavni parkovi, golf igrališta, centri za posjetitelje, kvalitetno osmišljene tematske rute bez čega je teško očekivati veću turističku valorizaciju kontinentalne Hrvatske i produljenje sezone. Veliki neiskorišteni razvojni potencijal predstavlja i ruralni turizam koji se u zadnje vrijeme ipak sve više razvija. Razvoj takvog oblika turizma je usko vezan uz održivi razvoj i na oživljavanju postojeće lokalne baštine koja dobiva novu turističku svrhu. Prednosti takvog turizma su što ne zahtijeva dodatne kapacitete, već je glavno pitanje kako na najučinkovitiji način iskoristiti postojeći potencijal. Gosti u ruralnom turizmu su obično privučeni zbog čiste prirode, mira i domaćih poljoprivrednih proizvoda. Središnja Istra je primjer prostora s velikim razvojnim potencijalom za još većom afirmacijom ruralnog turizma gdje bi se lokalne posebnosti mogle jako dobro iskoristiti uz poštivanje načela održivosti (Rajko 01, 2013). Iskorištenost smještajnih kapaciteta u turizmu RH karakterizira izrazita sezonalnost potražnje gdje je više od 50% noćenja ostvareno tijekom dva ljetna mjeseca, a od lipnja do rujna ostvareno je preko 80% svih noćenja (Vlada Republike Hrvatske 01, 2013). U samim odredištima još uvijek nije dovoljno učinjeno po pitanju organizacije prometa posebno kad se misli na javni prijevoz, biciklističke staze, pješačke zone i broj parkirnih mjesta. Na velikom dijelu Jadrana je loša situacija s trajektnim i brodskim prijevozom ili zbog loše lučke infrastrukture na otocima ili zbog nedovoljno učestalih i sporih brodskih veza posebno između otoka. Nešto bolja je situacija sa zračnim prometom budući da se pet međunarodnih zračnih luka nalazi na hrvatskoj obali, no još uvijek nema dovoljno poslovnog interesa kod zračnih prijevoznika za uspostavljanje stalnih ili povremenih linija. Kad se priča o komunalnoj infrastrukturi onda se može reći da je telekomunikacijski sustav na visokoj razini i da u RH postoje kvalitetni vodni resursi te je dostupna zdravstveno ispravna voda za piće iz javnih vodovodnih sustava što npr. nije moguće u konkurentskim zemljama na Mediteranu (Vlada Republike Hrvatske 01, 2013). Na grafu 13 se vidi da je udio domaćih turista u ukupnom broju gostiju za 2018. godinu bio 11%, dok je stranih turista bilo 89%.

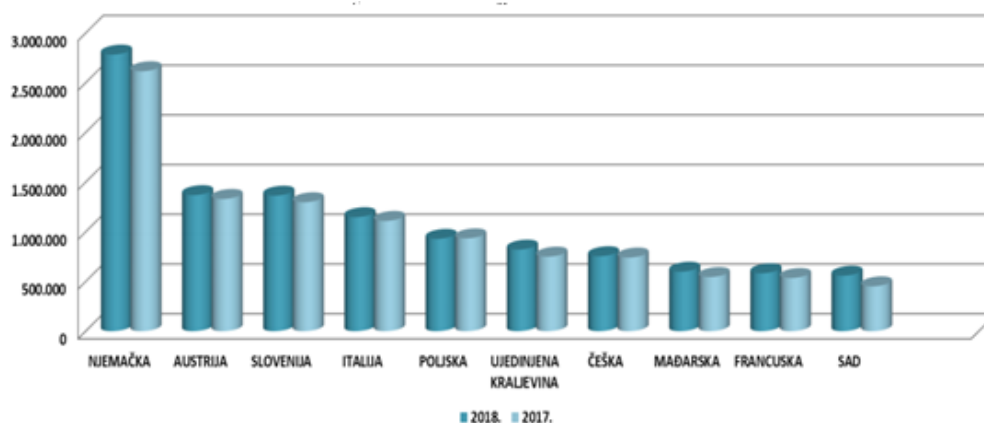
Graf 13: Struktura dolazaka turista siječanj-prosinac 2018.

Izvor: Ministarstvo turizma 01, 2018

Kad se analizira broj gostiju prema zemljama pripadnosti onda se može zaključiti da su na prvom mjestu turisti iz Njemačke s 2,7 milijuna dolazaka, a sljedeće dvije najveće grupe su gosti iz Austrije i Slovenije (graf 14).

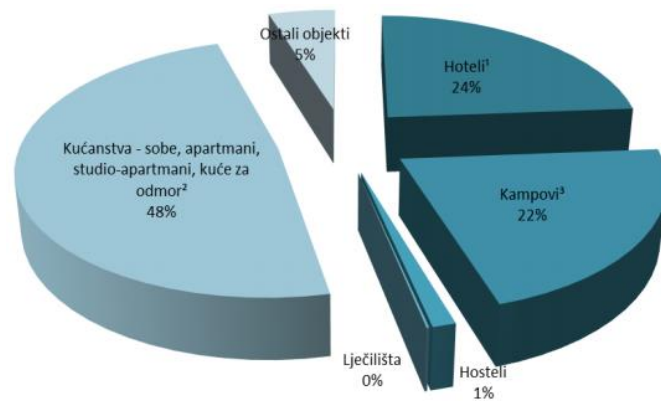
Graf 14: Dolasci turista po zemljama pripadnosti siječanj-prosinac 2018.

Izvor: Ministarstvo turizma 01, 2018

I dalje se najveći broj noćenja ostvaruje u privatnom smještaju pa je tako i u 2018. godini privatni smještaj u ukupnoj strukturi noćenja zauzeo udio od 48%, nakon čega slijede hoteli s 24% i kampovi s 22% ukupno ostvarenih noćenja (graf 15). Najviše turista bilježi se u Istarskoj županiji, zatim slijede Splitsko-dalmatinska i Primorsko-goranska županija (Ministarstvo turizma 01, 2018).

Graf 15: Udjel noćenja po vrstama objekata za smještaj, siječanj-prosinac 2018.

Izvor: Ministarstvo turizma 01, 2018

U osnovi karakteristike turizma RH još uvijek su (Vlada Republike Hrvatske 01, 2013):

- nedostatna diferencijacija proizvoda i usluga
- nedostatna ponuda inovativnih i kvalitetnijih sadržaja za vrijeme boravka gostiju
- rast koji se bazira najviše na širenju obiteljskog smještaja u kućanstvima
- nedostatak kvalitetne hotelske ponude uz koji se veže nedovoljna investicijska aktivnosti
- slaba povezanost zračnim i morskim putem
- statičan sustav nacionalne promidžbe
- jako mali broj globalno brendiranih destinacija
- neodgovarajuća destinacijska turistička infrastruktura
- naslijeđena orijentacija lokalnog stanovništva prema sezonskom poslovanju

U skladu sa strategijom razvoja turizma RH bit će nužno uspostaviti razvojno-investicijsko pogodno okruženje za bolje privlačenje ulaganja u turizam, a posebno u hotelske kapacitete. Također je potrebno završiti procese privatizacije gospodarskih subjekata kako bi se aktivirale atraktivne lokacije i objekti koji se vode trenutno kao neiskorištena državna imovina. Jedino hotelski smještaj viših kategorija posjeduje popratne sadržaje za povećanje potražnje i izvan ljetnih mjeseci tako da je rast kvalitetnog hotelskog smještaja uz obogaćivanje izvansmještajne destinacijske ponude zapravo način produljenja sezone. Obiteljski smještaj u kućanstvima predstavlja veliki potencijal u turizmu RH, ali je nedovoljno iskorišten te je težnja usporavanje širenja obiteljskog smještaja, podizanje njegove ukupne kvalitete i prenamjena dijela kapaciteta u male obiteljske hotele, pansioni i difuzne hotele. Prednost RH u vezi sačuvanog okoliša se s vremenom sve više smanjuje tako da je u budućnosti svakako i dalje potrebno temeljiti razvoj turizma na unapređenju zaštite okoliša i očuvanju prirode, ali je potrebno pojačati napore u pravcu održivog razvoja turističkih sadržaja. Razvoj hrvatskog turizma bi trebao ići u smjeru

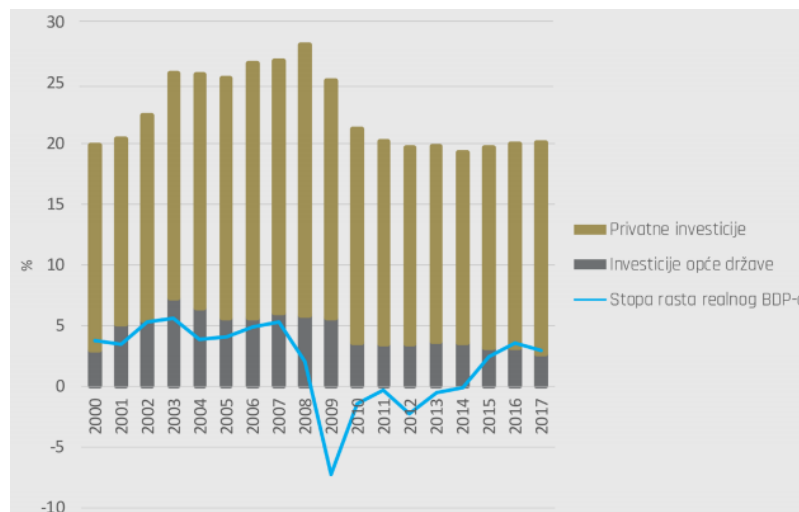
pametnog upravljanja resursima koje će ispunjavati ekonomske, socijalne kriterije i biti dugoročno održivo te poticati rast u svim segmentima, brinuti o očuvanju kulturne baštine te biološke raznolikosti (Vlada Republike Hrvatske 01, 2013). Jedna od mjera razvoja turizma u budućnosti je i uspostava proaktivne fiskalne politike u turizmu budući da je unatoč preferencijalnom statusu oporezivanja ugostiteljskih usluga PDV-om i dalje u RH prisutno veće fiskalno i parafiskalno opterećenje turističke djelatnosti nego u glavnim konkurentskim zemljama. Prema (Rajko 02, 2013) na gospodarski razvoj Središnje Istre najviše utječe pet čimbenika: strategija razvoja, prostorni planovi i druge odluke, razina obrazovanja stanovništva, resursi i njihovo korištenje, financijski resursi. No, tih 5 čimbenika također se mogu preslikati i na veću prostornu cjelinu kao što je država jer bez jasne vizije, prihvaćenih prostornih planova, potrebnih ljudskih resursa, prostornih prednosti i potencijala te novčanog kapitala nije moguće ostvariti dugoročno održiv i profitabilan turistički projekt. Glavni cilj razvoja turizma RH do 2020. godine je povećanje atraktivnosti i konkurentnosti što bi trebalo dovesti do pozicioniranja među 20 vodećih turističkih destinacija svijeta na temelju kriterija konkurentnosti (Vlada Republike Hrvatske 01, 2013).

3.5 Ulaganje u RH

Investicije su značajne za nacionalno gospodarstvo jer povećavaju neposrednu proizvodnju i dohodak koji dolazi od novih kapaciteta, a također u manjoj ili većoj mjeri dovode do rasta zaposlenosti što posljedično utječe na rast potražnje i proizvodnje (Jurčić, 2015). Pod pojmom investicije uglavnom se misli na bruto investicije u fiksni kapital poput građevina, postrojenja i opreme, ali je sve izraženije ulaganje i u intelektualno vlasništvo (HUB, 2019). Nakon prelaska sa planskog na tržišno gospodarstvo RH se počela otvarati prema stranom kapitalu i implementaciji novih tehnologija koje bi trebale osigurati gospodarski rast (Boban, 2017). Ulaganja u Hrvatsku su bila relativno učinkovita do početka 21. st., a onda je došao period neučinkovitih ulaganja koji je trajao do 2015. godine kada učinkovitost investicija počinje rasti (HUB, 2019). Hrvatska ima odličan geostrateški položaj zbog blizine i dobre povezanosti sa srednjoeuropskim državama te zbog izlaza na Mediteran što joj daje prednost kod potencijalnih investitora (Boban, 2017). Hrvatska se do izbijanja krize 2008/2009. godine dosta oslanjala na investicije u infrastrukturu i nekretnine, a nakon izbijanja krize strelovito su pale državne investicije i investicije u građevine. Umjesto da su vlasti u RH pričekale i iskoristile EU fondove za financiranje investicijskih projekata, odlučile su se na dugoročna ulaganja u fizičku infrastrukturu koja su financirana zaduženjima ograničenog dospijeca. To je onda rezultiralo

velikim napuhavanjem gospodarskih aktivnosti i prelijevanjem na uvoz što je prije nastanka globalne krize dodatno pogoršalo gospodarsku situaciju. Nakon izbijanja globalne krize proračun je bio iscrpljen, a država visoko zadužena pa su zbog nedostatka fiskalnog kapaciteta za ublažavanje krize investicije brzo prekinute što je dodatno pojačalo krizno stanje. Država je propustila djelovati anti-ciklički na način da se protiv krize bori povećanjem investicija (HUB, 2019). Globalna kriza 2008. godine dovela je do pada investicija pa je tako udio investicija u BDP-u RH također pao s 28,1% u 2008. na 19,3% u 2013. godini. U razdoblju 2002.-2013. u RH je uloženo oko 700 milijardi kuna i to su prvenstveno bila infrastrukturna i neproizvodna ulaganja s jako malim udjelom ulaganja u kapacitete za proizvodnju roba za konačnu potrošnju (Jurčić, 2015). Prema grafu 16 vidi se da se udio investicija u BDP-u u RH povećavao sve do 2008. godine i izbijanja krize kada je iznosio 28,1%, a onda je naglo pao u sljedeće dvije godine da bi se konsolidirao na razini od 20%. Nakon razdoblja recesije 2009.-2014. dolazi do oporavka ekonomije te se vidi i rast udjela investicija u BDP-u. Sličan trend je uočen i kod državnih investicija s time da je omjer kod njih bio najveći 2003. godine zbog znatnih ulaganja u gradnju autocesta (HUB, 2019).

Graf 16: Udjel investicija u BDP-u i stopa rasta BDP-a 2000.-2017.

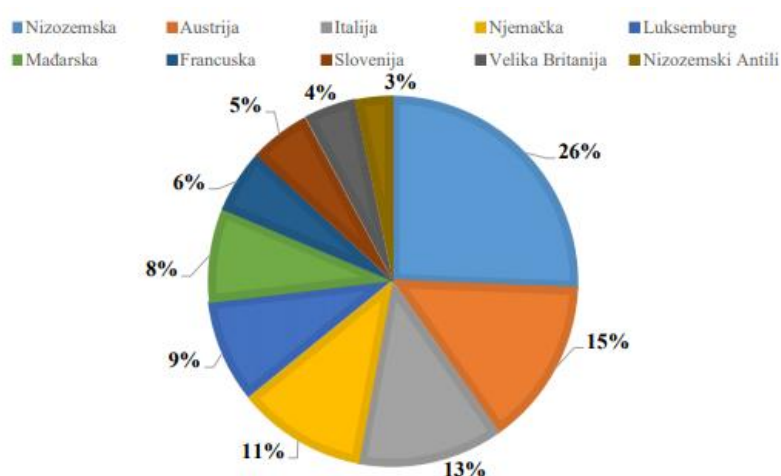

Izvor: HUB, 2019

Jedan od pozitivnih primjera ulaganja na primjeru sektora turizma je Valamar Riviera koja će do 2020. godine finalizirati trogodišnji investicijski ciklus vrijedan više od 2 milijarde kuna koji je dio poslovne strategije rasta i razvoja. Jedna od većih investicija u 2019. godini je ulaganje u kamp Istra koji bi trebao postati prvi veliki kamp s 5 zvjezdica u RH. Valamar je jedan od predvodnika hrvatskog turizma sa stalnim rastom poslovanja i ulaganja koja su došla do iznosa od 5 milijardi kuna te je u tri godine otvoreno oko 2300 novih radnih mjesta.

Prema ekonomskoj teoriji izravna inozemna ulaganja najviše utječu na rast BDP-a, izvoz, investicije i zaposlenost. Najpoželjnije su greenfield investicije budući da onda postoji mogućnost otvaranja novih radnih mjesta, prijenosa znanja i tehnologije, a s time raste i konkurentnost države u koju se ulaže (Marić, Matić, 2018). Na grafu 17 je prikazano 10 država koje su najviše investirale u RH u razdoblju od 1993. do 1. tr. 2017. godine te je evidentno da je najviše inozemnih izravnih ulaganja u RH došlo iz Nizozemske. Sljedeće zemlje koju su najviše ulagale u RH u navedenom razdoblju su Austrija, Italija i Njemačka.

Graf 17: Ukupna inozemna izravna ulaganja po zemlji ulagaču u razdoblju od 1993. do 1.tromjesečja 2017. godine u mil. eura

Izvor: Boban, 2017

Na nedostatak inozemnih ulaganja i projekata koji će se financirati sredstvima EU fondova utječe i nepostojana porezna politika, loše stanje infrastrukture, nepoticajna makroekonomska politika zbog koje raste nezaposlenost, deflacija, slabi domaća potrošnja i ostalo (Marić, Matić, 2018). U tablici 8 je prikazana ukupna količina stranih investicija po djelatnostima za razdoblje 2007.-2017. te se vidi da se najviše ulagalo u sektor trgovine na veliko, dok je najmanje ulaganja bilo u sektor proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda.

Tablica 8: Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku prema djelatnostima u mil. eur.

Godine	Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima	Upravljačke djelatnosti: savjetovanje u vezi s upravljanjem	Financ. usluž. ne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova	Proizvodnja osn. farmaceutičkih proizvoda i farmaceutičkih pripravaka	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	Ukupno
2007.	32,3	32,3	46,5	7,1	28,8	146,993
2008.	852,5	-8,4	56,1	-55,4	27,1	871,899
2009.	671,9	9,7	-21,3	-82,8	51,2	628,718
2010.	-612,5	175,8	9,4	362,3	13	-51,975
2011.	3,6	52,5	85,6	38,7	14,3	194,795
2012.	111,6	-1,5	51	-156,7	1,6	5,988
2013.	56	-2,9	-92,6	-34,8	182,2	107,956
2014.	82,2	3,6	323,2	53,8	11,5	474,339
2015.	4,1	1.258,80	581,4	-195,7	76,3	1.724,92
2016.	62,6	-116,4	-24,1	-188,7	46,1	-220,462
1. i 2. tr. 2017.	183,8	-2,6	24,8	10,9	7,2	224,181
UKUPNO	1 448,30	1 401,00	1 039,90	-241,30	459,40	4 107,40

Izvor: Marić, Matić, 2018

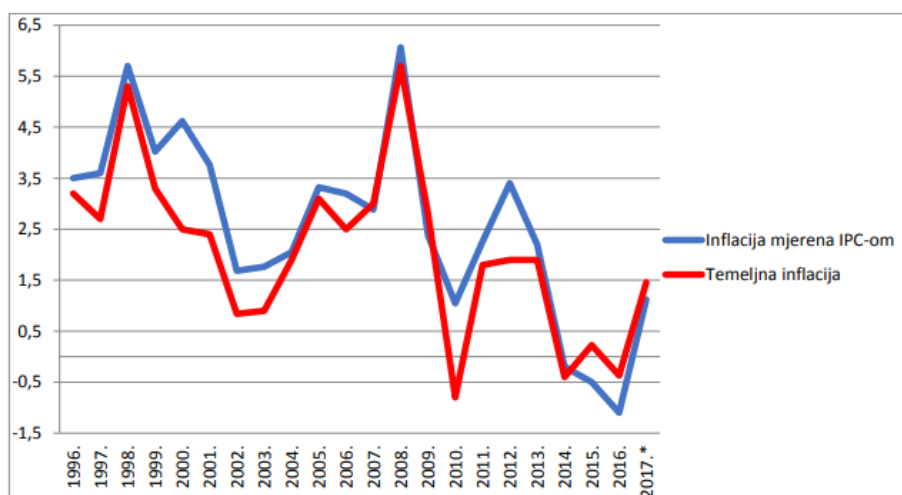
Gledajući strukturu novih investicija u RH više nisu dominantne građevine, tj. ravnomjerna su ulaganja i u građevine i u strojeve, odnosno opremu. Do sada RH nije uspjela prijeći iz razvojne faze ekstenzivnih ulaganja za koju je važna fizička infrastruktura u razvoj koji se temelji na znanju i inovacijama (HUB, 2019). Sektori i djelatnosti s najvećim potencijalom u RH su industrijska proizvodnja visoko-tehnoloških proizvoda, daljnje investicije u turističku infrastrukturu, zdravstveni turizam, ekološka proizvodnja zdrave hrane i softverska industrija (Jurčić, 2015). Hrvatska je, s obzirom na svoju veličinu, privukla zavidnu količinu stranih investicija u odnosu na ostale tranzicijske zemlje, ali je većina investicija usmjerena u preuzimanje vlasničkih udjela u poduzećima te su se stečeni prihodi trošili uglavnom za popunjavanje proračuna. Veliki problem u RH je mali broj greenfield investicija koje su važne za gospodarski razvitak i jačanje konkurentnosti jer uključuju otvaranje novih proizvodnih kapaciteta, a time i radnih mjesta što bi utjecalo na smanjenje nezaposlenosti. Većina stranih investicija u RH usmjerena je u sektor nekretnina, vlasnička ulaganja u nekretnine, financijsko posredovanje, trgovinu na veliko i malo, a ti sektori ne utječu na povećanje konkurentnosti i izvoza. U RH su plaće više nego u susjednim zemljama tako da se ne može računati na troškovnu konkurentnost i stoga treba privući ulaganje iz sektora s visokom dodanom vrijednosti gdje su stručna znanja i vještine važnije od troškova rada. Ostali otežavajući faktori u RH za privlačenje investicija su nedjelotvornost sudstva i službi za utvrđivanje vlasništva, složeni procesi za pokretanje poslova, percepcija visokog stupnja korupcije (Marković, 2015). Za bolje i uspješnije privlačenje novih ulaganja potrebno je uvesti liberalno radno pravo, reformirati školstvo, definirati strateški cilj, implementirati poticajne porezne zakone, uspostaviti stabilnu vlast, smanjiti birokraciju te iskorijeniti korupciju. Sektor ICT je jedan od

sektora gdje bi RH mogla biti globalno konkurentna pod uvjetom da se uspostavi odgovarajući obrazovni sustav koji će biti glavni oslonac tog sustava (Marić, Matić, 2018). Jačanje ekonomije RH može se postići promjenom politike investiranja gdje bi se najveći dio investicija usmjerio u proizvodne kapacitete za proizvodnju finalnih dobara za domaću potrošnju čime bi se smanjio uvoz, a povećao izvoz (Jurčić, 2015).

3.6 Inflacija i zaposlenost

Inflacija se odnosi na povećanje opće razine cijena u zemlji. Nije ju moguće u cijelosti ukloniti, ali se može držati pod kontrolom. Smanjenje kupovne moći je povezano s inflacijom, dok se rast kupovne moći povezuje s deflacijom. Inflacija se generalno javlja kada se količina robe i novca ne povećava istom mjerom pa dolazi do promjene opće razine cijena, a može biti štetna ako duže vrijeme uzrokuje neravnotežu na tržištu. Uzroci inflacije su: rast ponude novca, rast državnih rashoda, rast izvoza što dovodi do smanjenja domaće ponude, rast nadnica, rast cijena inputa. Poželjna je niska i stabilna inflacija jer povećava transparentnost cijena i potrošačima daje jasniju sliku o relativnoj vrijednosti dobara, a također utječe na smanjenje premije na inflacijski rizik kod kamatnih stopa pa potiče ulaganja. Inflacija se najčešće računa pomoću indeksa potrošačkih cijena, tj. mjere koja uzima u obzir troškove tržišne košarice određenih roba i usluga koje potrošači koriste za svakodnevni život poput hrane, odjeće, stanovanja, itd. Indeks cijena se računa tako da se svakoj stavci pridruži određeni fiksni ponder koji označava važnost udjela te stavke u budžetskoj potrošnji. HNB kao glavna monetarna ustanova u RH ima za cilj stabilnost cijena, tj. održavanje prihvatljive stope inflacije. U Hrvatskoj je prosječna stopa inflacije u razdoblju 2000.-2015. bila 2,5%. Na grafu 18 se vidi razina temeljne inflacije i inflacije koja je izračunata na temelju indeksa potrošačkih cijena. Temeljna inflacija se računa na način da se iz indeksa potrošačkih cijena izuzmu komponente na koje monetarna politika ne može značajno utjecati poput poljoprivrednih proizvoda i administrativno regulirane cijene. Vidi se da je kretanje temeljne inflacije i inflacije izračunate na temelju indeksa potrošačkih cijena slično. Može se zaključiti da je najveća inflacija u RH bila 2008. godine zahvaljujući rastu cijene nafte i ekspanzivnoj politici zemlje, a kasnije nakon globalne krize dolazi do recesije i trenda usporavanja inflacije te pojave deflacije. Rast inflacije uglavnom dolazi zbog rasta prehrambenih proizvoda i energenata, a posebno nafte. U 2014. godini dolazi do deflacije, tj. do pada potrošačkih cijena u RH zahvaljujući padu cijena nafte i prehrambenih proizvoda (Hrzić, 2019)

Graf 18: Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena (IPC) i temeljna inflacija - prosječne godišnje stope promjene (%)

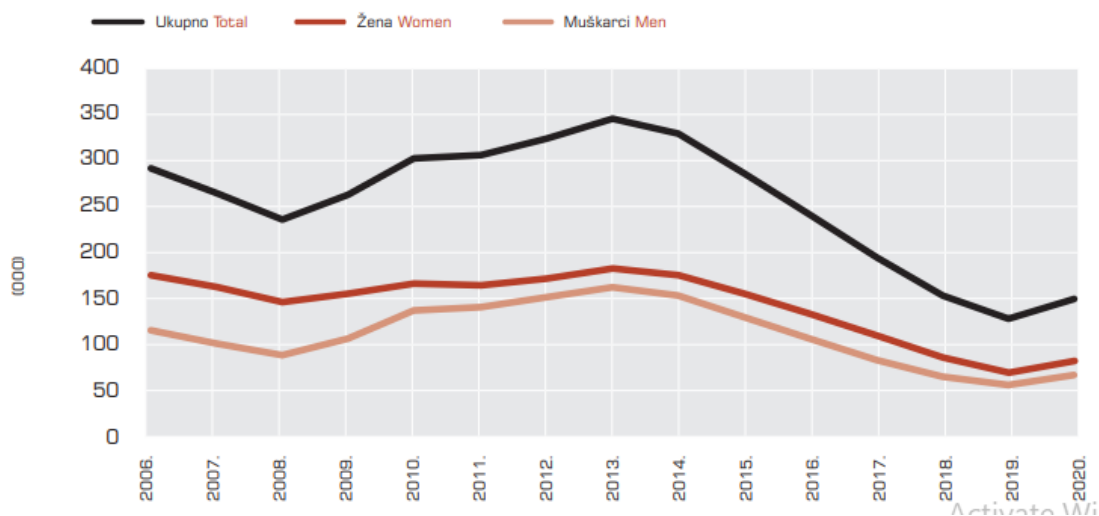
Izvor: Hrzić, 2019

Kad je riječ o vanjskom okruženju, inflatorni pritisci dolaze ponajviše od jačanja temeljne inflacije u EU, rasta cijena naftnih derivata i ostalih sirovina poput metala koji se kao sirovine koriste u proizvodnji i tako diktiraju cijene finalnih proizvoda. Hrvatska dobar dio svojih potreba za naftom podmiruje uvozom pa su cijene goriva u RH ovisne znatno o svjetskim cijenama sirove nafte. Tečaj kune prema dolaru utječe dosta na domaće cijene goriva s obzirom na to da se sirova nafta uglavnom kupuje u američkim dolarima (Hrvatska narodna banka, 2018).

Inflacija i nezaposlenost su čvrsto povezani u kratkom roku. Phillipsova krivulja pokazuje da je odnos između inflacije i nezaposlenosti inverzan, tj. što je stopa nezaposlenosti niža to je stopa inflacije veća i obrnuto. Kada raste nezaposlenost tada zbog veće ponude rada u odnosu na potražnju rada dolazi do smanjivanja nadnica, a posljedično i cijene počnu padati. Takav odnos može poslužiti za smanjivanje stope nezaposlenosti u kraćem roku provođenjem ekspanzivne monetarne politike, ali se s vremenom na duži rok nezaposlenost vraća na svoju prirodnu stopu i daljnja ekspanzivna monetarna politika vodi samo višoj inflaciji (Hrzić, 2019). Nezaposlenost u RH je posljedica više faktora koji su se kroz određeno vrijeme realizirali kao što su strukturne promjene gospodarstva, likvidacije i stečajni poduzeća, otpuštanja, razmjerno smanjene mogućnosti zapošljavanja te prostorne i profesionalne neusklađenosti ponude i potražnje rada. Prošlo desetljeće je obilježeno globalnom krizom pa tržište rada zbog brojnih otpuštanja nije moglo jače utjecati na rast ekonomije RH, velik broj poduzeća je ugašen, a broj novootvorenih radnih mjesta je bio nedovoljan da bi se mogla nadoknaditi rastuća nezaposlenost (Milas, 2016). Na grafu 19 se vidi kretanje ukupnog broja nezaposlenih osoba u

RH za razdoblje 2006.-2020. te kretanje broja nezaposlenih ovisno o spolu. Može se zaključiti da je u vrijeme ekspanzije do izbijanja globalne krize 2008. broj ukupno nezaposlenih padao da bi nakon 2008. stalno rastao do 2013. godine kada se recesijsko razdoblje približava kraju. Od 2014. godine dolazi razdoblje oporavka i broj nezaposlenih počinje padati. Vidimo da isti trend vrijedi i za kretanje ukupnog broja nezaposlenih muškaraca i žena, ali da je cijelo vrijeme broj nezaposlenih žena bio veći od broja nezaposlenih muškaraca što može ići u prilog još uvijek prisutnoj spolnoj diskriminaciji u društvu, ali i nedovoljnoj ponudi poslova koji ili nisu tradicionalno ženski ili nezaposlene žene nemaju potrebne kvalifikacije.

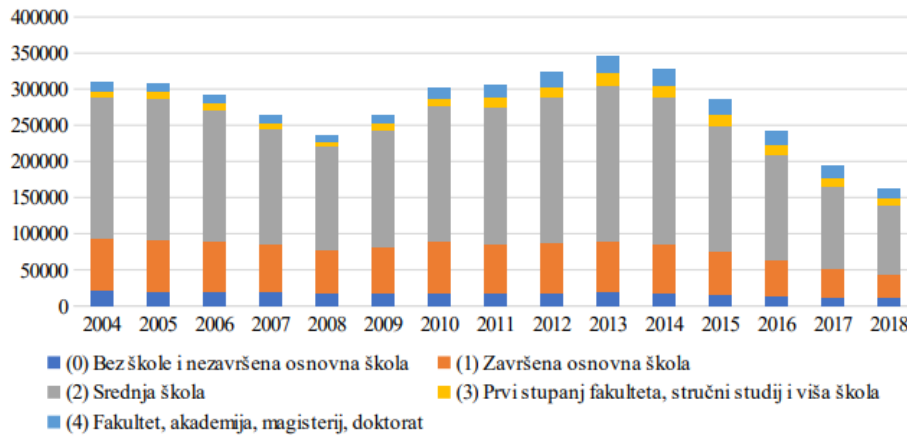
Graf 19: Nezaposlene osobe prema spolu od 2006. do 2020. godine

Izvor: HZZ, 2020

Od 2014. godine registrirana stopa nezaposlenosti se stalno smanjivala s početne razine od 19,7% do razine od 9,4% u 2018. godini (Hrvatska gospodarska komora 02, 2019). Krajem prosinca 2020. u HZZ-u je bilo evidentirano 159.845 nezaposlenih osoba što je za 21,3% više nego u prosincu prethodne godine. Među nezaposlenim mladim osobama u RH najviše je onih s nižim razinama obrazovanja i sa strukovnim obrazovanjem (Hrvatska gospodarska komora 01, 2017). Na grafu 20 je prikazan trend kretanja broja nezaposlenih prema razini obrazovanja za razdoblje 2004.-2018. Može se zaključiti da je od 2004. najviše nezaposlenih osoba završilo samo srednju ili osnovnu školu, a na trećem mjestu su bili oni bez škole. Takav trend se i dalje nastavio do 2012. godine kada je na treće mjesto dospjela grupa nezaposlenih s visokoškolskim obrazovanjem što ide u prilog tezi o neusklađenosti obrazovanja s potrebama tržišta rada.

Graf 20: Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. - 2018

Izvor: Bajić, 2018

Udio radno sposobnog stanovništva (od 15 do 64 godine života) će se zbog loših demografskih trendova u RH sve više smanjivati pa će se strategije razvoja ljudskih potencijala sve više morati baviti učinkovitim ulaganjem u starije radnike. Velik problem predstavlja i dugotrajna nezaposlenost koja se tiče 11% aktivnog stanovništva (oko dvije trećine nezaposlenih osoba) gdje su najrizičnije osobe bez srednjoškolskog obrazovanja, starije nezaposlene osobe i osobe bez radnog iskustva (Anonymous 02, 2019). ESF će pomoći u reformi institucija tržišta rada, socijalnih partnera, organizacija civilnog društva kako bi se povećala učinkovitost rada s mladima, a posebno s dugotrajno nezaposlenima. Nezaposlenost se može smanjiti i kroz uspješniju provedbu programa samozapošljavanja putem mjera aktivne politike zapošljavanja koje provodi HZZ. Da bi se dostigla potrebna razina konkurentnosti, povećala zapošljivost i stekle nove vještine potrebno je obrazovati osobe za tržište rada. Da bi se to postiglo nužno će biti stalno pratiti potrebe gospodarstva te evidentirati vještine i znanja koja nedostaju i onda ih uključiti u programe osposobljavanja. Putem ESI fondova podržat će se razvoj strukovnog obrazovanja, njegova prilagodba stvarnim potrebama tržišta te osposobljavanje temeljeno na praktičnom radu za vrijeme obrazovanja. Jedan od ključnih faktora za povećanje zapošljavanja, smanjenje regionalnih razlika i općenito kvalitete života je model cjeloživotnog učenja koje bi trebalo najviše utjecati na starije radnike, niskokvalificirane i dugotrajno nezaposlene. Kroz cjeloživotno učenje osobe se potiču na razvijanje novih vještina i znanja koja su tražena na tržištu rada (Anonymous 02, 2019). Sve veći tehnološki razvitak Hrvatske doveo je do toga da su poslovi postali sofisticiraniji i tehnološki zahtjevniji pa se od radne snage traži i veća razina obrazovanja. U Hrvatskoj je politika obrazovanja neusklađena s trenutnim potrebama tržišta zbog čega sveučilišta upisuju prevelik broj studenata na studijskim programima za čije profile zanimanja nema značajnog interesa na tržištu rada. Zbog toga kontinuirano dolazi do povećanja udjela visokoobrazovanih osoba među nezaposlenom radnom snagom. Bez oporavka realnog

sektora i reformi u strukturi gospodarstva dugoročno neće biti moguće napraviti ozbiljnije pozitivne pomake u smanjenju nezaposlenosti (Milas, 2016).

3.7 Uvoz i izvoz RH

Glavna zadaća vanjske trgovine je da po najpovoljnijim uvjetima uvozi robu koje nema dovoljno na domaćem tržištu te da po najpovoljnijim uvjetima izvozi višak domaće robe na inozemna tržišta u cilju rasta vlastitog gospodarstva. Izvoz je jako bitan za RH jer povećanje izvoza stvara radna mjesta, jedino izvozno orijentirana ekonomija može garantirati dugoročno održiv gospodarski rast te se potiče usvajanje novih znanja i tehnologija. Europska unija se temelji na zajedničkom tržištu i carinskoj uniji. Zajedničko tržište uključuje slobodno kretanje roba i zajedničku trgovinsku politiku, dok se carinska unija odnosi na zajedničke carinske propise i bescarinsku trgovinu između zemalja članica. Pristupom RH Europskoj uniji prestali su važiti nacionalni carinski zakoni i trgovinska politika koja određuje trgovinu sa trećim zemljama (Levačić, 2014). U tablici 9 je prikazano kretanje sastavnica vanjske trgovine prije i nakon pristupanja Hrvatske u EU 2013. godine. Može se vidjeti da su izvoz i uvoz rasli cijelo razdoblje 2010.-2018. te da je pokrivenost uvoza izvozom nakon ulaska u EU bila cijelo vrijeme veća nego što je to bilo prije pristupanja EU. Također je deficit vanjske trgovine cijelo vrijeme rastao osim u 2014. godini kada je stopa rasta izvoza bila više nego dvostruko veća od stope rasta uvoza.

Tablica 9: Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, mil. kuna, 2010.-2018

	IZVOZ	stopa rasta (%)	UVOZ	stopa rasta (%)	SALDO ROBNE RAZMJENE	POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM (%)
2010.	64 892	17.4	110 297	-1.3	-45 405	58,8
2011.	71 234	9.8	121 036	9.7	-49 802	58,9
2012.	72 381	1.6	121 899	0.7	-49 518	59,4
2013.*	72 595	0.3	125 052	2.6	-52 457	58
2014.*	79 099	9	130 673	4.5	-51 574	60,5
2015.*	87 772	11	140 748	7.7	-52 976	62,4
2016.*	92 763	5.7	148 475	5.5	-55 712	62,5
2017.*	104 602	12.8	163 314	10	-58 712	64
2018.*	107 913	3.2	176 216	7.9	-68 303	61,2

* Godine u kojima je Hrvatska članica EU (Hrvatska je član od 01.07.2013. pa je 2014. prva cjelovita godina članstva)

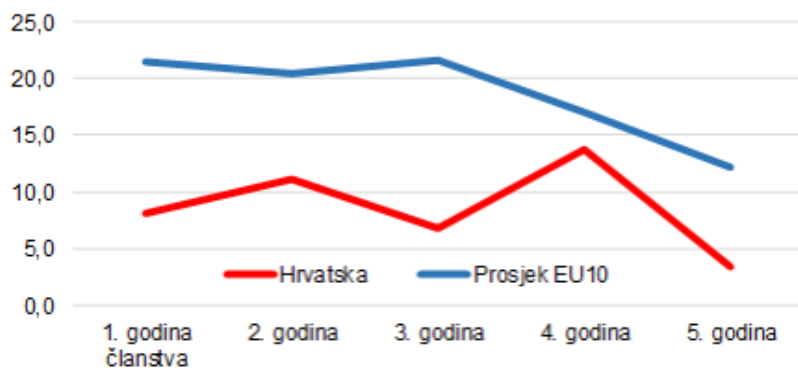
Izvor: Vrgoč, 2019

Prosječna stopa rasta izvoza u razdoblju 2014.-2017. godine iznosila je 10%, dok je prosječna stopa rasta izvoza u zemlje EU-a iznosila 14,5%. U razdoblju 2013.-2017. ukupan izvoz je

povećan za 46,2%, izvoz prema članicama EU povećan je za 71%, dok je izvoz prema ostalim zemljama povećan za 15,3%. U tom razdoblju posebno je značajan izvoz prema Srbiji zahvaljujući povećanom izvozu električne energije te izvoz prema SAD-u koji je značajno rastao zbog izvoza farmaceutskih proizvoda i pištolja. Ulazak u EU je dosta utjecao na izvoz RH. U tom razdoblju je na povećanje izvoza osim samog ulaska u EU utjecao i gospodarski oporavak EU-a nakon krize, odnosno općenito rast inozemne potražnje. Sveprisutan je i utjecaj cijene sirove nafte na globalnom tržištu budući da u izvozu RH značajan udio ima izvoz naftnih derivata. U 2018. godini je rast izvoza usporen zbog usporavanja rasta BDP-a na razini cijele EU i na glavnim izvoznim tržištima RH, zbog rastućeg protekcionizma u drugim državama, a također i zbog pada izvoza farmaceutskih proizvoda prema SAD-u i zbog manjeg izvoza električne energije prema Srbiji. Proizvodnja električne energije u RH dosta ovisi o klimatskim uvjetima, tj. vanjskim čimbenicima koji utječu npr. na rad vjetroelektrana i hidroelektrana. Na hrvatski izvoz veliki utjecaj imaju i događanja u Sloveniji budući da je RH peti najveći izvoznik u Sloveniju (Hrvatska gospodarska komora 04, 2019). I u 2019. godini je nastavljen trend rasta izvoza, uvoza i deficita robne razmjene. Ukupno je u 2019. godini izvoz iznosio 113 milijardi kuna što je za 5% više u odnosu na prethodnu godinu, dok je uvoz iznosio oko 185 milijardi kuna što je za 5% više nego godinu ranije. Strojevi i prijevozna sredstva su jako važni za rast BDP-a budući da čine oko 25% ukupnog uvoza i izvoza RH (Izvozni portal, 2021). Nakon ulaska RH u EU, u ukupnom izvozu RH se povećao udio izvoza u zemlje EU-a, kao i udio uvoza iz država EU-a u ukupnom uvozu RH. Već u prvoj godini članstva udio uvoza iz zemalja EU raste za 10% i od 2013. godine udio uvoza iz EU-a kontinuirano zauzima oko 75% ukupnog uvoza RH. Hrvatska također ima značajne vanjsko-trgovinske veze s udruženjima zemalja poput CEFTA-e s kojom je ostvarivala suficit robne razmjene prije i nakon članstva u EU, a zamjetno slabiji promet ostvaruje s udruženjima EFTA i OPEC. Nakon ulaska u EU udio uvoza i izvoza navedenih udruženja u ukupnom uvozu i izvozu RH je ostao na približno istim razinama kao i prije članstva s time da se udio uvoza iz zemalja OPEC-a udvostručio te je značajno pao udio uvoza iz ostalih trećih zemalja. Glavni vanjskotrgovinski partneri RH iz Europske unije prije i nakon ulaska Hrvatske u EU bili su i ostali Italija, Njemačka i Slovenija. Kad je riječ o najvažnijim vanjsko-trgovinskim partnerima Hrvatske van EU-a, onda se misli na BiH i Srbiju budući da zauzimaju najveći udio u ukupnom izvozu RH među zemljama nečlanicama EU-a. Nakon ulaska u EU 2013. godine najveći udio uvoza u ukupnom uvozu RH iz zemalja van EU-a odnosio se na Rusiju, ali je već 2015. godine prvo mjesto zauzela Kina te je tu poziciju sačuvala i narednih godina. Prema pregledu robne razmjene po djelatnostima onda prerađivačka industrija tradicionalno ima najveće udjele u ukupnom uvozu i izvozu RH od

preko 80% (Vrgoč, 2019). Na grafu 21 se vidi kretanje stope promjene izvoza u prvih 5 godina članstva u EU za Hrvatsku i zemlje EU10. Vidi se da je izvoz nakon prvih godina članstva rastao zbog povoljnijih vanjsko-trgovinskih uvjeta prema zemljama EU i ostalim zemljama s kojima EU ima postignute dogovore. No, RH je ostvarila skoro duplo manje stope rasta od zemalja EU10 te je najveća stopa rasta izvoza kod RH bila skoro jednaka najnižoj stopi rasta izvoza kod zemalja EU10.

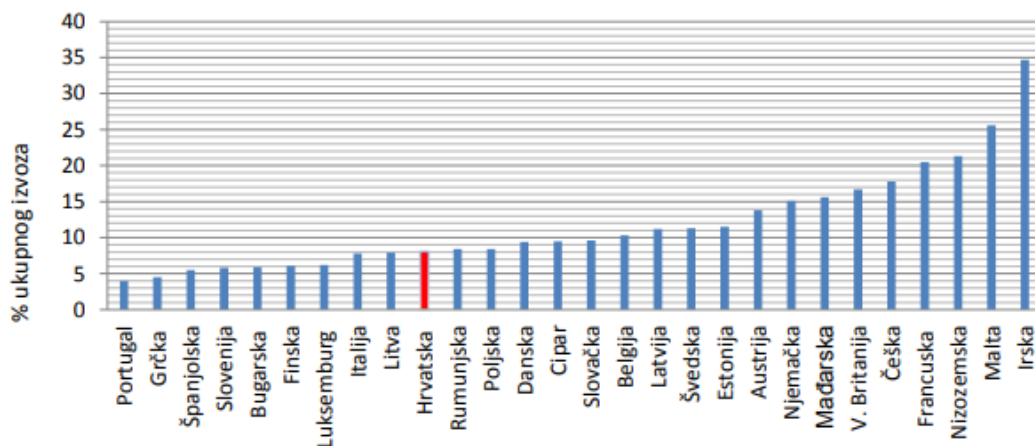
Graf 21: Prosječna stopa rasta izvoza zemalja EU10 i Hrvatske u prvih pet godina

Izvor: Vrgoč, 2019

Na grafu 22 je prikazan udio visokotehnoloških proizvoda u ukupnom udjelu izvoza među europskim zemljama u 2018. godini gdje se vidi da je RH u donjoj polovici država. Zbog takve strukture izvoza, gdje u manjoj mjeri prevladavaju proizvodi s višom dodanom vrijednosti, RH nije dovoljno konkurentna kao i zemlje EU10 i stoga ne može očekivati jednake stope rasta izvoza.

Graf 22: Udio visokotehnoloških proizvoda u izvozu, 2018.

Izvor: Vrgoč, 2019

Mane hrvatskog gospodarstva kad je riječ o izvozu su usitnjena proizvodnja, nepostojanje jasne izvozne strategije, poteškoće u prijenosu znanja i tehnologija, teži pristup svjetskom kapitalu zbog čega RH nije dovoljno konkurentna na međunarodnom planu (Levačić, 2014). Prema stalno rastućem deficitu robne razmjene može se zaključiti da je RH od stjecanja nezavisnosti talac uvoznoga lobija. Budući da je RH realno bogata zemlja s visokim potencijalima hrane, vode, drvoprerađivačke industrije i ostalih traženih proizvoda, pokrivenost uvoza izvozom bi trebala realno biti barem 2/3.

4. MOGUĆNOST KORIŠTENJA ESF-A U CILJU RAZVOJA GOSPODARSTVA RH

Regionalne ekonomske nejednakosti u EU posljedica su lošeg upravljanja resursima te različitih razvojnih potencijala teritorija unutar EU-a što dovodi konačno do smanjenih razina dohotka, stopa rasta BDP-a i zaposlenosti u slabije razvijenim regijama. Upravo uspješno povlačenje i primjena sredstava EU fondova može značajno smanjiti regionalne razlike i ojačati koheziju. U nastavku je predstavljena analiza o korištenju ESF-a u zemljama članicama EU-a te uloga ESF-a u jačanju gospodarstva RH.

4.1 Značaj ESF-a u ostalim članicama EU

Države članice redovito godišnje analiziraju vlastite napore u ostvarenju nacionalnih ciljeva, ali i ciljeva Strategije Europa 2020 kojima također doprinose. Svaka država članica je unutar vlastitih operativnih programa i investicijskih prioriteta definirala i konačne rezultate na razini specifičnih ciljeva koje nastoje ostvariti provodeći zacrtane mjere. U razdoblju 2014.-2018. godine većina sudionika na ESF projektima bila je nezaposlena (45%) i mlađa od 25 godina (43%). Do kraja 2018. godine ukupno je oko 6.8 milijuna osoba sudjelovalo u programima koji podržavaju zapošljavanje i mobilnost rada od čega je u trenutku uključivanja u projekt oko 4.6 milijuna osoba bilo nezaposleno, 0.5 milijuna je bilo neaktivno i 1.7 milijuna osoba je bilo zaposleno. Unutar specifičnih ciljeva države članice definirale su vrijednosti rezultata koje moraju ostvariti, a koji se mjere dugoročnim i kratkoročnim indikatorima. Jedan od kratkoročnih indikatora je npr. broj osoba koje su odmah po završetku projekta dobile posao, dok bi npr. dugoročni indikator bilježio broj osoba koje su 6 mjeseci nakon završetka programa stekle kvalifikaciju. Odmah nakon prestanka sudjelovanja u ESF projektu oko 1.3 milijun osoba je bilo zaposleno, oko 0.7 milijuna je steklo kvalifikaciju da bi poboljšali poziciju na tržištu rada, oko 0.2 milijuna se vratilo u sustav obrazovanja i oko 0.03 milijuna je počelo aktivno tražiti posao. U nastavku su prikazani ukupni agregirani rezultati zajedničkih indikatora ESF-a. Tablica 10 pokazuje neposredne rezultate koje su sudionici ESF projekta ostvarili na EU razini odmah po prestanku sudjelovanja u ESF projektu. Također je prikazan i ukupan broj osoba s poteškoćama koje su postigle pozitivan rezultat i udio tih osoba u ukupnom broju osoba koje su ostvarile pozitivan rezultat. Može se vidjeti da je oko 2.4 milijuna sudionika projekata našlo posao, oko 3.6 milijuna je steklo kvalifikaciju, oko 0.5 milijuna je počelo tražiti posao,

oko 1.3 milijun osoba je pristupilo sustavu obrazovanja. Oko 33% pozitivnih rezultata ostvarile su osobe s poteškoćama (Europska komisija 07, 2019).

Tablica 10: Pregled ostvarenja neposrednih zajedničkih indikatora ESF-a do 2018. godine

Država članica	Neposredni rezultati indikatora (rezultati unutar 4 tjedna nakon napuštanja ESF projekta)						
	Svi rezultati				Osobe s poteškoćama		
	traže posao	Bilo koji pozitivan rezultat	Stekli kvalifikaciju	Zaposleni/samozaposleni	Ukupno	Bilo koji pozitivan rezultat	% ukupnih rezultata
AT	3 396	7 106	21 474	7 509	39 485	28 888	73%
BE	10 425	66 314	80 849	124 997	282 585	90 897	32%
BG	5 084	414 349	46 670	8 447	474 550	95 950	20%
CY	-	115	737	2 677	3 529	241	7%
CZ	-	6 563	57 565	82 479	146 607	37 755	26%
DE	31 153	152 672	700 263	130 983	1 015 071	266 844	26%
DK	60	485	2 310	1 026	3 881	996	26%
EE	35	8 699	27 901	8 637	45 272	17 738	39%
ES	110 825	174 203	1 028 997	426 381	1 740 406	455 633	26%
FI	1 139	4 707	4 483	9 535	19 864	10 587	53%
FR	245 298	181 881	293 603	534 289	1 255 071	782 959	62%
GR	13 866	17 022	145 064	21 536	197 488	31 296	16%
HR	3 176	1 399	1 543	8 914	15 032	3 648	24%
HU	1 967	12 597	195 754	100 864	311 182	34 816	11%
IE	1 984	48 931	61 146	11 093	123 154	37 860	31%
IT	18 647	58 054	171 818	313 807	562 326	74 778	13%
LT	89	1 587	43 683	13 679	59 038	6 633	11%
LU	260	-	-	1 132	1 392	103	7%
LV	431	1 918	17 623	7 391	27 363	8 074	30%
MT	363	457	3 006	1 249	5 075	615	12%
NL	5 174	15 770	8 443	62 116	91 503	69 290	76%
PL	15 612	14 717	265 666	319 455	615 450	267 510	43%
PT	32 577	73 052	90 807	118 288	314 724	14 698	5%
RO	493	431	2 351	7 235	10 510	1 627	15%
SE	784	4 599	3 546	7 557	16 486	11 890	72%
SI	46	5 037	22 186	7 963	35 232	2 978	8%
SK	17	566	87	26 891	27 561	297	1%
UK	15 475	72 140	269 655	79 877	437 147	219 133	50%
EU28	518 376	1 345 371	3 567 230	2 446 007	7 876 984	2 573 734	33%

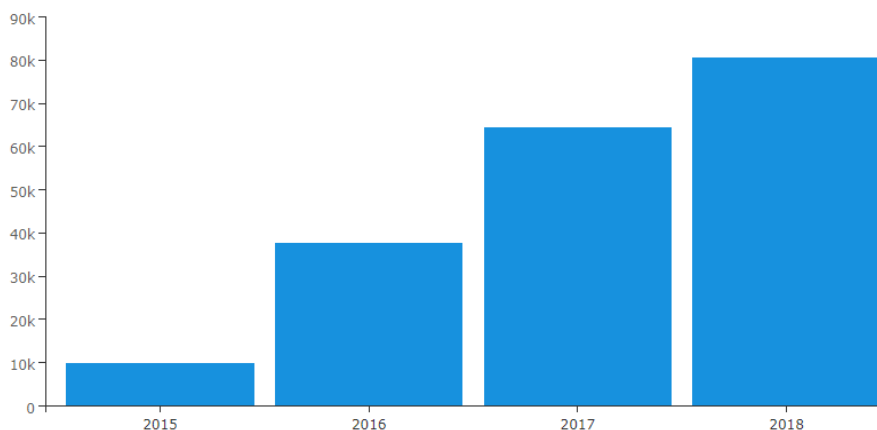
Izvor: autor izradio prema (Europska komisija 07, 2019)

Osobe koje su završetkom ESF projekta pronašle posao direktno utječu na rast zaposlenosti u EU, a također i osobe koje su nakon sudjelovanja u EU projektu stekle kvalifikaciju ili počele aktivno tražiti posao imaju veće šanse za zapošljavanje ili ostanak na tržištu rada što povećava konkurentnost gospodarstva EU. U nastavku će biti predstavljeni utjecaji ESF-a na gospodarstvo nekoliko odabranih članica EU-a.

U Nizozemskoj su sredstva ESF-a ponajviše namijenjena jačanju socijalne uključenosti i zapošljavanja. Između ostalog nastoji se pomoći i osobama s invaliditetom tako da im se da prilika za stjecanje novih vještina i tako omogućiti lakše zapošljavanje. Cilj je povećanje zaposlenosti na razinu od 80% i smanjenje nezaposlenih kućanstava za 100.000. Ciljane skupine su niskokvalificirani tražitelji posla, imigranti, invalidi, majke koje se vraćaju na posao nakon dugog vremena neaktivnosti, mlade osobe bez kvalifikacija te je za takve skupine predviđeno više od 70% sredstava za projekte na regionalnoj i lokalnoj razini. Sredstva ESF-a predviđena su za aktivnosti integracije putem obrazovanja i zapošljavanja gdje će se oko 70%

sredstava (720 milijuna eura) investirati u integraciju isključenih grupa na tržište rada, održivog zapošljavanja temeljenog na kvaliteti gdje će se oko 200 milijuna eura investirati u rješavanje problema nedostatka radne snage, poboljšanja radnih uvjeta te reintegracije i produljenja radnog vijeka za starije osobe te povećanja zaposlenosti u četiri najveća grada u Nizozemskoj. Na grafu 23 je prikazan trend promjene jednog od indikatora uspješnosti ostvarenja ciljeva operativnih programa. Može se zaključiti da projekti financirani sredstvima ESF-a pozitivno utječu na rast zaposlenosti u Nizozemskoj budući da je oko 80.000 osoba 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektima bilo evidentirano među zaposlenom radnom snagom.

Graf 23: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja na ESF projektu bile zaposlene, kumulativno

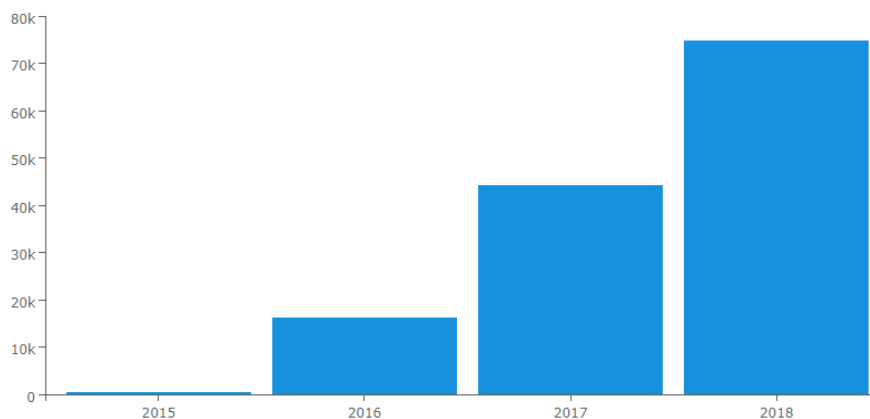
Izvor: Europska komisija 06, 2021

Jedan od projekata financiran sredstvima ESF-a u Nizozemskoj je projekt „STAR/T: Start-up Accelerator for Refugees in Twente“ koji potiče stvaranje zdrave sredine gdje će se davati praktični savjeti osobama koje su nedavno imigrirale u zemlju i žele pokrenuti vlastiti posao. Trajao je u razdoblju 2017.-2018., a od ukupne vrijednosti projekta u iznosu 150.600 eura sredstva ESF-a su iznosila 75.300 eura. Projekt je usmjeren na pokretanje poduzetničkog inkubatora kojeg podržava lokalna zajednica i poduzeća kako bi se omogućilo pojedincima da realiziraju poslovne ideje. Polaznicima je dostupno mjesto gdje mogu eksperimentirati te učiti kako pokrenuti vlastiti posao kroz aktivnosti kao što su stvaranje uspješnog poslovnog plana, razvoj proizvoda ili usluge te pronalazak potrebnih sredstava za pokretanje aktivnosti. Neki od prošlih polaznika STAR/T projekta kasnije su postali mentori novim polaznicima i time je stvorena dodatna vrijednost (Europska komisija 01, 2021).

U Italiji će glavni prioritet biti ulaganje u ljudski kapital i pomaganje osobama da se uključe na tržište rada. Veliki naglasak je stavljen na rješavanje problema nezaposlenosti mladih na način da se unaprijedi sustav obrazovanja i stjecanja novih vještina kako bi mladi bili konkurentniji.

Minimalno 20% sredstava ESF-a osigurano je za jačanje socijalne integracije osoba s posebnim potrebama i tjelesnim oštećenjima. Također će se sredstvima ESF-a unaprijediti kvaliteta javne administracije provođenjem strukturnih reformi (Europska komisija 03, 2014). Na grafu 24 je prikazan trend promjene jednog od dugoročnih indikatora uspješnosti ostvarenja ciljeva gdje se analizira radni status osoba s poteškoćama u koje se ubrajaju migranti, osobe s invaliditetom, osobe iz kućanstava bez zaposlenja ili iz kućanstava s jednom odraslom osobom 6 mjeseci nakon pohađanja ESF projekta. Može se zaključiti da projekti financirani sredstvima ESF-a pozitivno utječu na rast zaposlenosti u Italiji budući da je više od 70.000 osoba s poteškoćama 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektima bilo evidentirano među zaposlenom radnom snagom i da je taj broj rastao kroz cijelo vrijeme provođenja operativnih programa.

Graf 24: Broj osoba s poteškoćama koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja na ESF projektu bile zaposlene, kumulativno

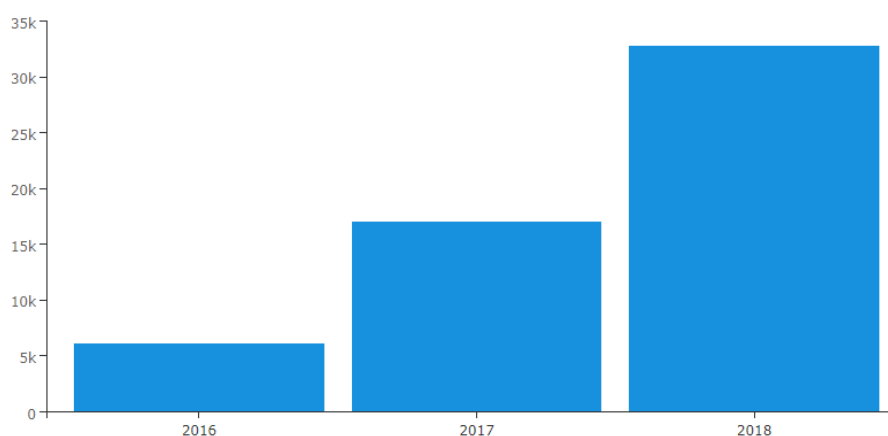
Izvor: Europska komisija 06, 2021

U Napulju je pokrenut program gdje studenti tehnologije iz cijelog svijeta uče kako napraviti aplikacije u IOS razvojnoj akademiji koja je uspostavila partnerske odnose sa sveučilištem u Napulju i svjetskim gigantom Appleom. Učitelji u akademiji koriste multidisciplinarni pristup te su studenti potaknuti da putem tehnologije rješavaju svakodnevne svjetske probleme pri čemu imaju mogućnost suradnje s najvećim svjetskim stručnjacima. Očekuje se da će po završetku projekta studenti znati dizajnirati, implementirati i reklamirati inovativna rješenja, a također će razviti i vještine prilagođavanja, suradnje i pregovaranja koje će im trebati dalje ako žele razviti aplikacije koje će imati jaki utjecaj ili za pokretanje vlastitih start-upova. U ovom projektu ESF sudjeluje s udjelom od 75% od ukupne vrijednosti projekta koja iznosi 6,84 milijuna eura (Europska komisija 01, 2021).

Prema sporazumu o partnerstvu između EU i Bugarske za razdoblje 2014.-2020. godine glavni prioriteti su povećanje stope zaposlenosti, povećanje kvalitete ljudskog kapitala putem

efikasnije edukacije, podizanje razine vještina i kvalifikacija s posebnim naglaskom na mlade i starije osobe te osobe s poteškoćama. U planu je financiranje inicijativa za unapređenje sustava obrazovanja i stjecanja vještina, smanjenje udjela osoba koje rano napuštaju obrazovanje posebno među marginaliziranim skupinama poput Roma (Europska komisija 02, 2014). Na grafu 25 je prikazan dugoročni indikator uspješnosti ostvarenja ciljeva kod kojeg se evidentiraju polaznici koji su 6 mjeseci nakon prestanka sudjelovanja u EU projektu bili zaposleni. Više od 30.000 osoba je ostvarilo pozitivan ishod 6 mjeseci nakon napuštanja EU projekta što je dovelo do rasta zaposlenosti.

Graf 25: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu bile zaposlene, kumulativno

Izvor: Europska komisija 06, 2021

ESF je podržao projekt „I also have a family“ u Bugarskoj gdje se nastoji osigurati bolji život za djecu koja žive u lošim uvjetima ili su ih roditelji napustili. Potencijalni posvojitelji se biraju na temelju detaljno analiziranih procesa prijave te im se nudi i edukacija kako bi se lakše nosili s brigom za djecu budući da neka od njih pate od psihičkih trauma. Posvojitelji nisu mogli birati djecu na temelju spola, etničkog porijekla ili psihičkih sposobnosti. Do sada je više od 2700 djece zbrinuto u više od 1200 obitelji. ESF je sudjelovao s udjelom od 85% u ukupnom budžetu projekta (Europska komisija 01, 2021).

4.2 Dosadašnji doprinos ESF-a u Hrvatskoj

Sredstva EU djeluju kao potpora dobro osmišljenim razvojnim planovima te zajedno omogućavaju da se kroz odabrane projekte potakne ujednačen razvoj gospodarstva na regionalnoj i nacionalnoj razini. Ukupno je do sada provedeno 974 projekata, dok je njih 51 u provedbi (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 03, 2021). Da bi projekt dobio potrebna sredstva za sufinanciranje od strane EU potrebno je priložiti

dokumentaciju kojom se između ostalog dokazuje i bonitet investitora, učinkovitost samog projekta te koristi za Europsku uniju (Bendeković, 2008).

U nastavku će biti detaljnije predstavljeno nekoliko programa financiranih sredstvima ESF-a.

4.2.1 Projekt „Inkluzija korak bliže društvu bez prepreka“

U Zadarskoj županiji se provodi projekt financiran sredstvima ESF-a „Inkluzija korak bliže društvu bez prepreka“ čiji su glavni korisnici 103 učenika s teškoćama u razvoju i 70 pomoćnika u nastavi. Projekt potiče bolju socijalnu uključenost i integraciju učenika s teškoćama u razvoju u redoviti obrazovni sustav. Kroz neposredan rad pomoćnika s učenicima s teškoćama u razvoju cilj je omogućiti ostvarivanje boljih obrazovnih rezultata, efikasniju socijalizaciju učenika, a učenjem novih vještina pomoćnici će se bolje pozicionirati na tržištu rada. Zadarska županija je objavila „Javni poziv za obavljanje poslova pomoćnika u nastavi za učenike s teškoćama u osnovnim i srednjim školama“. Projekt se odnosi na prioritetnu os „Obrazovanje i cjeloživotno učenje“, odnosno na investicijski prioritet 10.3. „Povećanje jednakog pristupa cjeloživotnom učenju za sve dobne skupine u formalnim, neformalnim i informalnim okruženjima, unapređivanje znanja, vještina i kompetencija radne snage te promicanje fleksibilnih načina učenja profesionalnim usmjeravanjem i vrednovanjem stečenih kompetencija“ te na specifični cilj 10.3.1. „Unapređenje pristupa kvalitetnom obrazovanju na pred-tercijarnim razinama za učenike iz skupina u nepovoljnom položaju“. Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.669.013,68 eura, a ESF sufinancira 63%. Projekt je prijavljen na otvoreni poziv Ministarstva znanosti i obrazovanja „Osiguravanje pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoškolskim i srednjoškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama faza III“ te traje od 21.08.2017. do 20.08.2021. (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 03, 2021).

4.2.2 Projekt „Stare vještine za novi posao“

Općina Lišane Ostrovičke u Zadarskoj županiji je prijavila projekt „Stare vještine za novi posao“ u sklopu IPA IV „Razvoj ljudskih potencijala - Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja“ (prioritet 1., mjera 1.1) čija je ukupna vrijednost iznosila 174.476,34 eura od čega je EU sufinancirala 90%. Cilj projekta je educirati ruralno stanovništvo i tako potaknuti razvoj ruralnih krajeva. Ideja je omogućiti ljudima da registriraju OPG-ove i sami prodaju proizvode s dodanom vrijednosti, a ne kao do sada da jeftino predaju sirovine otkupljivačima

koji onda zarađuju velike profite. Prednost kod prijave imali su registrirani vlasnici OPG-ova s više članova domaćinstva, žene od 25 do 49 godina starosti, osobe koje su dugo bez posla te mali i srednji gospodarstvenici s područja LAG Laure. U sklopu projekta polaznici su se educirali za dobivanje certifikata u sljedećim poljoprivrednim zanimanjima: povrćar, voćar, uzgajivač i prerađivač ljekovitog bilja, maslinar, ovčar, vinograda i vinar. Nakon završetka edukacije 50 osoba u sustavu OPG-a dobilo je certifikate za obavljanje poljoprivredne djelatnosti. U toku projekta sudionici su imali priliku i proširiti znanje u područjima poput Marketinga u poljoprivrednoj proizvodnji, Osnovama poduzetništva i Izradi poslovnog plana. Stjecanjem važnog praktičnog i teorijskog znanja sudionici će imati prednost jer će njihovi proizvodi imati dodanu vrijednost te će brže dolaziti i do sredstava EU fondova. Vrijednost ovog projekta je u razvoju ljudskih potencijala u ruralnim krajevima kao garanciji razvoja gospodarstva i kvalitetnog iskorištavanja prirodnih bogatstava. Partner na ovom projektu je bio LAG Laura (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 03, 2021).

4.2.3 Projekt „HEAR ME OUT - podizanje svijesti i stvaranje prilika za zapošljavanje gluhih i nagluhih osoba“

Agencija za razvoj Zadarske županije Zadra Nova pokrenula je projekt “HEAR ME OUT - podizanje svijesti i stvaranje prilika za zapošljavanje gluhih i nagluhih osoba” čija je ukupna vrijednost 96.316,48 eura od čega EU sufinancira 68%. Projekt je odobren u sklopu Prioriteta 2, mjere 2.1 unutar Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala 2007.-2013. te je proveden u razdoblju od 11.03.2016. do 10.07.2016. Skupina ljudi s oštećenjima sluha susreće se s brojnim problemima od otežane komunikacije s okruženjem zbog općenito lošeg poznavanja znakovnog jezika pa do podcjenjivanja od strane poslodavaca. Osobe s oštećenim sluhom se svakodnevno suočavaju s problemima socijalne isključenosti i nezaposlenosti. U Zadarskoj županiji je registrirano oko 1.500 osoba koje imaju poteškoće sa sluhom. Cilj projekta je ohrabriti osobe s oštećenjem sluha i članove njihovih obitelji te omogućiti lakši pronalazak zaposlenja. Projektom bi se trebala poboljšati socijalna uključenost i kvaliteta života ranjivih skupina što bi trebalo u konačnici dovesti do njihovog boljeg snalaženja na tržištu rada i zapošljavanja. Općeniti cilj je više senzibilizirati javnost za potrebe osoba s oštećenjima sluha (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 03, 2021).

4.2.4 Projekt „INTOwork - osposobljavanje nezaposlenih osoba sa slušnim i vizualnim oštećenjima, tjelesnih invalida i oboljelih od multiple skleroze na radnom mjestu radi povećanja njihove konkurentnosti na tržištu rada“

Također je Zadarska županija bila nositelj i projekta „INTOwork - osposobljavanje nezaposlenih osoba sa slušnim i vizualnim oštećenjima, tjelesnih invalida i oboljelih od multiple skleroze na radnom mjestu radi povećanja njihove konkurentnosti na tržištu rada“ čija je ukupna vrijednost 137.552,37 eura, od čega je 70% sufinancirano sredstvima EU. Projekt se od travnja 2015. do kolovoza 2016. godine provodio u okviru programa bespovratnih sredstava IPA IV - Razvoj ljudskih potencijala, Poboljšanje pristupa tržištu rada osoba s invaliditetom. Projektom se željelo pomoći nezaposlenim osobama sa slušnim i vizualnim oštećenjima, tjelesnim invalidima i oboljelima od multiple skleroze iz Zadarske županije da lakše uđu na tržište rada. Provedbom projekta zabilježeni su dobri rezultati u zapošljavanju osoba s invaliditetom tako da su tijekom projekta zaposlene 73 osobe, od čega 70% u redovan radni odnos, a 30% kroz javne radove ili stručno osposobljavanje. Oko 90% osoba iz redovnog radnog odnosa dobilo je posao u privatnom sektoru. Sudionici projekta bile su brojne udruge osoba s invaliditetom iz Zadarske županije poput Udruge tjelesnih invalida Zadarske županije, Udruge osoba oštećena sluha Zadar, Udruge slijepih Zadarske županije, Društva oboljelih od multiple skleroze Zadarske županije i ostali te Zadarska županija, HGK Zadar i HOK Zadar. Interes za projekt su pokazale veće privatne tvrtke poput Maraske, Ilirije, Tvornice kruha Zadar, Bure komerca, gradovi i veće općine iz županije te pripadajuća komunalna poduzeća (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 03, 2021). U sklopu projekta je HZZ organizirao i edukativne radionice s poslodavcima od čega je najviše njih bilo iz privatnog sektora. Poslodavci su bili upoznati s raznim pravima i olakšicama koje mogu dobiti od HZZ-a ukoliko zaposle osobe s invaliditetom. Polaznici su sudjelovali u motivacijskim radionicama, radionicama na temu aktivnog traženja posla, usavršavali su socijalne vještine, vježbali su kako se predstaviti poslodavcu te učili na koji način napisati životopis. Osim toga ciljane skupina je kroz projekt stekla znanje za rad u području IT-a i ugostiteljstva. HZZ Područni ured Zadar je organizirao teoretsku i praktičnu nastavu u radu s računalima te su svi polaznici položili provjeru. Projekt je doveo do povećanja aktivnosti ciljane skupine u pronalasku radnog mjesta, do toga da su javnost i poslodavci bolje upoznati s problemima osoba s invaliditetom kod zapošljavanja te da su poslodavci otvoreniji prema zapošljavanju ciljane skupine.

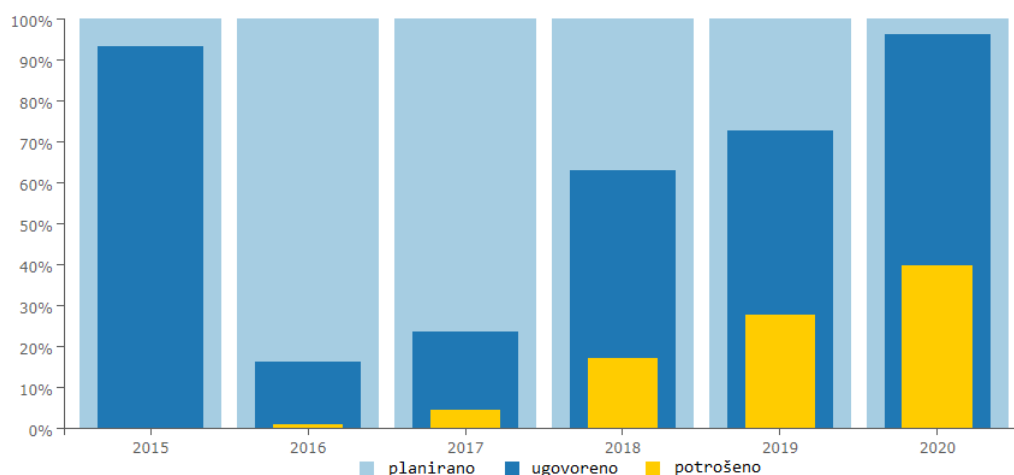
4.3 Potencijal korištenja ESF-a u funkciji razvoja gospodarstva RH

Gospodarski uspjeh i rast prvenstveno ovisi o mogućnostima svake od članica EU-a da proizvede nove vrijednosti i dobra te postigne višu tehnološku razinu. Da bi se stvorila nova vrijednost i povećala kvaliteta nužno je prihvatiti načela održivog razvoja te razvijati ljudski kapital. U Hrvatskoj je kao i drugdje ESF usmjeren na ulaganje u ljudske resurse, tj. radnike, mlade ljude, osobe u nepovoljnom položaju i one koje traže posao. U nastavku će biti prezentiran dosadašnji učinak te mogućnosti ESF-a u Hrvatskoj.

4.3.1 Učinak ESF-a u Hrvatskoj

Ukupna sredstva ESF-a za Hrvatsku u razdoblju 2014.-2020. iznose 1,516 milijardi eura, a kad se tome nadodaju i nacionalna sredstva dolazi se do ukupne vrijednosti OP-a Učinkoviti ljudski potencijali u iznosu od 1,850 milijardi eura. Na grafu 26 se vidi dosadašnji način korištenja sredstava ESF-a i IZM-a gdje su prikazana ukupno zbrojena sredstva EU fondova i nacionalna sredstva. Hrvatska je do sada za programsko razdoblje 2014.-2020. ugovorila preko 90% dostupnih sredstava ESF-a i IZM-a s time da su upravljačka tijela projekata do sada prijavila samo oko 40% utvrđenih troškova što je još uvijek dosta manje u odnosu na velik broj ostalih država članica.

Graf 26: Struktura korištenja sredstava ESF-a i Inicijative za zapošljavanje mladih u OP Učinkoviti ljudski resursi, kumulativno

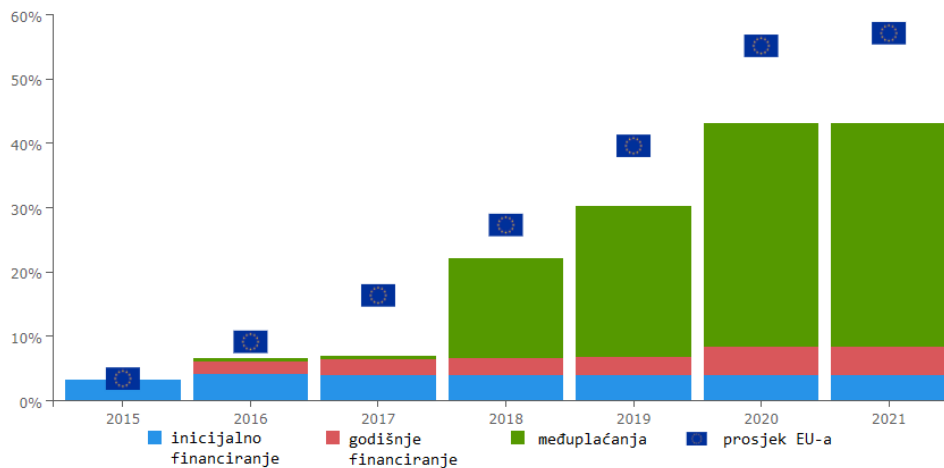

Izvor: Europska komisija 06, 2021

Na grafu 27 se vidi struktura plaćanja iz EU-a kroz programsko razdoblje 2014.-2020. gdje je evidentno da Hrvatska zaostaje više od 10 p.p. za prosjekom EU-a u povlačenju sredstava ESF-

a i IZM-a. Također se može uočiti da su znatnija povlačenja sredstava ESF-a i IZM-a krenula u 2018. godini.

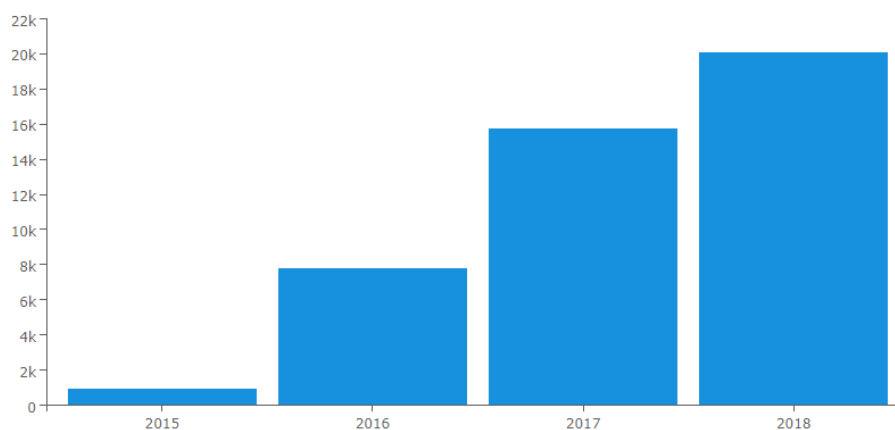
Graf 27: Struktura i udio povučenih EU sredstava za potrebe OP-a Učinkoviti ljudski potencijali, kumulativno

Izvor: Europska komisija 06, 2021

Upravljačko tijelo za operativni program Učinkoviti ljudski potencijali je prema europskim uredbama dužno izvještavati o rezultatima intervencija ESF-a koje su mjerene pokazateljima (indikatorima) dugoročnih i kratkoročnih rezultata. Kratkoročni pokazatelji prate status sudionika projekta odmah po izlasku iz EU projekta, dok dugoročni pokazatelji prate status sudionika projekta šest mjeseci nakon završetka sudjelovanja (Ipsos, 2019). Istraživanje pokazatelja provedeno je evidentiranjem statusa polaznika prije početka i nakon završetka projekta na temelju podataka iz baze, a također se na temelju reprezentativnih uzoraka proveo i terenski rad na način da su se sudionicima slale ankete te ih se telefonski kontaktiralo. U projektima OPULJP-a je do 31.12.2019. sudjelovalo ukupno nešto više od 170.000 sudionika (MRMS, 2020). U nastavku su prezentirana ostvarenja i promjene nekoliko dugoročnih i kratkoročnih pokazatelja rezultata. Na grafu 28 se vidi trend rasta broja osoba koje su odmah nakon sudjelovanja u ESF projektu pronašle posao. Više od 20.000 osoba je od početka programskog razdoblja do 2018. godine promijenilo status nezaposlene osobe koji su imali prilikom ulaska u EU projekt u status zaposlene osobe koji su ostvarili nakon sudjelovanja u EU projektu.

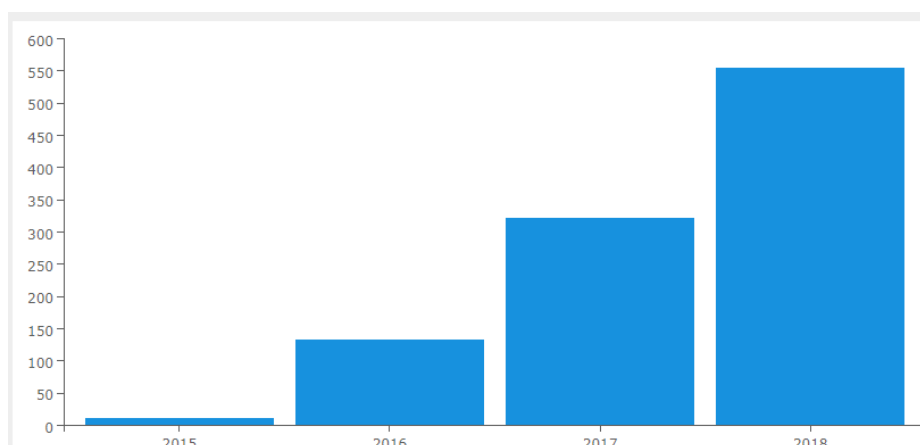
Graf 28: Broj osoba koje su odmah nakon sudjelovanja u ESF projektu pronašle zaposlenje, kumulativno

Izvor: Europska komisija 06, 2021

Na grafu 29 se nalazi prikaz promjene vrijednosti dugoročnog pokazatelja koji bilježi broj osoba koje su se 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu samozaposlile. Više od 500 osoba je na početku EU projekta bilo nezaposleno te su nakon 6 mjeseci od završetka projekta pokrenule vlastiti posao.

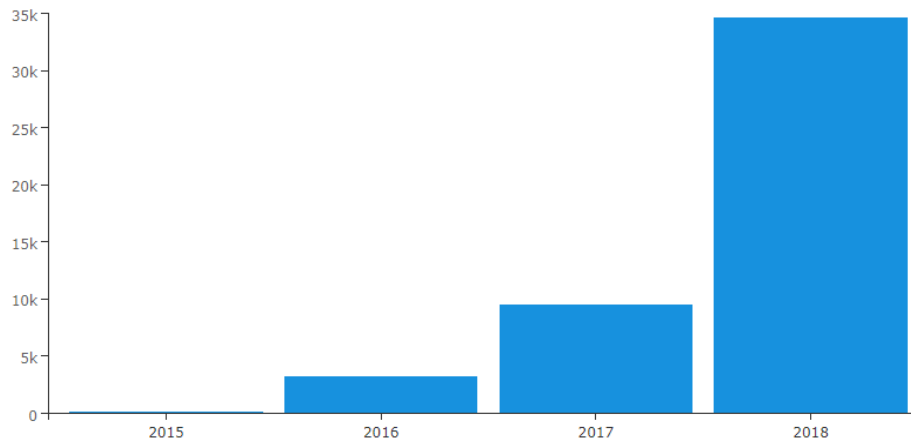
Graf 29: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu ostvarile samozaposlenje, kumulativno

Izvor: Europska komisija 06, 2021

Na grafu 30 je prikaz promjene dugoročnog indikatora gdje se evidentira broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu pronašle posao s time da su te osobe u početku sudjelovanja na projektu bile nezaposlene. Može se zaključiti da je veći broj osoba (više od 30.000) pronašao zaposlenje u roku od 6 mjeseci od završetka EU projekta za razliku od osoba koje su pronašle posao odmah po završetku projekta.

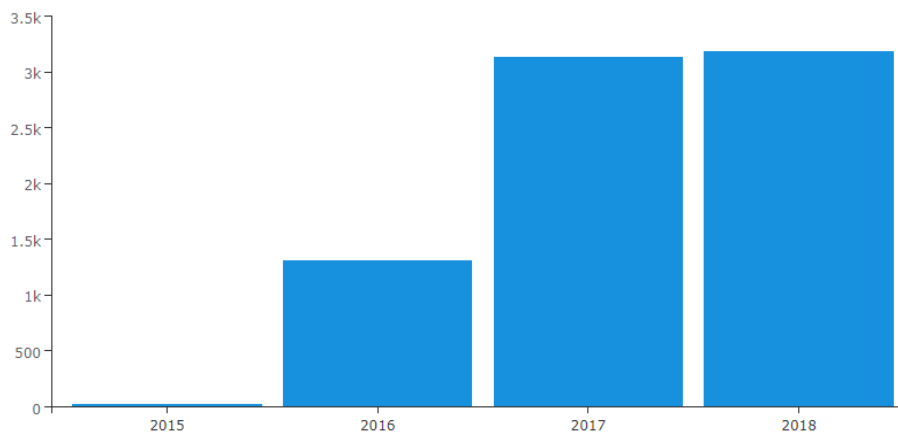
Graf 30: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu pronašle posao, kumulativno

Izvor: Europska komisija 06, 2021

Na grafu 31 je predstavljen kratkoročni pokazatelj koji prati broj osoba koje su aktivno počele tražiti posao odmah nakon sudjelovanja u projektu. Takve osobe su na početku bile neaktivne i nisu imale motivaciju ozbiljnije se uključiti u rješavanje svoj radnog statusa. Jasno se vidi da je više od 3.000 osoba od početka programskog razdoblja do 2018. godine pristupilo aktivnoj potrazi za poslom zahvaljujući motivacijskim i edukacijskim sadržajima kojima su bili izloženi u toku sudjelovanja na projektu.

Graf 31: Broj osoba koje su odmah nakon sudjelovanja u ESF projektu počele aktivno tražiti posao, kumulativno

Izvor: Europska komisija 06, 2021

Uvidom u ostvarenja pokazatelja može se vidjeti da je značajan broj sudionika nakon sudjelovanja u EU projektu popravio svoj status na način da su ili pronašli posao ili su postali aktivniji u traženju posla što je u svakom slučaju dovelo do rasta zaposlenosti i do bolje perspektive za dodatno smanjenje nezaposlenosti u budućnosti. U nastavku će biti predstavljen jedan projekt u RH financiran sredstvima ESF-a koji može biti ogledni primjer na koji način ESF na mikrorazini utječe na gospodarski razvoj RH i smanjenje nezaposlenosti.

Projekt LO.PA.Z. PLUS

Projekt je prijavljen u sklopu natječaja „Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja-faza III, Komponenta 2“ te je trajao u razdoblju 14.5.2018.-14.10.2020. na području Primorsko-goranske županije. Ukupna vrijednost projekta je 2.000.000 kn u čemu je ESF sudjelovao sa 100%. Partneri na projektu su bile državne institucije poput HGK-a, HOK-a, HZZ-a, lokalna tijela poput Grada Rijeke i obrazovnih institucija poput Sveučilišta u Rijeci. Nositelj projekta je riječka razvojna agencija Porin d.o.o. Cilj projekta je povećati zapošljivost ranjivih skupina na tržištu rada provedbom lokalnih mjera za poticanje zapošljavanja uvažavajući lokalne potrebe i strateške ciljeve. Projekt je usmjeren na ranjive skupine kao što su nezaposleni, dugotrajno nezaposleni, mladi do 29 godina, žene, osobe starije od 50 godina, nacionalne manjine kojima se nastoji omogućiti dodatno osposobljavanje kako bi bili konkurentniji za ulazak na tržište rada i pokretanje vlastitog posla. Također je usmjeren i na predstavnike Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Primorsko-goranske županije. Svrha projekta je daljnje ulaganje u kapacitete Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Primorsko-goranske županije i u projektni menadžment što bi onda dovelo i do većeg povjerenja među partnerima i pružanjem inovativnih ideja za ranjive skupine. Na projektu su očekivani rezultati uključivali 145 osoba iz ciljanih skupina:

- 85 osoba iz ranjivih skupina će biti stručnije i obučnije za ulazak na tržište rada od čega će njih 40 otvoriti vlastite tvrtke, a njih 20 će pronaći posao
- 60 osoba članova Lokalnog partnerstva će steći dodatne edukacije i ojačati svoje radne sposobnosti

Navedeni ciljevi će se nastojati ostvariti kroz projektne aktivnosti kao što su:

- Razvoj i provedba programa osposobljavanja za nezaposlene članove ranjivih skupina, motiviranje sudionika za ulazak na tržište rada, razvoj prilagođenih usluga zapošljavanja
- Promocija poduzetništva kroz edukacijske aktivnosti nezaposlenih osoba, kroz davanje potpore samozapošljavanju i nakon otvaranja poduzeća
- Poticanje održivog rada Lokalnog partnerstva putem integriranog razvoja na način da se jasnije identificiraju deficitarna zanimanja, razviju alati za praćenje potreba sektora IT, usavršavaju i motiviraju zaposlenici članica partnerstva, ojača i bolje koordinira suradnja članica partnerstva

Na završetku projekta ostvareni su sljedeći rezultati (Moja Rijeka, 2020):

- U edukacije projekta bilo je uključeno 366 nezaposlenih osoba
- 93 osobe su još za vrijeme trajanja projekta pokrenule vlastiti posao
- 55 osoba se zaposlilo
- Pružene su usluge edukacije u vezi korištenja računala, poslovnih kompetencija, izrade i provedbe EU projekata, 3D modeliranja, javne nabave, plasmana proizvoda na tržište. Ostale pružene usluge: grupno i individualno savjetovanje za zapošljavanje, usluge savjetovanja i mentorstva za buduće poduzetnike

Projekt LO.PA.Z. PLUS je samo jedan od mnogih uspješnih programa financiranih sredstvima ESF-a u RH koji su omogućili zapošljavanje osoba, povećanje šanse za zapošljavanje uslijed stjecanja novih vještina te pokretanje vlastitih poslova što također vuče za sobom kasnije i dodatna zapošljavanja u slučaju kada će nove uspješne tvrtke trebati podmiriti povećanu potražnju.

4.3.2 Potencijal korištenja ESF-a u Hrvatskoj trenutno i u narednom razdoblju

ESF ima veliki potencijal u primjeni diljem raznih segmenata društva u RH s ciljem povećanja zaposlenosti, uključivanja većeg broja marginaliziranih osoba u društvo i povećanja opće razine znanja i vještina kako bi se privukle investicije i stvorila nova vrijednost. U nastavku su predstavljena glavna tematska područja te su navedeni oblici ulaganja u kojima ESF već sada sudjeluje i neki novi potencijalni okviri ulaganja u svrhu jačanja gospodarstva RH.

Zapošljavanje

Kada je riječ o osobama bez radnog iskustva tada se sredstva ESF-a koriste u cilju aktiviranja raznih oblika potpora za zapošljavanje kako bi se takvim osobama omogućio brži ulazak na tržište rada. Također se kroz odgovarajuće mjere nastoji pomoći osobama koje su blizu gubitka radnog mjesta da i dalje ostanu zaposlene zbog stalnih promjena uvjeta na tržištu rada. U planu je i sudjelovanje ESF-a u kreiranju strategija i mjera za točniju procjenu količine neprijavljenog rada kao i izrade mjera za suzbijanje takvog oblika rada. U cilju lakšeg pristupa uslugama institucija tržišta rada (HZZ, HZMO, Središnji registar osiguranika, Inspekcija rada MRMS-a) bit će potrebno povećati njihove kapacitete u pogledu odgovarajućih ljudskih resursa i bolje specijalizacije usluga. U cilju smanjenja regionalnih razlika potrebno je osnažiti lokalna tržišta rada kako bi se povećala kvaliteta ponude poslova i radne snage budući da su u RH prisutne velike razlike u stopi nezaposlenosti među županijama. Razlike se očituju u sastavu

stanovništva, razini obrazovanja, dohotku, strukturi industrije i stupnju gospodarskog razvoja. Putem ESF-a poticati će se projekti kojima se rješavaju potrebe lokalnih tržišta rada uvažavajući ograničene lokalne resurse te će se poticati čvršća suradnja lokalnih sudionika. Napori Ministarstva rada i mirovinskog sustava idu i u smjeru izmjene sustava zaštite na radu kako bi se pojačao preventivni i savjetodavni pristup svih dionika u području zaštite zdravlja i sigurnosti radnika (Anonymous 02, 2019). Sredstva ESF-a su usmjerena i u razvoj i uspostavu institucija sustava zaštite na radu te unapređenje sustava zaštite zdravlja i sigurnosti na radu koji će biti učinkovit samo onda ako se bude temeljio na relevantnim, točnim i pravovremenim podacima o bolestima i ozljedama na radu. Sredstva ESF-a će se iskoristiti i za održavanje edukacija i obuka ranjivih skupina društva kako bi se lakše zaposlili u sektoru turizma i ugostiteljstva koji ima veliki razvojni potencijal i stalne potrebe za dodatnom radnom snagom.

Socijalno uključivanje

Diskriminacija je česta pojava kod osoba koje su na pragu siromaštva i socijalne isključenosti, a to vrlo često može biti slučaj i kod nezaposlenih osoba gdje se diskriminacija posebno očituje prilikom zapošljavanja. ESF može financirati promjene u području dobrog upravljanja tako da se ojačaju kapaciteti javne uprave i organizacija civilnog društva kako bi se jače suzbila diskriminacija na nacionalnoj, etničkoj, vjerskoj i bilo kojoj drugoj osnovi. Diskriminaciju je potrebno ukloniti u području obrazovanja kako bi se pružio jednak pristup cjeloživotnom učenju, stjecanju znanja i vještina za sve dobne skupine. Jedne od najugroženijih skupina su romska manjina i osobe s invaliditetom.

Da bi se dodatno smanjilo siromaštvo i diskriminacija potrebno je ujednačiti socijalna davanja i kriterije za određivanje statusa osoba i to na temelju relevantnih podataka iz minimalnog broja izvora. Trenutno postoji veliki broj davanja na nacionalnoj i lokalnoj razini gdje se neka od njih i preklapaju. Cilj je da se više davanja uključi u jedinstvenu minimalnu naknadu kojom bi se upravljalo iz nekoliko centara na jedan transparentniji način. Putem ESF-a će se nastaviti podržavati projekti lokalnih tijela i udruga koji pružaju usluge skrbi za djecu predškolske dobi budući da su zbog manjka takvih usluga roditelji dosta opterećeni jer zbog brige o najmlađim članovima obitelji realno imaju manje vremena za traženje posla, usavršavanje i zadržavanje trenutnog zaposlenja. Kvalitetno ustrojen sustav skrbi za djecu od najranije dobi daje veće prilike roditeljima za bolje i sigurnije zaposlenje. ESF će također podržati aktivnosti u daljnjem usavršavanju zaposlenih u sektoru socijalne politike zbog nedovoljnih kompetencija u vezi provedbe reformi i praćenja rezultata. Područja unapređenja su vezana uz metode rada s dugotrajno nezaposlenima, jačanje kapaciteta za razvijanje i pružanje novih socijalnih usluga,

bolja provedba obveza koje su prihvaćene međunarodnim ugovorima, nadzor nad socijalnim ugovaranjem i standardima kvalitete (Anonymous 02, 2019).

Obrazovanje

Sredstva ESF-a će se koristiti i za pokretanje aktivnosti edukacija za stručnjake koje su usko vezane uz savjetovanje, mentorstvo i učenje mladih kako bi se mlade osobe jednostavnije zaposlile budući da mladima i djeci zbog visoke nezaposlenosti prijete siromaštvo (Anonymous 02, 2019). U području obrazovanja sredstva ESF-a će kroz projekte omogućiti studentima iz tehničkih, biomedicinskih, biotehničkih i prirodnih područja da određeno vrijeme pohađaju studijske programe na srodnim sveučilištima u inozemstvu i tako steknu osobne i strukovne vještine koje će primijeniti po povratku. Analize su dokazale povezanost između uspjeha u visokom obrazovanju i socio-ekonomskog statusa studenata. Osobe slabijeg socio-ekonomskog statusa se zbog nedostatka sredstava manje odlučuju na tercijarno obrazovanje, a i sklonije su kasnijem odustajanju od studija. U RH u tehničkim, biomedicinskim, biotehničkim, prirodnim područjima, informatičko-komunikacijskom području te u području zdravstvene i socijalne skrbi ima manje upisanih studenata nego što je to slučaj u ostalim članicama EU-a. Upravo je u tim područjima potreban veći broj stručnjaka da bi se ostvarili hrvatski razvojni ciljevi. Kroz ESF projekte podržat će se veća vidljivost i promocija tehničkih, biomedicinskih, biotehničkih, prirodnih područja te informatičko-komunikacijskih i drugih važnih područja među budućim studentima. Visoke stope odustajanja od studija u navedenim područjima ponajviše se očituju kod studenata iz srednjeg strukovnog obrazovanja zbog slabog znanja iz matematike i prirodnih znanosti koje su stekli ranije kroz niže razine obrazovanja (Anonymous 02, 2019). ESF projekti će se usmjeriti i u prevenciju ranog odustajanja od školovanja, efikasnije stipendiranje studenata i posebno onih slabijeg socio-ekonomskog statusa, razvoj učenja temeljenog na praktičnom radu, veću mobilnost studenata na inozemnim učilištima i povećanje kvalitete studija u skladu s potrebama tržišta.

Javna uprava

Putem ESF projekata podržat će se i bolja povezanost informacijskih sustava u tijelima javne uprave, prelazak hijerarhijski organiziranih usluga u horizontalno-integrirane usluge podržane IT rješenjima, nadogradnja informacijskih sustava s novim sučeljima za komunikaciju s građanima i poslovnim subjektima u cilju smanjenja administrativnog tereta i birokracije. Sustav upravljanja kvalitetom djelomično je uveden u javnoj upravi. Sredstva ESF-a bi se

trebala iskoristiti i za izradu metodologije i alata za uvođenje sustava upravljanja kvalitetom u pogledu evaluacija, naknada, profesionalnog razvoja i etičkih normi u državnim tijelima. ESF projekti će pojačati aktivnosti edukacije zaposlenika javne uprave koja je još uvijek nedovoljna kada je riječ o korištenju informacijsko-komunikacijskih tehnologija i kada je potrebno stručno znanje iz IT-a u razvojnim projektima kod uvođenja novih rješenja s ciljem unaprjeđenja poslovnih procesa. U javnim tijelima prioritet je i uspostava sustava za plaće i razvoj karijere kako bi se omogućilo napredovanje na temelju zasluga, smanjila fluktuacija vrijednih zaposlenika i zaposlio stručniji kadar, a ne podoban kadar. Putem ESF projekata će se pojačati kapaciteti za osposobljavanje javnih djelatnika na regionalnoj i lokalnoj razini npr. ulaganjem u Državnu školu za javnu upravu kako bi se putem dodatnog specijaliziranog obrazovnog smjera postigla veća profesionalnost na radnom mjestu (Anonymous 02, 2019).

5. ZAKLJUČAK

Europski socijalni fond je jedan od strukturnih fondova Europske unije i ujedno njen glavni financijski instrument za realiziranje strateških ciljeva politike zapošljavanja. Glavni cilj ESF-a je izjednačavanje životnog standarda u državama članicama EU kroz jačanje socijalne i ekonomske kohezije. Fokus ESF-a je na poticanju zapošljavanja kroz pomaganje poslodavcima

i posloprimcima s ciljem stvaranja jednakih mogućnosti za sve građane EU, ulaganju u obrazovanje i cjeloživotno učenje, jačanju socijalne uključenosti, smanjivanju siromaštva te većoj učinkovitosti institucija. Učinak ESF-a se temelji na ulaganju u ljudske resurse te je značajan za područja s visokom stopom nezaposlenosti. Strategiju i proračun ESF-a usuglašavaju i o njima odlučuju države članice EU, Europski parlament i Komisija. Na temelju toga se planiraju sedmogodišnji operativni programi koje donose države članice zajedno s Komisijom. U operativnim programima su definirani specifični ciljevi koji su vezani za investicijske prioritete koji će se financirati sredstvima ESF-a. Hrvatska pokušava korištenjem ESF-a kroz razne projekte što bolje implementirati vlastite politike usredotočene na rast zaposlenosti i zapošljivosti građana. U gospodarstvu RH je već duže vrijeme prisutna nemoć u stvaranju i realiziranju potencijala rasta koja je prividno bila umanjena uslijed rastućeg inozemnog zaduživanja i poticanja rasta domaće potražnja spomenutim dužničkim sredstvima. Hrvatska je suočena s nekoliko izazova: visokom stopom nezaposlenosti među mladima, niskom stopom zaposlenosti, kvalifikacije nisu usklađene s potrebama tržišta rada te postoje značajne regionalne razlike u pogledu mogućnosti razvoja. Hrvatska je u samom vrhu što se tiče nezaposlenosti među mladima do 25 godina, a to predstavlja ozbiljnu poteškoću budućem rastu proizvodnje i gospodarstva zbog slabe zastupljenosti mladih ljudi na tržištu rada i nemogućnosti iskorištavanja cjelokupnog potencijala radne snage. Rast gospodarstva RH dosta ovisi o trendu rasta investicija koje se u RH ponajviše odnose na građevinske radove. Stvaranje ekonomskog rasta je u trenutnoj ekonomskoj situaciji usko vezano i uz oslobađanje poduzetničkog potencijala u gospodarstvu te primjenu odgovarajućih strukturnih politika gdje bi odgovarajuća reforma fiskalne politike imala značajan utjecaj. Strukturna značajka fiskalne politike treba biti fokusirana na smanjenje neproduktivne javne potrošnje s naglaskom na smanjenje glomazne javne uprave i na smanjenje poreznog opterećenja. Makroekonomska značajka fiskalne politike treba voditi računa o stabiliziranju javnih financija budući da proračunski deficit i javni dug opterećuju makroekonomsku ravnotežu i otežavaju rast gospodarstva. Hrvatska kao članica EU-a ima trenutno dovoljno dobar institucionalni potencijal i pristup financijskim sredstvima da provede potrebne strukturne i fiskalne reforme. U Hrvatskoj je zbog različitih tipova klime, reljefa i tla moguće proizvoditi bogati asortiman poljoprivrednih proizvoda, od ratarskih i industrijskih usjeva do vinograda, mediteranskog i kontinentalnog voća i povrća. Kad je riječ o industrijskoj proizvodnji onda značajno mjesto u ukupnoj proizvodnji imaju prerađivačka i petrokemijska industrija te brodogradnja. Vodeće industrijske grane po prihodu su proizvodnja hrane, pića, duhana te kemijska i naftna industrija. Energetski sektor se uglavnom temelji na električnoj energiji, plinu i nafti s time da proizvodnja

prirodnog plina i nafte ne zadovoljava ukupne domaće potrebe. Do pojave recesije 2009. godine graditeljstvo je bilo jedan od najperspektivnijih sektora, a posebno u cestogradnji, stambenom i poslovnom graditeljstvu. Što se tiče vanjskotrgovinske bilance, Hrvatska i dalje više proizvoda uvozi nego što ih izvozi. Turizam zauzima najveći udio u sektoru uslužnih djelatnosti te bilježi uzastopne rekordne rezultate. Najveća vrijednost izravnih stranih ulaganja u RH dolazi iz sektora financijskog posredovanja i od ulaganja u trgovinu na veliko, a značajne su i investicije u vezi poslovanja s nekretninama.

U ovom radu prezentirani su razni projekti na razini RH i EU koji su potpomognuti sredstvima ESF-a te na taj način ESF ujedno i utječe na rast zaposlenosti što dovodi do rasta proizvodnje, izvoza te u konačnici i BDP-a. Provedenom analizom su detektirani segmenti društva i gospodarstva te organizacije i javne ustanove u kojima postoji za sada neiskorišten potencijal, odnosno nedostaci za čije iskorištavanje i rješavanje bi se mogla upotrijebiti sredstva ESF-a. Može se potvrditi da ESF uistinu već sada pomaže u stvaranju konkurentnijeg gospodarstva RH te predstavlja vrijedan potencijal za pokretanje aktivnosti u ostalim segmentima privrede koji su do sada bili relativno zanemareni. Istraživanjem u ovom radu dolazi se do zaključka da ESF osnažuje gospodarstvo RH sufinanciranjem brojnih projekata koji doprinose smanjenju nezaposlenosti, povećanju mobilnosti radne snage, jačanju socijalne uključenosti, unapređenju cjeloživotnog učenja. Utvrđen je pozitivan utjecaj ESF projekata na promjenu statusa sudionika koji su u velikoj mjeri nakon sudjelovanja u projektu doživjeli povoljan ishod u smislu da su pronašli posao, počeli se više truditi u traženju posla ili su stekli dodatne vještine i kvalifikacije čime su povećali vlastitu šansu za zaposlenjem. Na mikrorazinama ESF projekti također utječu na razvoj privrede budući da sudionici stječu dodatne vještine što im onda omogućava da pokrenu vlastite tvrtke ili da pronađu posao i na taj način doprinose rastu lokalnog gospodarstva.

6. LITERATURA

1. Anić, I., (2019), *Trgovina na malo*, Sektorske analize, broj 67, godina 8, dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/sa_trgovina_2019.pdf
2. Bajić, M., (2018), *NEZAPOSLENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ: RETROSPEKT I PROSPEKT*, [Online] dostupno na <https://core.ac.uk/download/pdf/197797496.pdf>

3. Bendeković, J., (2008), *Analiza troškova i koristi u financiranju projekata iz fondova Europske unije*, SABOR HRVATSKIH GRADITELJA, [Online] dostupno na <http://www.gradimo.hr/blobs/Bendekovic.pdf>
4. Bilas, V., Franc, S., Cota, A., (2011), *Predpristupni fondovi Europske unije i Republika Hrvatska*, EKON. MISAO PRAKSA DBK. GOD XX., BR. 1., [Online] dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/103939>, p.p. 289-309
5. Boban, D., (2017), *Investicije u Hrvatskoj*, [Online] dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1951/datastream/PDF/view>
6. Buturac, G., (2019), *Građevinarstvo i nekretnine*, Sektorske analize, broj 71, godina 8, [Online] dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/SA_Gradevinarstvo-2019.pdf
7. Cappelen, A. et al., (2003), *The impact of EU Regional Support on Growth and Convergence in the European Union*, JCMS, Vol. 41, No. 4, [Online] dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Jan_Fagerberg/publication/4991633_The_Impact_of_EU_Regional_Support_on_Growth_and_Convergence_in_the_European_Union/links/5a46be54458515f6b055961d/The-Impact-of-EU-Regional-Support-on-Growth-and-Convergence-in-the-European-Union.pdf, p.p. 621-44
8. Dozan, J., (2019), *Voće prednjači padom, a povrće rastom cijena*, [Online] dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/voce-prednjaci-padom-a-povrce-rastom-cijena-351168>
9. Gabelica, A., (2017), *ANALIZA KRETANJA INDUSTRIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ*, [Online] dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/197615125.pdf>
10. Hržić, A., (2019), *Analiza stope inflacije u Republici Hrvatskoj*, [Online] dostupno na: <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3600/datastream/PDF/view>

11. Jovančević, R., (2012), *Izazovi kohezijske politike Europske unije, 2014-2020*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, [Online] dostupno na <http://web.efzg.hr/repec/Chapters/chapter12-05.pdf>
12. Jurčić, Lj., (2015), *Stanje hrvatskog gospodarstva - Hrvatska u Europskoj uniji*, EKONOMSKI PREGLED, 66 (6), [Online] dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/221367>, p.p. 609-642
13. Jurišić, A., (2019), *Analiza makroekonomskih pokazatelja na primjeru odabranih tranzicijskih zemalja Europske unije*, diplomski rad, [Online] dostupno na: <https://repositorij.efzg.unizg.hr/islandora/object/efzg%3A3012/datastream/PDF/view>
14. Knežević, I., (2010), *Absorption Capacity of Serbia for Use of EU Funds: Practical Lessons from Slovakia*, Beograd, [Online] dostupno na <http://centaronline.org/postavljen/64/Evropski%20pokret%20u%20Srbiji.pdf>
15. Levačić, N., (2014), *Analiza vanjsko trgovinske politike Republike Hrvatske*, [Online] dostupno na: <https://repositorij.mev.hr/islandora/object/mev%3A72/datastream/PDF/view>
16. Marić, K., Matić, J., (2018), *Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i usporedba s odabranim nerazvijenim zemljama*, Zbornik sveučilišta Libertas, 3, [Online] dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/289094>
17. Marković, A., (2015), *Sektorska analiza investicija i mjere politike poticanja u Republici Hrvatskoj*, [Online] dostupno na: <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A328/datastream/PDF/view>
18. Matučec, M., (2016), *Priprema razvojnih projekata uz korištenje fondova EU*, završni rad, [Online] dostupno na: <https://repositorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A1015/datastream/PDF/view>
19. Milas, M., (2016), *ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ*, [Online] dostupno na: <https://repositorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A293/datastream/PDF/view>

20. Oprescu, G. et. al., (2005), *Analysis of absorption capacity of the EU funds in Romania*, European Institute of Romania – Pre-accession impact studies III, [Online] dostupno na: <http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2013/01/Analysis-of-absorption-capacity-of-EU-funds-in-Romania.pdf>
21. Pejčinović, M. B., (2010), *Učinkovitost korištenja pretpristupnim fondovima Europske unije u Hrvatskoj*, Hrvatska javna uprava, god. 10., br. 3., [Online] dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/199627>, p.p. 651-664
22. Rajko, M. 01, (2013), *Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre*, *Oeconomica Jadertina* 2/2013, [Online] dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/170025>
23. Rajko, M. 02, (2013), *Upravljanje čimbenicima razvoja područja Središnje Istre*, *Oeconomica Jadertina* 1/2013., [Online] dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/160080>
24. Stojčić, N., (2019), *Gdje je industrija u Hrvatskoj danas?*, [Online] dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/gdje-je-industrija-u-hrvatskoj-danas/>
25. Tolušić, M., Koporčić, N., Tolušić, Z., (2013), *Uloga i važnost EU fondova za Republiku Hrvatsku*, *Ekonomski vjesnik*, God. XXVI, BR. 1/2013., [Online] dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/159443>, p.p. 215-222
26. Vrgoč, I., (2019), *ROBNA RAZMJENA REPUBLIKE HRVATSKE PRIJE I POSLIJE ČLANSTVA U EUROPSKOJ UNIJI*, [Online] dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A3171/datastream/PDF/view>
27. Vuković, N., (2019), *Uloga prerađivačke industrije u gospodarstvu Hrvatske*, [Online] dostupno na: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3924/datastream/PDF/view>
28. Zaman, G., Georgescu, G., (2009), *Structural fund absorption: A new challenge for Romania?*, *Romanian Journal of Economic Forecasting*, [Online] dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/George_Georgescu3/publication/227350753_Struct

ural_Fund_Absorption_A_New_Challenge_for_Romania/links/5604e67008ae8e08c08ac652/Structural-Fund-Absorption-A-New-Challenge-for-Romania.pdf

29. Anonymous 01, (2014), *SPORAZUM O PARTNERSTVU*, [Online] dostupno na: http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/GLAVNI-DOKUMENT_Sporazum_o_partnerstvu_HR.pdf
30. Anonymous 02, (2019), *OPERATIVNI PROGRAM U OKVIRU CILJA „ULAGANJE ZA RAST I RADNA MJESTA“*, [Online] dostupno na: http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2018/11/OPULJP-hrv-v-3.1-11.-3_.pdf
31. Carnet, (2021), *Industrija*, [Online] dostupno na: <https://www.hr/hrvatska/gospodarstvo/industrija>
32. Državni zavod za statistiku 01, (2019), [Online] dostupno na: <https://www.dzs.hr/>
33. Državni zavod za statistiku 02, (2020), *BRUTO DOMAĆI PROIZVOD – GODIŠNJI OBRAČUN*, [Online] dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelj/Bruto%20domaci%20proizvod%20Godisnji.xls
34. Europska komisija 01, (2018), [Online] dostupno na: <http://ec.europa.eu>
35. Europska komisija 02, (2014), *Summary of the Partnership Agreement for Bulgaria, 2014-2020*, [Online] dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/partnership-agreement-bulgaria-summary-aug2014_en.pdf
36. Europska komisija 03, (2014), *Summary of the Partnership Agreement for Italy, 2014-2020*, [Online] dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/partnership-agreement-italy-summary-oct2014_en.pdf
37. Europska komisija 04, (2010), *EUROPA 2020. Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast*, [Online] dostupno na: http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/eu_hr.pdf
38. Europska komisija 05, (2014), *Politike Europske unije: Regionalna politika*, [Online] dostupno na:

<http://arhiva.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Publikacije/EU%20slu%C5%BEbene%20publikacije/Regionalna%20politika.pdf>

39. Europska komisija 06, (2021), *EUROPEAN STRUCTURAL AND INVESTMENT FUNDS*, [Online] dostupno na <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR#>
40. Europska komisija 07, (2019), *Final ESF Synthesis Report of Annual Implementation Reports 2018 submitted in 2019*, [Online] dostupno na:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8359&furtherPubs=yes>
41. Hrvatska gospodarska komora 01, (2017), *Kretanje BDP-a u Hrvatskoj - izvori rasta i posljedice*, Intergrafika TTŽ, Zagreb, [Online] dostupno na:
<https://www.hgk.hr/documents/kretanje-bdp-a-u-hrvatskoj-izvori-rasta-i-posljedice5addcdb7bc19c.pdf>
42. Hrvatska gospodarska komora 02, (2019), *Gospodarska kretanja 2019*, Intergrafika TTŽ, Zagreb, [Online] dostupno na:
<https://www.hgk.hr/documents/gospodarskakretanja125ca5bf329edbd.pdf>
43. Hrvatska gospodarska komora 03, (2020), *HRVATSKO GOSPODARSTVO 2018. GODINE*, Intergrafika TTŽ, Zagreb, [Online] dostupno na:
<https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2018-web5de4e54e2e6c2.pdf>
44. Hrvatska gospodarska komora 04, (2019), *Robna razmjena RH u 2018. s naglaskom na izvoz*, [Online] dostupno na: <https://www.hgk.hr/robna-razmjena-rh-u-2018-s-naglaskom-na-izvoz>
45. Hrvatska narodna banka, (2018), *Makroekonomska kretanja i prognoze, godina III, broj 5*, [Online] dostupno na:
https://www.hnb.hr/documents/20182/2164557/hMKP_05.pdf/513a0119-efb1-4ae3-b065-718b5f1eafc3
46. Hrvatska udruga poslodavaca, (2020), *VODIČ KROZ PRIJAVU PROJEKATA ZA FINANCIRANJE MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA IZ FONDOVA EU-a*, [Online]

dostupno na:

<https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Vodi%C4%8D%20kroz%20EU%20strukturne%20fondove%20za%20male%20i%20srednje%20poduzetnike.pdf>

47. HUB, (2019), *INVESTICIJE U HRVATSKOJ: Trendovi, struktura, (ne)efikasnost*, HUB analize 67, [Online] dostupno na: <https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/HUB%20ANALIZA%2067%20-%20Investicije%20u%20Hrvatskoj.pdf>
48. HZZ, (2020), *Mjesečni statistički bilten*, [Online] dostupno na: https://www.hzz.hr/content/stats/1220/HZZ_stat_bilten_12_2020.pdf?v=2
49. Ipsos, (2019), *Evaluacija napretka mjerena pokazateljima dugoročnijih rezultata za ESF i IZM za referentnu populaciju*, [Online] dostupno na http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/12/Završno-izvješće_pokazatelji-dugorocnijih-rezultata_2019.pdf
50. Izvozni portal, (2021), *O hrvatskom izvozu*, [Online] dostupno na: <https://izvoz.gov.hr/o-hrvatskom-izvozu/9>
51. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2020), *Gospodarstvo*, [Online] dostupno na: <http://croatia.eu/index.php?lang=1>
52. Ministarstvo financija, (2019), *IZVRŠENJE DRŽAVNOG PRORAČUNA REPUBLIKE HRVATSKE ZA 2018. GODINU*, [Online] dostupno na: https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//izvršenje%20Drzavnog%20proracuna%20za%202018.%20-%20Vodic%20za%20gradane.pdf
53. Ministarstvo poljoprivrede 01, (2017), *Vinogradarstvo i vinarstvo*, [Online] dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/vinogradarstvo-i-vinarstvo/193>
54. Ministarstvo poljoprivrede 02, (2019), *Povrcarstvo*, [Online] dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/povrcarstvo/195>
55. Ministarstvo poljoprivrede 03, (2019), *Ratarstvo*, [Online] dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/ratarstvo/197>

56. Ministarstvo poljoprivrede 04, (2019), *Stočarstvo*, [Online] dostupno na:
<https://poljoprivreda.gov.hr/stocarstvo/200>
57. Ministarstvo poljoprivrede 05, (2019), *Voćarstvo*, [Online] dostupno na:
<https://poljoprivreda.gov.hr/vocarstvo/196>
58. Ministarstvo poljoprivrede 06, (2017), *GODIŠNJE IZVJEŠĆE O STANJU POLJOPRIVREDE U 2017. GODINI*, [Online] dostupno na:
https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce//Zeleno_izvjesce_2017.doc
59. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 01, (2019), *Europski socijalni fond*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/>
60. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 02, (2016), *OPERATIVNI PROGRAM "UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI" ZA RAZDOBLJE 2014.-2020.*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/OPULJP-2014-2020.pdf>
61. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 03, (2021), *Projekti*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/projekti/>
62. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 04, (2021), *Zapošljavanje*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/zaposljavanje/>
63. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 05, (2021), *Socijalno uključivanje*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/socijalno-ukljucivanje/>
64. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 06, (2021), *Obrazovanje*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/obrazovanje/>
65. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 07, (2021), *Dobro upravljanje*, [Online] dostupno na: <http://www.esf.hr/dobro-upravljanje/>

66. Ministarstvo turizma 01, (2018), *TURISTIČKI PROMET U PROSINCU 2018. GODINE*, [Online] dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//AA_2018_c-dokumenti//190212_stat2018.pdf
67. Ministarstvo turizma 02, (2019), *TURIZAM U BROJKAMA 2019*, [Online] dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AAA_2020_MINTIS/dokumenti/Turizam_u_brojka_ma_2019.pdf
68. MRMS, (2020), *GODIŠNJE IZVJEŠĆE O PROVEDBI ZA 2019. GODINU U OKVIRU OPERATIVNOG PROGRAMA UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI 2014.-2020.*, [Online], dostupno na: http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2020/11/ULJP_AIR-2019_Toc%CC%8Cka-7.-Saz%CC%8Cetak-za-gra%C4%91ane_OzP_1.pdf
69. Moja Rijeka, (2020), *U europski projekt LO.PA.Z PLUS uključilo se 366 nezaposlenih osoba*, [Online] dostupno na: <https://www.mojarijeka.hr/u-europski-projekt-lo-pa-z-plus-ukljucilo-se-366-nezaposlenih-osoba/>
70. Službeni list Europske unije 01, (2013), *UREDBA (EU) br. 1303/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 17. prosinca 2013., 347/320*, [Online] dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=et>
71. Službeni list Europske unije 02, (2013), *UREDBA (EU) br. 1304/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA*, [Online] dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1304&from=hr>
72. Svjetska banka 01, (2019), *Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj*, [Online] dostupno na: <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnosti%C4%8Dka-analiza-Poljoprivreda.pdf>
73. Svjetska banka 02, (2019), *Energetski sektor*, [Online] dostupno na: <http://pubdocs.worldbank.org/en/384771604613506147/3-Energetski-sektor.pdf>

74. Vlada Republike Hrvatske 01, (2013), *STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE DO 2020. GODINE*, [Online] dostupno na:
<https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf>
75. Vlada Republike Hrvatske 02, (2019), *Nove četiri statističke regije omogućit će više potpore gospodarstvu i ravnomjerniji razvoj svih dijelova Hrvatske*, [Online] dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/nove-cetiri-statisticke-regije-omogucit-ce-vise-potpore-gospodarstvu-i-ravnomjerniji-razvoj-svih-dijelova-hrvatske/25170>
76. Wikipedia, (2020), *Makroekonomija*, [Online] dostupno na:
<https://hr.wikipedia.org/wiki/Makroekonomija>

POPIS GRAFOVA

Graf 1: Bruto domaći proizvod, realne stope rasta %	24
Graf 2: Prikaz napretka strukturne transformacije poljoprivredno-prehrambenog sustava u Hrvatskoj	26
Graf 3: Poljoprivredna trgovinska bilanca, primarni proizvodi, Hrvatska, 1998.-2016	28
Graf 4: Bruto ulaganja u fiksni kapital u poljoprivredi (1991.-2015.).....	29

Graf 5: Raspodjela ukupnih potpora i izravnih plaćanja po gospodarskoj veličini poljoprivrednog	29
Graf 6: Godišnji indeksi i udjeli industrijske proizvodnje u BDP-u, Hrvatska	31
Graf 7: Verižni indeksi proizvodnje prerađivačke industrije od 2008. do 2015.	31
Graf 8: Udio obnovljivih izvora energije u finalnoj energetskej potrošnji	32
Graf 9: Udio građevinarstva u bruto domaćem proizvodu u Republici Hrvatskoj i EU-28, 2000.–2018.	33
Graf 10: Promet u trgovini na malo – originalna, desezonirana i trend serija, 2015. = 100	33
Graf 11: Udio high-tech proizvoda u industriji i udio industrije u dodanoj vrijednosti 2017	35
Graf 12: BDP i prihodi od turizma 2019. (2018.) godine	36
Graf 13: Struktura dolazaka turista siječanj-prosinac 2018.	37
Graf 14: Dolasci turista po zemljama pripadnosti siječanj-prosinac 2018.	38
Graf 15: Udjel noćenja po vrstama objekata za smještaj, siječanj-prosinac 2018.	38
Graf 16: Udjel investicija u BDP-u i stopa rasta BDP-a 2000.-2017.	41
Graf 17: Ukupna inozemna izravna ulaganja po zemlji ulagaču u razdoblju od 1993. do 1.tromjesečja 2017. godine u mil. eura.....	42
Graf 18: Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena (IPC) i temeljna inflacija - prosječne godišnje stope promjene (%).....	45
Graf 19: Nezaposlene osobe prema spolu od 2006. do 2020. godine	46
Graf 20: Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. - 2018	46
Graf 21: Prosječna stopa rasta izvoza zemalja EU10 i Hrvatske u prvih pet godina	50
Graf 22: Udio visokotehnoloških proizvoda u izvozu, 2018.	50
Graf 23: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja na ESF projektu bile zaposlene, kumulativno	54
Graf 24: Broj osoba s poteškoćama koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja na ESF projektu bile zaposlene, kumulativno.....	55
Graf 25: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu bile zaposlene, kumulativno	56
Graf 26: Struktura korištenja sredstava ESF-a i Inicijative za zapošljavanje mladih u OP Učinkoviti ljudski resursi, kumulativno.....	60
Graf 27: Struktura i udio povučenih EU sredstava za potrebe OP-a Učinkoviti ljudski potencijali, kumulativno.....	61
Graf 28: Broj osoba koje su odmah nakon sudjelovanja u ESF projektu pronašle zaposlenje, kumulativno.....	61
Graf 29: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu ostvarile samozaposlenje, kumulativno.....	62

Graf 30: Broj osoba koje su 6 mjeseci nakon sudjelovanja u ESF projektu pronašle posao, kumulativno	62
Graf 31: Broj osoba koje su odmah nakon sudjelovanja u ESF projektu počele aktivno tražiti posao, kumulativno.....	63

POPIS TABLICA

Tablica 1. Realni rast BDP-a u razdoblju 1990.-1995.....	18
Tablica 2: Realni rast BDP-a u razdoblju 1996.-2008.....	18
Tablica 3: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a u razdoblju 2000.-2008. (razlika u odnosu na prethodnu godinu, milijuni HRK).....	19
Tablica 4: Udio Bruto inozemnog duga u BDP-u, %.....	20
Tablica 5: Odnos rasta vanjskog duga, izvoza roba i usluga i domaće potražnje, 2008. na 2000., ..	20
Tablica 6: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a 2014. u odnosu na 2008. godinu, %.....	21
Tablica 7: Realni rast potrošnih kategorija BDP-a u 2014., 2015. i 2016. godini., %.....	23
Tablica 8: Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku prema djelatnostima u mil. eur.	42
Tablica 9: Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, mil. kuna, 2010.-2018.....	48
Tablica 10: Pregled ostvarenja neposrednih zajedničkih indikatora ESF-a do 2018. godine	53

ABSTRACT-European Social Fund in the function of economic development of the Republic of Croatia

The Europe 2020 strategy is the EU's strategic development plan and includes 5 main objectives related to climate change, employment, research and development, education, poverty reduction and social exclusion. The realization of the strategy significantly depends on the

ability of the EU Member States to implement the necessary reforms at the national level in order to achieve growth. The European Structural and Investment Funds have the task of supporting the implementation of this strategy and strengthening social, economic and territorial cohesion. Cohesion policy defines 11 thematic objectives for generating growth in the period 2014-2020, and these objectives are reflected in the investment priorities of the ESI Funds. One of the ESI Funds is the European Social Fund and is the main European instrument for stimulating employment growth, labor mobility, investment in education, lifelong learning and efficiency of public administration. The EU within the programming period 2014-2020. faces many challenges such as climate change, preserving the environment, reducing social exclusion and poverty, helping to tackle the negative effects of the economic crisis, retaining existing ones and creating new jobs. Each of the EU member states adopts operational programs, ie. documents in which the thematic objectives are linked to specific activities. The European Commission has approved the Operational Program Effective Human Resources, which lists the areas for which the Republic of Croatia will be able to use ESF funds. This paper analyzes the Croatian economy, presents the projects that were implemented by using ESF funds and finally research was conducted on additional opportunities to use the ESF to implement new projects that should encourage further growth of the Croatian economy. The research came to the conclusion that ESF funds can help in the implementation of certain new projects that would certainly have a significant positive impact on the development of the Croatian economy.

Key words: operational program, European Social Fund, projects, Croatian economy, social inclusion